

บทที่ 4

บทบาทของศาลฎีกาต่อการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยทรัพยากรป่าไม้

ศาลฎีกาเป็นศาลที่มีบทบาทสำคัญมากในการกำหนดบรรทัดฐานแก่ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์รวมถึงผู้บังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้ถือปฏิบัติตาม¹ การรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้บังเกิดผลมากที่สุดคือ การรักษากฎเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้ หากมีกฎหมายแต่มีการตีความให้กฎหมายไร้ผลในทางปฏิบัติ กฎหมายย่อมไร้ความหมาย การตีความกฎหมายของศาลจึงมีส่วนช่วยให้เกิดการบังคับใช้กฎหมายอย่างเป็นรูปธรรม คำพิพากษาของศาลมีส่วนในการกำหนดแนวทางปฏิบัติให้แก่ส่วนราชการที่มีหน้าที่ดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้ และเป็นบรรทัดฐานให้ผู้ที่จะทำลายทรัพยากรป่าไม้เกิดความเกรงกลัวกฎหมาย หากศาลใช้กฎหมายได้สมเจตนารมณ์แห่งหลักการของกฎหมายย่อมทำให้การรักษาและคุ้มครองทรัพยากรป่าไม้สัมฤทธิ์ผลได้

การเพิ่มขึ้นของประชากรมีผลทำให้สังคมโลกมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ โดยเน้นการใช้เทคโนโลยีและอุตสาหกรรมขนาดย่อมและขนาดใหญ่ เพื่อสร้างมาตรฐานความเป็นอยู่ของคนให้ดีขึ้น การพัฒนาเช่นนี้ ทำให้เกิดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นฐานในการผลิตอย่างมากและรวดเร็ว ก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมมาก ส่งผลให้เกิดความกังวลแก่ทุกฝ่ายกระทั่งมีการประชุมระดับนานาชาติ และร่วมกันกำหนดหลักการเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนดังที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 2 แล้วนั้น เมื่อศาลรับรู้ความสำคัญของหลักการนี้ จึงต้องวางหลักการทางกฎหมายเมื่อพิจารณาคดี รวมทั้งช่วยพัฒนาหลักกฎหมายที่จำเป็นต่อการส่งเสริมให้มีการรักษาทรัพยากรป่าไม้ ในส่วนการลงโทษผู้กระทำความผิดต่อทรัพยากรป่าไม้นั้น การที่ศาลจะตัดสินลงโทษจำเลยนั้นเป็นเรื่องของการใช้ดุลพินิจที่ค่อนข้างละเอียดอ่อนอย่างมาก ศาลจึงเป็นองค์กรที่มีบทบาทที่มีอิทธิพลในกระบวนการยุติธรรม เคยมีผู้กล่าวว่าปัจจัยหนึ่งที่สำคัญนอกจากตัวบทกฎหมายและแนวทางการ

¹ วินัย เรืองศรี, บทบาทของศาลในการพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อม, เอกสารประกอบการสัมมนาโครงการผลักดันนโยบายสาธารณะเพื่อพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อม, สถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์ (กรุงเทพมหานคร, 2550), น. 235

ตัดสินคดีแล้ว คือ ความสามารถและความมีอคติของผู้พิพากษา² ประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการได้กล่าวไว้ว่า อคติ คือ ความลำเอียง ซึ่งมีอยู่ 4 ประการ³ ในการพิจารณาพิพากษาคดี ผู้พิพากษาจึงต้องปราศจากอคติทั้งปวง และผู้เขียนเชื่อว่าวิธีแก้ความมีอคติก็คือ ยึดหลักปรัชญาคำสอนทางศาสนาที่ว่า “ทางสายกลาง”⁴ เป็นสำคัญ

4.1 บทบาทของศาลฎีกาในการใช้มาตรการทางอาญา

แก้ผู้กระทำความผิดต่อทรัพยากรป่าไม้

การศึกษารoles of ศาลฎีกาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จำเป็นต้องทราบคำพิพากษาศาลฎีกา และมีความจำเป็นที่จะต้องทำการวิเคราะห์คำพิพากษาศาลฎีกาเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าผู้เขียนจะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว ผู้เขียนมีความเคารพในคำพิพากษาศาลฎีกาทุกเรื่องเป็นอย่างสูง เพราะผู้เขียนตระหนักดีว่า การใช้และการตีความกฎหมายในการพิพากษาคดีของศาล ไม่อาจตัดสินคดีให้เป็นที่น่าพอใจของทุกฝ่ายได้ แต่การใช้และการตีความกฎหมายในการพิพากษาคดีต้องคำนึงถึงความยุติธรรมเป็นสำคัญ ดังนั้น การวิเคราะห์คำพิพากษาศาลฎีกาของผู้เขียนจึงมีเจตนาเพียงต้องการให้เกิดการพัฒนาบทบาทของศาลเพื่ออำนวยความสะดวกอย่างสูงสุดแก่ประเทศชาติและประชาชนและบรรลุมิติวัตถุประสงค์ของกฎหมายเท่านั้น

4.1.1 การพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดต่อทรัพยากรป่าไม้

การพิจารณาพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดเป็นการใช้ดุลยพินิจของผู้พิพากษา การใช้ดุลยพินิจในการลงโทษ หมายถึง การวินิจฉัยว่าจำเลยกระทำความผิดตามฟ้องโจทก์หรือไม่ ถ้า

²ไพจิตร สวัสดิสาร, ความแตกต่างของปัจเจกบุคคลของผู้พิพากษาไทยที่มีอิทธิพลต่อจุดประสงค์การลงโทษในคดีอาญา, คุณภาพ นิติสารกระทรวงยุติธรรม เล่ม 1 ปีที่ 46 (มกราคม – มิถุนายน 2542), น. 150

³ประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ, สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ กระทรวงยุติธรรม, (ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์, 2529), น. 8

⁴ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ในพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), ความรุนแรงเกิดจากความอ่อนแอและเมื่อวินัยไม่มีเสรีภาพก็หายไป, พิมพ์รวมเล่มครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์สวย จำกัด, 2550), น. 3

กระทำความผิดควรลงโทษมากน้อยเพียงใด ทั้งนี้โดยคำนึงถึงหลักการหรือทฤษฎีแห่งการลงโทษ ตามที่กล่าวมาในบทที่ 3 การใช้ดุลพินิจในการลงโทษนับได้ว่าเป็นหน้าที่อันสำคัญยิ่งของผู้พิพากษา หากใช้ดุลพินิจไปในทางที่ถูกต้องและชอบธรรม ก็ถือได้ว่าเป็นการผดุงความยุติธรรม และปกป้องสิ่งแวดลอมให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศชาติอย่างยั่งยืนได้ แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าใช้ดุลพินิจโดยไม่ถูกต้องชอบธรรมหรือโดยมีอคติส่วนตัว ก็จะเกิดภัยอันใหญ่หลวงต่อประเทศชาติ ประชาชนและต่อสังคมส่วนรวม

หลักการใช้ดุลพินิจในการลงโทษของผู้พิพากษานั้นมีอยู่ด้วยกันหลายประการ แต่สามารถประมวลหลักที่สำคัญ คือ ว่างตนเป็นกลางอย่างเคร่งครัด ใช้ดุลพินิจโดยปราศจากอคติทั้งหมด เมื่อจะลงโทษผู้ใด พึงคิดถึงหลักหรือทฤษฎีแห่งการลงโทษ โดยพิจารณาว่าโทษให้เหมาะสมกับจำเลยแต่ละคน ควรลงโทษให้เป็นไปภายใต้มาตรฐานเดียวกัน สำหรับคดีที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน เว้นแต่จะมีเหตุแห่งคดีที่แตกต่างกันออกไป

บทบัญญัติในภาค 1 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ไม่มีบัญญัติถึงเรื่องการใช้ดุลพินิจในการลงโทษไว้โดยตรง แต่อาจเทียบเคียงกับข้อเท็จจริงที่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 กำหนดไว้สำหรับให้ศาลคำนึงในการใช้ดุลพินิจรอกการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษ เช่น อายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ สิ่งแวดลอม สภาพของความผิด เหตุอันอันควรปรานี

จากการศึกษาคำพิพากษาศาลฎีกาในคดีความผิดต่อทรัพย์การป่าไม้ไม่ว่าจะเป็นความผิดต่อพระราชบัญญัติป่าไม้ พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า และพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พบว่าผู้กระทำความผิดกฎหมายว่าด้วยป่าไม้จำนวนมากจะให้การรับสารภาพความผิด ศาลจึงรับฟังข้อเท็จจริงว่าผู้นั้นกระทำความผิดและพิพากษาลงโทษ ส่วนผู้กระทำความผิดที่ต่อสู้คดีมีทั้งที่ถูกลงโทษและพิพากษายกฟ้องในเหตุต่าง ๆ กันไป ซึ่งผู้เขียนจะกล่าวถึงรายละเอียดต่าง ๆ ในลำดับต่อไป

4.1.1.1 การลงโทษผู้กระทำความผิดที่ถือว่าเป็นกรณีร้ายแรง

ในอดีตคำพิพากษาศาลฎีกาส่วนใหญ่จะใช้ดุลพินิจรอกการลงโทษผู้กระทำความผิดต่อทรัพย์การป่าไม้ แต่คำพิพากษาศาลฎีกาในช่วงหลังปี 2531 เป็นต้นมาจะลงโทษโดยไม่รอกการลงโทษ จากการศึกษานิติวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนเห็นว่าการตัดไม้ทำลายป่าหรือการบุกรุกครอบครองโดยเจตนาจะเอาพื้นที่ป่าซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของประเทศเป็นของตนเอง

⁵ วิชา มหาคุณ , ผู้พิพากษากับการใช้ดุลพินิจในการลงโทษ , คุณพาท เล่ม 2 ปีที่ 24 (มีนาคม-เมษายน 2520), น.60-66

หรือของผู้อื่นโดยมุ่งหวังผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ ทั้ง ๆ ที่ผู้กระทำมีทางเลือกอย่างอื่นอยู่แล้ว นั้น ถือว่าเป็นการกระทำที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวไม่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมอย่างร้ายแรง และหากพิจารณาถึงมูลค่าความเสียหายในเชิงเศรษฐศาสตร์ที่ในปัจจุบันมีการศึกษาจัดลำดับมูลค่าความเสียหายที่เกิดแก่ทรัพยากรป่าไม้⁶ โดยได้จัดลำดับความเสียหายจากทรัพยากรป่าไม้ให้อยู่ในลำดับที่ 1 ของปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศ โดยคำนวณหาต้นทุนจากการสูญเสียพื้นที่ป่ารายปี มีมูลค่าเฉลี่ย 5 ปี (พ.ศ. 2542 – 2546) เท่ากับ 80,813 ล้านบาทต่อปี ผู้เขียนเห็นว่า การตัดไม้ทำลายป่าเป็นการกระทำความผิดที่เป็นกรณีร้ายแรงทั้งต่อทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ ความหลากหลายทางชีวภาพและต่อสังคมมนุษย์และสัตว์ทุกชนิดในโลก อันอาจเรียกได้ว่า “อาชญากรรมป่าไม้” (forest crime) ผู้เขียนจึงเห็นด้วยกับคำพิพากษาศาลฎีกาในหลาย ๆ เรื่องที่ลงโทษผู้กระทำความผิดต่อทรัพยากรป่าไม้ในรูปแบบต่าง ๆ กันไปโดยไม่รอการลงโทษ

4.1.1.1.1 การลงโทษผู้กระทำความผิดในลักษณะต่าง ๆ

เมื่อศึกษาคำพิพากษาศาลฎีกาที่พิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดที่ถือว่าเป็นกรณีร้ายแรง พบว่า ลักษณะการกระทำความผิดที่ศาลฎีกาถือว่าเป็นกรณีร้ายแรงไม่อาจรอการลงโทษได้นั้น ส่วนใหญ่จะเป็นการกระทำความผิดฐานตัดไม้ทำลายป่า หรือเป็นการกระทำความผิดฐานต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัติป่าไม้⁷ เช่น ตัดฟันทำไม้หวงห้าม แปรรูปไม้หวงห้าม ตั้งโรงงานแปรรูปไม้ มีไม้หวงห้ามแปรรูปไว้ในครอบครองหรือมีไม้หวงห้ามอันยังมิได้แปรรูปไว้ในครอบครองหรือบุกรุกครอบครอง ก่อสร้าง แผ้วถางป่าเพื่อยึดถือครอบครองเป็นเนื้อที่มาก ๆ ไม่ว่าจำเลยจะให้การรับสารภาพหรือปฏิเสธ โดยคำพิพากษามีได้คำนึงว่าเป็นการกระทำความผิดต่อไม้ชนิดใด กล่าวคือ ศาลไม่ได้วินิจฉัยว่าไม้สักหรือไม้อย่างที่เป็นไม้หวงห้ามตามพระราชบัญญัติป่าไม้⁸ มาตรา 7 นั้นหากมีการตัดไม้ทั้ง 2 ชนิดดังกล่าวจะต้องลงโทษร้ายแรงกว่าการตัดฟันทำไม้หวงห้ามประเภท ก.หรือประเภท ข. หรือไม่ อย่างไร โดยศาลเพียงแต่พิจารณาปรับบทลงโทษให้ถูกต้องตามวรรคสองของบทกำหนดโทษ เนื่องจากไม้สักกับไม้อย่างที่เป็นไม้หวงห้ามที่กำหนดให้ลงโทษหนักขึ้นตามพระราชบัญญัติป่าไม้⁹ และพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ¹⁰ ในทุกกรณี และในการกำหนดอัตราโทษส่วนใหญ่ก็จะกำหนดโทษในอัตราขั้นต่ำของกฎหมาย นอกจากนี้ศาลไม่ได้วินิจฉัยว่าการกระทำผิดในพื้นที่อนุรักษ์ เช่น อุทยานแห่งชาติ ป่าต้นน้ำลำธาร เขตรักษาพันธุ์สัตว์

⁶อดิสร อิศรางกูร ณ อยุธยา, การจัดลำดับความสำคัญของปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เครื่องมือเพื่อการพัฒนานโยบายสาธารณะ (กรุงเทพมหานคร, บริษัทโรงพิมพ์วิบูลย์การปก (1997) จำกัด ,2549) , น. 23

ป่า จะต้องลงโทษหนักกว่าการกระทำผิดในพื้นที่ป่านอกเขตอนุรักษ์แต่อย่างใด แนวการลงโทษที่ศาลฎีกาเห็นว่าเป็นกรณีร้ายแรงที่ไม่อาจรอการลงโทษได้ปรากฏอยู่ชัดเจนในคดีที่มีการใช้เลื่อยโซยนต์กระทำความผิด โดยศาลฎีกาถือว่าเป็นกรณีร้ายแรง⁷ โดยให้เหตุผลว่า เลื่อยโซยนต์เป็นอุปกรณ์ที่มีประสิทธิภาพสูงในการใช้ตัดฟันทำไม้และแปรรูปไม้ได้ภายในเวลาที่รวดเร็ว ซึ่งเป็นเหตุผลที่ปรากฏอยู่ในหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติเลื่อยโซยนต์นั่นเอง

กรณีความผิดที่ศาลฎีกาเห็นว่าเป็นกรณีร้ายแรงอีกกรณีหนึ่งคือ ความผิดฐานเก็บหาไม้กฤษณาในเขตอุทยานแห่งชาติ แม้เป็นการเก็บหาของป่าอย่างหนึ่งและจำเลยให้การรับสารภาพ ศาลฎีกาก็จะลงโทษโดยถือว่าเป็นกรณีร้ายแรง⁸ ส่วนความผิดที่กระทำในพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธารซึ่งเป็นพื้นที่อนุรักษ์ที่มีความสำคัญนั้น น่าจะถือว่าเป็นกรณีร้ายแรงที่ไม่อาจรอการลงโทษได้ แต่ก็ปรากฏคำพิพากษาศาลฎีการอการลงโทษในความผิดในพื้นที่ต้นน้ำลำธาร⁹ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาจากโทษตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายเปรียบเทียบกับโทษซึ่งศาลพิจารณาพิพากษาลงโทษจำเลย เป็นที่ชัดเจนว่ายังไม่เคยปรากฏในคดีใดเลยที่ศาลได้พิจารณาพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยตามจำนวนโทษสูงสุดที่กฎหมายบัญญัติไว้ เมื่อพิจารณาจากข้อเท็จจริงในคดีแล้ว จะพบว่าจำเลยส่วนใหญ่เป็นเพียงชาวบ้านที่มีฐานะยากจน ซึ่งรับจ้างนายทุนมาอีกต่อหนึ่งเท่านั้น ซึ่งโดยมากการที่ชาวบ้านกระทำความผิดเพื่อหาเลี้ยงชีพไปวันหนึ่ง ๆ¹⁰ ผู้เขียนเห็นว่าในคดีที่กระทำความผิดโดยมีพฤติกรรมในการกระทำความผิดอย่างร้ายแรง แม้จำเลยจะเป็นชาวบ้านศาลก็น่าจะลงโทษตามกฎหมายในอัตราสูงได้ เพราะในความเป็นจริงคงไม่มีนายทุนคนใดเข้าป่าไปกระทำความผิดเอง นายทุนเป็นผู้ที่มีความคิดแต่เพียงว่าทำอะไรจะเอาที่ดินของรัฐบาลเป็นทรัพย์สินสมบัติของตนเพื่อสนองความต้องการที่ไม่มีวันสิ้นสุดของตนเท่านั้น ดังนั้น เมื่อไม่อาจดำเนินคดีนายทุนได้ จึงควรตัดไฟแต่ต้นลมลงโทษชาวบ้านที่มีพฤติกรรมเด่นชัดในการรับจ้างตัดไม้ทำลายป่าให้หนัก เพื่อให้เป็นที่รับรู้รับทราบกันในสังคมเป็นการทั่วไป อาจจะทำให้ไม่มีใครกล้ารับจ้างนายทุนกระทำความผิดอีกก็เป็นได้

สำหรับอัตราโทษที่ศาลฎีกาวางไว้ก่อนมีการลดโทษเพราะมีคำรับสารภาพตามกฎหมาย เช่น รับสารภาพในชั้นพิจารณา ศาลฎีกาก็จะลดโทษให้ไม่เกินกึ่งหนึ่ง หากรับสารภาพในชั้นอื่น

⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 412/2540 , ที่ 3001/2540

⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5472/2545

⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4282/2540

¹⁰ พงศ์เดช วานิชกิตติกุลและคณะ , รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษาวิจัยคดีสิ่งแวดล้อมเพื่อเสนอหลักสูตรอบรมเกี่ยวกับการดำเนินคดีสิ่งแวดล้อมในศาลยุติธรรม , (ไม่ปรากฏปีและสถานที่พิมพ์) , น.21

เช่น ชั้นจับกุม ชั้นสอบสวน หรือทางนำสืบเป็นประโยชน์แก่การพิจารณา ก็จะลดโทษให้หนึ่งในสาม ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 78 นั้น ก็จะเป็นการใช้ดุลพินิจในการลงโทษในแต่ละคดีซึ่งอาจแตกต่างกันบ้างเนื่องจากในแต่ละคดีอาจมีข้อเท็จจริงหรือรายละเอียดปลีกย่อยแตกต่างกัน หรือหากมีข้อเท็จจริงหรือรายละเอียดไม่ต่างกัน การลงโทษก็จะเท่ากัน แต่อัตราโทษโดยเฉลี่ยที่ศาลวางก่อนการลดโทษนั้น ผู้เขียนเห็นว่ายังอยู่ในระดับที่ต่ำมากและอยู่ในระดับต่ำดังกล่าวนี้มาเป็นเวลานานมากแล้ว กล่าวคือ ศาลฎีกาจะลงโทษจำคุกผู้กระทำความผิดต่อป่าไม้ในระดับไม่เกิน 2 ปี ถึง 3 ปี บางคดีเช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1118/2541 ปริมาตรไม้ของกลางมากถึง 1712.16 ลูกบาศก์เมตร ศาลฎีกาก็ตกลงโทษจำคุกเพียง 4 ปี เป็นต้น

4.1.1.1.2 การลงโทษก่อนและภายหลังการแก้ไขเพิ่มเติมโทษกฎหมายว่าด้วยทรัพยากรป่าไม้

ตามที่ได้ศึกษาถึงการแก้ไขเพิ่มเติมอัตราโทษตามพระราชบัญญัติป่าไม้ ฯ ตามตารางแสดงอัตราโทษในบทที่ 3 ซึ่งพบว่ามี การแก้ไขอัตราโทษในพระราชบัญญัติป่าไม้ ฯ โดยตราพระราชบัญญัติรวม 5 ครั้ง (ไม่นับรวมฉบับแรก) โดยการแก้ไขครั้งแรก ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2491 ไม่มีการแก้ไขเรื่องโทษ ส่วนการแก้ไข ครั้งที่ 2 ฉบับที่ 3 ปี พ.ศ. 2494 การแก้ไขครั้งที่ 3 ฉบับที่ 4 ปี พ.ศ. 2503 และการแก้ไขครั้งที่ 4 ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2518 มีการแก้ไขเพิ่มเติมอัตราโทษแต่ก็ยังคงมีการแก้ไขไม่มากนัก แต่ครั้งที่มีการแก้ไขอัตราโทษให้แตกต่างจากเดิมมากที่สุดคือ การแก้ไขครั้งที่ 5 ฉบับที่ 6 เมื่อปี พ.ศ. 2522 และครั้งที่ 6 ฉบับที่ 7 เมื่อปี พ.ศ. 2525 กล่าวคือ การแก้ไขครั้งที่ 5 ฉบับที่ 6 พ.ศ. 2522 มีการแก้ไขอัตราโทษขั้นสูง จากเดิมคือ จำคุกขั้นสูงไม่เกิน 5 ปี เป็นจำคุกขั้นสูงไม่เกิน 15 ปี (มาตรา 69 วรรค 2 ความผิดฐานมิได้ขงท่อนไว้ในครอบครอง , มาตรา 72 ตรี วรรค 2 ความผิดฐานก่สร้างแผ้วถางป่าเนื้อที่เกิน 25 ไร่ และมาตรา 73 วรรค 2 ความผิดฐานทำไม้หวงห้ามแปรรูปไม้หวงห้าม ตั้งโรงงานแปรรูปไม้ มีไม้หวงห้ามแปรรูปไว้ในครอบครอง ฯ) ส่วนการแก้ไขครั้งที่ 6 ฉบับที่ 7 เมื่อปี พ.ศ. 2525 มีการแก้ไขอัตราโทษขั้นสูงให้สูงขึ้นอีกเป็น 20 ปี การศึกษาในส่วนนี้ ผู้เขียนจึงขอนำเสนอการลงโทษของศาลฎีกาโดยเปรียบเทียบการลงโทษตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 จนถึง พ.ศ. 2549 เป็นต้นไป

ผู้เขียนศึกษาคำพิพากษาศาลฎีกาในปี พ.ศ. 2520 ถึงปี พ.ศ. 2523 จำนวน 12 เรื่อง¹¹ พบว่าศาลฎีกาพิพากษารอการลงโทษ 6 เรื่อง ไม่รอการลงโทษ 6 เรื่อง เรื่องที่รอการลงโทษเป็น

¹¹คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1424/2520 จำเลยมีไม้สักแปรรูป 834 ชิ้น ปริมาตร 1.02 ลูกบาศก์เมตร ศาลฎีกาพิพากษาแก้คำพิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค 5 จากจำคุก 6 เดือน ไม่รอลงโทษ เป็นรอลงโทษให้

เรื่อง ทำไม้ยางไม้ปรากฏจำนวนในป่าสงวนแห่งชาติ 2 เรื่อง , มีไม้สักแปรรูปไว้ในครอบครอง
โจทก์ฎีกาขอให้ไม่รอลงโทษ ศาลฎีกาพิพากษายืนตามศาลอุทธรณ์ จำคุก 2 ปีก่อนลดโทษและ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1486/2520 จำเลยบุกรุกแผ้วถางป่าสงวนแห่งชาติ 10 ไร่ ศาล
ฎีกาพิพากษายืนตามศาลอุทธรณ์ภาค 7 จำคุกจำเลย 3 เดือน ไม่รอลงโทษ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 274/2521 จำเลยมีไม้ยาง 1 ต้น ปริมาตรเนื้อไม้ 6.83 ลูกบาศก์
เมตร ยังไม่ได้แปรรูป ศาลฎีกาฟังข้อเท็จจริงว่าเป็นผู้สนับสนุนจำเลยที่ 4 ซึ่งถูกจำคุก 4 เดือน จำคุก
จำเลยที่ 1,2,3 มีกำหนด 2 เดือน 20 วัน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1539/2522 ลงโทษจำเลยที่ตัดฟันไม้ประดู่ ปริมาตรรวม 9.24
ลูกบาศก์เมตร โดยฟังว่าเป็นผู้สนับสนุนให้นายจ้างมีไว้ในครอบครอง จำคุก 4 เดือน ปรับ 800 บาท
ไม่รอลงโทษ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2059/2522 มีไม้ประดู่และไม้มะค่าโมงแปรรูปรวม 140 ท่อน
ปริมาตรรวม 6.89 ลูกบาศก์เมตร ศาลฎีกายืนตามศาลล่างทั้งสอง จำคุก 4 เดือน ปรับ 3,000 บาท ไม่
รอลงโทษ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1912/2523 ทำไม้ยางในป่าสงวน(ไม่ปรากฏจำนวน) ศาลฎีกา
จำคุก 2 ปี ปรับ 30,000 บาท ก่อนลดโทษกึ่งหนึ่งเพราะรับสารภาพ รอลงโทษ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1980/2523 มีไม้สักแปรรูปไว้ในครอบครอง โจทก์ฎีกาขอให้ไม่
รอลงโทษ ศาลฎีกายืนตามศาลอุทธรณ์ภาค 5 จำคุก 2 ปี ก่อนลด 1 ใน 3 และรอลงโทษ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1989/2523 มีไม้สักแปรรูป แปรรูปไม้ มีไม้สักท่อน ศาลฎีกา
พิพากษายืนตามศาลอุทธรณ์ภาค 1 รอลงโทษให้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1912/2523 ทำไม้ยางในป่าสงวนแห่งชาติ (ไม่ปรากฏจำนวน)
ศาลฎีกาจำคุก 2 ปี ปรับ 30,000 บาท ก่อนลดโทษกึ่งหนึ่งเพราะรับสารภาพ รอลงโทษ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1980/2523 มีไม้สักแปรรูปไว้ในครอบครอง โจทก์ฎีกาขอให้ไม่
รอลงโทษ ศาลฎีกาพิพากษายืนตามศาลอุทธรณ์ ภาค 5 จำคุก 2 ปี ก่อนลด 1 ใน 3 และรอลงโทษ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1989/2523 มีไม้สักแปรรูป แปรรูปไม้ มีไม้สักท่อน ศาลฎีกา
พิพากษายืนตามศาลอุทธรณ์ รอลงโทษให้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2934/2523 มีไม้สักท่อนและไม้สักแปรรูป ศาลฎีกาพิพากษายืน
ตามศาลล่างทั้งสอง จำคุก 4 ปีก่อนลด 1 ใน 4 เหลือ 3 ปี

รอกการลงโทษ กับมีไม้สักแปรรูป แปรรูปไม้สัก มีไม้สักท่อน ไม่ปรากฏจำนวน 3 เรื่อง กับปรากฏจำนวน 1.02 ลูกบาศก์เมตร 1 เรื่อง

ส่วนที่ไม่รอกการลงโทษเป็นเรื่อง มีไม้สักแปรรูปและไม้สักเป็นท่อน จำคุก 3 ปีหลังจากลดโทษ, บุกรุกแผ้วถางป่าสงวนแห่งชาติ เนื้อที่ 10 ไร่ จำคุก 3 เดือน ไม่รอกการลงโทษ, มีไม้ยาง 1 ต้น ปริมาตร 6.83 ลูกบาศก์เมตร จำคุกจำเลยที่ 4 มีกำหนด 4 เดือน จำคุกจำเลยที่ 1-3 มีกำหนด 2 เดือน 20 วัน ไม่รอกการลงโทษ, ทำไม้ประดู่ปริมาตร 9.24 ลูกบาศก์เมตร จำคุก 4 เดือนและปรับ 800 บาท ไม่รอกการลงโทษ, มีไม้ประดู่กับไม้มะค่าโมง 140 ท่อน ปริมาตร 6.89 ลูกบาศก์เมตร จำคุก 4 เดือนและปรับ 3,000 บาท ไม่รอกการลงโทษ จะเห็นได้ว่า การลงโทษจำคุกอยู่ในระดับ 2 เดือนถึง 4 เดือน มีคดีเดียวที่ลงโทษจำคุก 3 ปี เป็นการลงโทษเกินอัตราโทษขั้นต่ำที่กฎหมายกำหนดไว้ 1 ปี

ผู้เขียนศึกษาคำพิพากษาศาลฎีกา ในปี พ.ศ. 2524 ถึงปี พ.ศ. 2530 จำนวน 11 เรื่อง พบว่าศาลฎีกาพิพากษารอกการลงโทษ 5 เรื่อง ไม่รอกการลงโทษ 6 เรื่อง เรื่องที่รอกการลงโทษเป็นเรื่อง มีบานประตูไม้สักไว้เพื่อค้า 8 บาน ลงโทษปรับ 5,000 บาท , ทำไม้กระด 4 ต้น ปริมาตร 7.61 ลูกบาศก์เมตร ปรับ 11,000 บาท , ข้าราชการทหารมีไม้ยางแปรรูป 192 แผ่น ปริมาตร 7.06 ลูกบาศก์เมตร ปรับ 3,000 บาท หลังจากลดโทษ , มีไม้แปรรูปปริมาตร 0.46 ลูกบาศก์เมตร ปรับ 2,000 บาท , มีไม้จำปีปากับไม้ยางแปรรูปและไม้อื่น ๆ รวม 490 แผ่น ปริมาตรรวม 6.41 ลูกบาศก์เมตร

ส่วนเรื่องที่ไม่รอกการลงโทษเป็นเรื่อง มีไม้สักแปรรูปไม่ปรากฏจำนวน จำคุก 3 ปี , ตั้งโรงงานแปรรูปไม้ แปรรูปไม้พยุง 17.44 ลูกบาศก์เมตร จำคุก 2 ปี 6 เดือน, ตั้งโรงงานแปรรูปไม้ 10.368 ลูกบาศก์เมตรเพื่อการค้า จำคุก 5 ปี , มีไม้แปรรูปชนิดต่าง ๆ 16,574 แผ่น ปริมาตร 185.49 ลูกบาศก์เมตร จำคุก 3 ปี , ทำไม้สยาขาว ไม้กาลอและตะเคียนชันตาแมว ซึ่งเป็นไม้หวงห้ามประเภท ก. และ ข. ปริมาตรรวม 10.06 ลูกบาศก์เมตร แปรรูปไม้ดังกล่าว มีไม้ดังกล่าวแปรรูปและยังไม่แปรรูป จำคุก รวม 4 ปี , มีไม้ทุเรียนป่ารวมปริมาตร 31.28 ลูกบาศก์เมตร ศาลฎีกาลงโทษตามศาลชั้นต้น จำคุก 2 กระทั่งรวม 2 ปี ¹² จะเห็นได้ว่า การลงโทษอยู่ในระดับ 2 ปี – 5 ปี แต่เมื่อ

¹² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3305/2524 มีไม้สักแปรรูป , มีไม้สักท่อน, แปรรูปไม้สัก รับสารภาพ ศาลฎีกาพิพากษายืนตามศาลล่างทั้งสอง จำคุกกระทังละ 2 ปี รวม 6 ปี ก่อนลดกึ่งหนึ่ง เหลือ 3 ปี ไม่รอกการลงโทษ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 430/2525 ตั้งโรงงานแปรรูปไม้, แปรรูปไม้พยุง, มีไม้พยุง รวม 17.44 ลูกบาศก์เมตรไว้ในครอบครอง มีไม้พยุงท่อน 17.50 ลูกบาศก์เมตร รับสารภาพ ศาลฎีกาพิพากษายืนตามศาลอุทธรณ์ จำคุก รวม 2 ปี 6 เดือน ไม่รอกการลงโทษ

พิจารณาจากของกลางแล้วจะเห็นได้ว่าการลงโทษแตกต่างกันอยู่ กล่าวคือ บางคดีของกลางมีมากกว่าแต่ลงโทษจำคุกน้อยกว่าคดีที่มีของกลางน้อยกว่า

ผู้เขียนศึกษาคำพิพากษาศาลฎีกา ในปี พ.ศ. 2531 ถึงปี พ.ศ. 2534 จำนวน 7 เรื่อง พบว่า ศาลฎีกาพิพากษารอการลงโทษ 1 เรื่อง ไม่รอการลงโทษ 6 เรื่อง เรื่องที่รอการลงโทษ เป็นเรื่องเผาต้นยาง 100 ต้น และเก็บหาน้ำมันยางอันเป็นของป่าหวงห้ามปริมาณ 319.5 กิโลกรัม ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า จำคุก 6 เดือนและปรับ 6,000 บาท ก่อนลดโทษ 1 ใน 3

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 525/2525 มีบานประตูไม้สัก 8 บาน เพื่อค้า ศาลฎีกาแก้คำพิพากษาศาลอุทธรณ์จากจำคุก 1 ปี ปรับ 5,000 บาท ไม่รอการลงโทษ เป็นรอลงโทษ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 896/2525 บุกรุกตัดฟันไม้กระด 4 ต้น ปริมาตร 7.61 ลูกบาศก์เมตร ศาลฎีกาพิพากษายืนตามศาลอุทธรณ์ จำคุก 2 ปี ปรับ 11,000 บาท หลังลดโทษและรอลงโทษ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1064/2525 ตั้งโรงงานแปรรูปไม้ มีไม้เต็ง ไม้แดงท่อน 10.368 ลูกบาศก์เมตร ศาลฎีกาพิพากษายืนตามศาลล่างทั้งสอง จำคุกรวม 5 ปี ไม่รอลงโทษ โดยมีการฟังข้อเท็จจริงว่าทำเพื่อการค้า

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 549/2529 จำเลยเป็นข้าราชการทหารมีไม้ยางแปรรูป 192 แผ่น ปริมาตร 7.06 ลูกบาศก์เมตร ศาลฎีกาจำคุก 3 ปี ปรับ 6,000 บาท ก่อนลดกึ่งหนึ่ง รอลงโทษ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4770/2529 มีไม้แปรรูปชนิดต่าง ๆ 16,574 แผ่น ปริมาตร 185.49 ลูกบาศก์เมตร ศาลฎีกาพิพากษายืนตามศาลล่างทั้งสอง จำคุก 4 ปี ลด 1 ใน 4 เหลือ 3 ปี ไม่รอลงโทษ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1351/2530 ทำไม้สยาขาว ไม้กาลอและตะเคียนชันตาแมว ซึ่งเป็นไม้หวงห้ามประเภท ก. และ ข. ปริมาตรรวม 10.06 ลูกบาศก์เมตร แปรรูปไม้ดังกล่าว มีไม้ดังกล่าวแปรรูปและยังไม่แปรรูป ศาลฎีกาพิพากษายืนตามศาลล่างทั้งสอง จำคุกรวม 4 ปี ไม่รอลงโทษ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2537/2530 มีไม้แปรรูปปริมาตร 0.46 ลูกบาศก์เมตร ศาลฎีกาพิพากษายืนตามศาลล่างทั้งสอง ปรับ 2,000 บาท รอลงโทษ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2682-2683/2530 มีไม้ทุเรียนป่ารวมปริมาตร 31.28 ลูกบาศก์เมตร ศาลฎีกาลงโทษตามศาลชั้นต้น จำคุก 2 กระทั่งรวม 2 ปี ไม่รอการลงโทษ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3922/2530 มีไม้จ๊อป้าแปรรูป ไม้ยางแปรรูปกับไม้อื่นรวม 490 แผ่น ปริมาตรรวม 6.41 ลูกบาศก์เมตร ศาลฎีการอการลงโทษ

ส่วนเรื่องที่ไม้ออกการลงโทษเป็นเรื่อง มีไม้สักแปรรูป 3.641 ลูกบาศก์เมตร จำคุก 2 ปี , มีไม้สัก ไม้รังกับไม้ประดู่แปรรูป ปริมาตรรวม 1.454 ลูกบาศก์เมตร จำคุก 6 เดือน , มีไม้สักแปรรูป 2,748 แผ่น ปริมาตร 7.85 ลูกบาศก์เมตร จำคุก 2 ปี 6 เดือน หลังจากลดโทษ , มีไม้ยางแปรรูป 2.92 ลูกบาศก์เมตร และไม้ตะเคียนหินแปรรูป 0.29 ลูกบาศก์เมตร จำคุก 6 เดือน หลังจากลดโทษ , มีไม้ซุงท่อนและทำไม้หวงห้าม 129.61 ลูกบาศก์เมตร จำคุก 2 กระทง ๆ ละ 4 ปี รวม 8 ปี และคดีสุดท้ายทำไม้สัก 0.60 ลูกบาศก์เมตร จำคุก 2 กระทง รวม 3 ปี ก่อนลดกึ่งหนึ่ง¹³ จะเห็นได้ว่าเริ่มมีการลงโทษเด็ดขาดโดยไม้ออกการลงโทษมากขึ้น และมีการลงโทษจำคุกสูงถึง 8 ปี อย่างไรก็ตาม คดีส่วนใหญ่ก็ยังคงลงโทษอยู่ในระดับ 6 เดือน , 2 ปี – 3 ปี

ผู้เขียนศึกษาคำพิพากษาศาลฎีกา ในปี พ.ศ. 2535 ถึงปี พ.ศ. 2536 จำนวน 8 เรื่อง พบว่า ศาลฎีกาพิพากษารอการลงโทษ 3 เรื่อง ไม้ออกการลงโทษ 5 เรื่อง เรื่องที่รอการลงโทษ 2 เรื่องแรกเป็นเรื่อง มีไม้ยางปริมาตร 0.23 ลูกบาศก์เมตร กับทำไม้กระบก 0.675 ลูกบาศก์เมตร แต่คดีหลังนี้ลงโทษปรับ 9,000 บาท เรื่องที่ 3 บุกรุกป่าสงวน 62 ไร่ ศาลฎีกาฟังว่าเป็นป่าเสื่อมโทรม จึงรอการลงโทษและปรับ 15,000 บาท

¹³คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5304/2531 มีไม้สักแปรรูป 3.641 ลูกบาศก์เมตร ศาลฎีกาจำคุก 2 ปี ไม้ออ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 577/2532 มีไม้สักกับไม้รังและไม้ประดู่แปรรูป ปริมาตรรวม 1.454 ลูกบาศก์เมตร รับสารภาพ ศาลฎีกายืนตามศาลล่างทั้งสอง จำคุก 6 เดือน ไม้ออ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1312/2532 มีไม้สักแปรรูป 2,748 แผ่น ปริมาตร 7.85 ลูกบาศก์เมตร ศาลฎีกาจำคุกพิพากษายืนสามศาล วาง 5 ปี ก่อนลดกึ่งเหลือ 2 ปี เดือน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2350/2533 มีไม้ยางแปรรูป 2.92 ลูกบาศก์เมตร ไม้ตะเคียนหินแปรรูป 0.29 ลูกบาศก์เมตร รวม 3.21 ลูกบาศก์เมตร ศาลฎีกาไม้ออพิพากษายืนตามสามศาล จำคุก 6 เดือน (ต่ำสุดหลังลดกึ่ง)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5192/2533 เผาต้นยาง 100 ต้น และเก็บหาน้ำมันยางอันเป็นของป่าหวงห้ามปริมาณ 319.5 กิโลกรัมในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ศาลฎีกาจำคุก 6 เดือน ปรับ 6,000 บาท ก่อนลด 1 ใน 3 รอลงโทษ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2921/2534 ศาลฎีกายืนตามศาลอุทธรณ์ จำคุกฐานมีไม้ท่อน , ทำไม้หวงห้าม 129.61 ลูกบาศก์เมตร 2 กระทงรวม 8 ปี (กระทงละ 4 ปี) ไม้ออ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5351/2534 ทำไม้สัก 0.60 ลูกบาศก์เมตร , มี 0.60 ลูกบาศก์เมตร จำคุก 2 กระทง ลดกึ่งเหลือ 1 ปี 6 เดือน ไม้ออ

ส่วนเรื่องที่ไม่รอกการลงโทษ เรื่องแรกเป็นเรื่องนุกรุกป่าสงวน 20 ไร่ จำคุก 12 เดือน เรื่องที่ 2 ทำไม้ประดู่ 8.10 ลูกบาศก์เมตร จำคุก 4 ปี ก่อนลด 1 ใน 3 เรื่องที่ 3 ทำไม้หวงห้าม 57.35 ลูกบาศก์เมตร จำคุก 4 ปี เรื่องที่ 4 มีไม้สัก 6.85 ลูกบาศก์เมตร ตั้งโรงงานแปรรูปไม้ มีไม้สักแปรรูป จำคุก รวม 3 ปี 8 เดือนหลังจากลดโทษแล้ว และเรื่องที่ 5 นุกรุกป่าสงวนแห่งชาติ 20 ไร่ จำคุก 3 เดือนหลังการลดโทษ แม้รอกการลงโทษน้อยกว่าไม่รอกการลงโทษ แต่การลงโทษจำคุกยังคงอยู่ในระดับ 3-4 ปี¹⁴

ผู้เขียนศึกษาคำพิพากษาศาลฎีกา ในปี พ.ศ. 2537 ถึงปี พ.ศ. 2539 จำนวน 2 เรื่อง รอกการลงโทษทั้ง 2 เรื่อง¹⁵ เป็นคดีนุกรุกป่าสงวนแห่งชาติ และศาลฎีกาลงโทษข้าราชการครูโดยรอกการ

¹⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2564-2565/2535 แผ้วถางป่าสงวน 20 ไร่ ศาลฎีกายืน 2 ศาล จำคุก 12 เดือน ไม่รอก

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2944/2535 มีไม้ยาง 0.23 ลูกบาศก์เมตร ศาลฎีกายืน 3 ศาล รอก

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3345/2535 ทำไม้ มีไม้ประดู่ 5 ท่อน 8.10 ลูกบาศก์เมตร ยืน 3 ศาล จำคุก 2 กระทั่ง รวม 4 ปี ก่อนลด 1 ใน 3 ไม่รอก

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1055/2536 ทำไม้กระบก 0.675 ลูกบาศก์เมตร ศาลฎีกาตัดสินตามศาลชั้นต้น จำคุก รวม 12 เดือน ปรับรวม 18,000 บาท ก่อนลดกึ่ง รอกเพื่อให้หลบจำ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1511/2536 ทำไม้หวงห้าม 57.35 ลูกบาศก์เมตร ศาลชั้นต้น จำคุก รวม 12 ปี ศาลอุทธรณ์ภาค 3 ไม่แก้โทษ ศาลฎีกาแก้โทษศาลชั้นต้นเหลือ 4 ปี โดยให้เหตุผลว่าศาลชั้นต้นลงโทษหนักเกินไป

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3849/2536 ตั้งโรงงานแปรรูปไม้ มีไม้สักท่อน 12 ท่อน 6.85 ลูกบาศก์เมตร แปรรูปไม้สัก มีไม้สักแปรรูป ศาลชั้นต้นจำคุก รวม 5 ปี 6 เดือน ลด 1 ใน 3 เหลือ จำคุก 3 ปี 8 เดือน ศาลฎีกายืน 3 ศาล

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1986/2535 นุกรุกป่าสงวนแห่งชาติ 20 ไร่ ยืน 3 ศาล จำคุก 6 เดือนก่อนลดกึ่งหนึ่ง ไม่รอก

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 968/2535 นุกรุกป่าสงวนแห่งชาติ 62 ไร่ แต่เป็นป่าเสื่อมโทรม มีผู้รับสัมปทานทำเหมืองแร่มาก่อน บริเวณใกล้เคียงมีราษฎรจับจองอยู่มา หลังเกิดเหตุทางราชการดำเนินการปักปัน แนวเขต เตรียมให้เป็นที่ทำกินของราษฎร รอกการลงโทษให้ ปรับ 30,000 บาท ก่อนลดโทษ

¹⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3009-3010/2537 นุกรุกป่าสงวนแห่งชาติ 10 ไร่ ศาลฎีกาลงโทษตามศาลชั้นต้น จำคุก 6 เดือน ปรับ 8,000 บาท รอลงโทษ

ลงโทษให้ทั้ง ๆ ที่มีการกว้านซื้อที่ดินเกือบ 500 ไร่ แต่มีการลงโทษปรับถึง 150,000 บาท ซึ่งเป็นโทษสูงสุดตามที่กฎหมายกำหนด

ผู้เขียนศึกษาคำพิพากษาศาลฎีกา ในปี พ.ศ. 2540 ถึงปี พ.ศ. 2544 จำนวน 7 เรื่อง ศาลฎีกาพิพากษารอการลงโทษ 2 เรื่อง ไม่รอกการลงโทษ 5 เรื่อง เรื่องที่รอกการลงโทษเป็นเรื่องตัดโค่นต้นกฤษณาและเก็บกฤษณาซึ่งเป็นของป่าหวงห้าม 7 กิโลกรัม ศาลฎีกาปรับ 6,000 บาทก่อนรอลงการโทษ อีกเรื่องหนึ่งบุกรุกต้นน้ำลำธาร 12 ไร่ ศาลฎีการอการลงโทษให้และปรับ 10,000 บาท ผู้เขียนเห็นว่าการกระทำในพื้นที่ต้นน้ำลำธารนั้น ถ้าไม่มีพฤติการณ์พิเศษจริง ๆ แล้วไม่ควรรอกการลงโทษ

ส่วนเรื่องที่ไม่รอกการลงโทษเป็นเรื่อง แปรรูปไม้โดยใช้เลื่อยโซ่ยนต์ , เผ้วถางป่าสงวนแห่งชาติเนื้อที่ 23 ไร่ โดยใช้เลื่อยโซ่ยนต์ จำคุก 1 ปี 6 เดือน , ทำไม้ในป่าสงวนแห่งชาติ 32.38 ลูกบาศก์เมตร จำคุก 2 ปี 6 เดือน , ทำไม้สูง 7.05 ลูกบาศก์เมตร จำคุก 2 ปี 6 เดือน การลงโทษอยู่ในระดับไม่เกิน 3 ปี แต่ก็มีเรื่องหนึ่งคือคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1118/2541 ลงโทษปรับบริษัทที่รับสัมปทานทำไม้ภายหลังสิ้นอายุสัมปทานปรับ 150,000 บาท รวม 2 กระทั่ง 300,000 บาท¹⁶

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2087/2539 บุกรุกครอบครองป่าสงวนแห่งชาติ 496 ไร่ โดยกว้านซื้อมาจากชาวบ้านหลายรายในหลายตำบลในจังหวัดตรัง ศาลชั้นต้นจำคุก 9 ปี ก่อนลด 1 ใน 3 เหลือ 6 ปี ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน ศาลฎีกาเห็นว่าจำเลยเคยรับราชการครูมาจนเกษียณอายุ ปัจจุบันอายุ 66 ปี แก่เป็นจำคุก 3 ปีปรับ 150,000 บาท ก่อนลดโทษ 1 ใน 3 และรอกการลงโทษ(วางโทษปรับสูงสุดตามพระราชบัญญัติป่าสงวน มาตรา 31 วรรคสอง ซึ่งเป็นบทหนัก)

¹⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 412/2540 , 3001/2540 จำเลยทำไม้และแปรรูปไม้โดยใช้เลื่อยโซ่ยนต์ในป่าสงวนแห่งชาติ เป็นการทำให้เสื่อมเสียแก่สภาพป่าสงวน ไม่รอลงโทษ(ตัดสินก่อนพระราชบัญญัติเลื่อยโซ่ยนต์ใช้บังคับ)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 633/2540 ทำไม้ในป่าสงวนแห่งชาติ 32.38 ลูกบาศก์เมตร ศาลฎีกาจำคุก 5 ปี ก่อนลดกึ่งหนึ่ง ไม่รอก เท่ากับจำคุก 2 ปี 6 เดือน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4282/2540 บุกรุกทำลายเสียหายต้นน้ำลำธาร 12 ไร่ อันเป็นความผิดมิโทษจำคุก 2-15 ปี ศาลอุทธรณ์จำคุก 1 ปีต่ำกว่าโทษที่กฎหมายกำหนด โจทก์จึงฎีกาว่าศาลอุทธรณ์ลงโทษไม่ถูกต้อง ศาลฎีกาไม่ได้แก้โทษจำคุกให้หนักขึ้น แต่เห็นว่าเนื้อที่ไม้ไม่มากและรับฟังอุทธรณ์ของจำเลยว่าครอบครองทำกินปลูกบ้านมานานแล้ว ศาลฎีการอการลงโทษให้โดยจำคุก 2 ปี ปรับ 20,000 บาทก่อนลดกึ่งหนึ่งเพราะรับสารภาพ

ในปี พ.ศ. 2545 ถึงปี พ.ศ. 2548 ผู้เขียนศึกษาคำพิพากษาศาลฎีกา 12 เรื่อง ศาลฎีกาการลงโทษ 3 เรื่อง ไม่รอกการลงโทษ 9 เรื่อง เรื่องที่รอกการลงโทษเป็นเรื่องทำไม้ยาง 1 ต้น ใช้เลื่อยโซยนต์แปรรูปไม้ยาง 1.31 ลูกบาศก์เมตร ปรับ 30,000 บาทก่อนลด อีกเรื่องหนึ่งเก็บหาไม้กฤษณาอันเป็นของป่าหวงห้าม 10 กิโลกรัม ปรับ 7,000 บาทก่อนลดโทษและรอลงโทษ และมีไม้สักแปรรูป 2.05 ลูกบาศก์เมตร ปรับ 15,000 บาทหลังจากลดโทษแล้วและรอกการลงโทษ

ส่วนที่ไม่รอกการลงโทษเป็นเรื่องเก็บหาไม้กฤษณา 10 กิโลกรัม ในอุทยานแห่งชาติจำคุก 9 เดือน , ตั้งโรงงานแปรรูปไม้สักได้ไม้ 149 แผ่น 1.45 ลูกบาศก์เมตร จำคุก 2 ปีหลังจากลดโทษ , ทำไม้ 28.83 ลูกบาศก์เมตรและยึดถือครอบครองป่า 5 ไร่ จำคุก 2 ปี , เก็บไม้กฤษณา 30 กิโลกรัม จำคุก 9 เดือน , ตั้งโรงงานแปรรูปไม้สัก 149 แผ่น 1.49 ลูกบาศก์เมตร จำคุก 2 ปี 8 เดือนก่อนลดโทษ , นำไม้มาสวมไม้ในสวนป่า 31.43 ลูกบาศก์เมตร จำคุก 2 ปี 18 เดือน หลังจากลดโทษ , ทำไม้หวงห้าม 4.30 ลูกบาศก์เมตร จำคุก 2 ปีก่อนลดโทษ , มีไม้สัก 2.37 ลูกบาศก์เมตร จำคุก 3 ปี

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1118/2541 ทำไม้ยาง , ทำไม้หวงห้ามประเภท ก.อื่น ๆ อีก 25 ชนิด รวมทั้งสิ้น 680 ท่อนในป่าสงวนแห่งชาติโดยเป็นไม้ที่ตัดฟันตามสัมปทานที่ได้รับอนุญาต แต่ชักลากขณะสิ้นสุดสัมปทานแล้วปริมาตรไม้ทั้งหมด 1712.16 ลูกบาศก์เมตร จำเลยปฏิเสธ ศาลชั้นต้นยกฟ้อง โจทก์อุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ภาค 2 พิพากษายืน โจทก์ฎีกา ศาลฎีกาพิพากษาลับว่า จำเลยกระทำความผิดตามฟ้อง ปรับจำเลย 150,000 บาท รวม 2 กระทงปรับรวม 300,000 บาท จำเลยที่ถูกปรับคือ จำเลยที่ 1 ที่ 3 เป็นนิติบุคคลประเภทบริษัทจำกัด ส่วนจำเลยที่ 4 ที่ 5 ที่เป็นคนธรรมดาเป็นกรรมการจำเลยที่ 1 ที่ 3 ถูกจำคุก 2 ปี 2 กระทง 4 ปี(ลงโทษตามพระราชบัญญัติป่าไม้ มาตรา 73วรรคสอง ซึ่งกฎหมายกำหนดโทษปรับสูงสุด 200,000 บาท)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2650/2541 ทำไม้ยูงในป่าสงวน 4 ท่อน 7.05 ลูกบาศก์เมตร และมีไม้ดังกล่าวไว้ในครอบครอง ศาลชั้นต้นจำคุก 3 กระทง รวม 7 ปี 4 เดือน ศาลอุทธรณ์ ภาค 3 พิพากษาแก้เป็น จำคุกฐานแปรรูปไม้ 2 ปี ลดถึงเหลือ 1 ปี ยกฟ้องข้อหาอื่น โจทก์และจำเลยฎีกา ศาลฎีกาพิพากษาแก้จำคุก 2 กระทง รวมเป็น จำคุก 2 ปี 6 เดือน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 534/2542 แ้วดางป่าสงวนแห่งชาติ 23 ไร่ มีพฤติการณ์ให้เห็นว่าเป็นเรื่องร้ายแรง ใช้เลื่อยโซยนต์ด้วย ศาลฎีกาพิพากษายืนตามศาลล่างทั้งสอง จำคุก 3 ปีก่อนลดโทษถึงเหลือ 1 ปี 6 เดือน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2572/2544 ตัดโค่นต้นกฤษณาในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เก็บกฤษณาได้ 7 กิโลกรัม รับสารภาพ ศาลล่างทั้งสองไม่รอก จำคุก 9 เดือน ศาลฎีกาแก้ปรับ 6,000 บาทก่อนลดถึงหนึ่ง รอลงโทษ

ก่อนลด โทษ , ทำไม้ยาง 1.61 ลูกบาศก์เมตรและแปรรูปด้วย จำคุก 2 ปีหลังจากลดโทษ จะเห็นว่า
แม้ลงโทษจำคุกโดยไม่รอการลงโทษ แต่การลงโทษอยู่ในระดับ 9 เดือน ถึง 2 ปี¹⁷ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า
มีการลงโทษในระดับต่ำมาก

¹⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5472/2545 เก็บไม้กฤษณาในเขตอุทยานแห่งชาติ 30 กิโลกรัม
รับสารภาพ ยื่น 3 ศาล จำคุก 9 เดือนหลังลดโทษ ไม่รอ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 136/2546 ตั้งโรงงานแปรรูปไม้ แปรรูปไม้สัก 149 แผ่น 1.45
ลูกบาศก์เมตร เพื่อการค้า มีไม้แปรรูปดังกล่าว ศาลฎีกายืนตามศาลอุทธรณ์ ภาค 5 จำคุก 2 ปี
หลังจากลดไม่รอ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5350/2545 ทำไม้ 28.83 ลูกบาศก์เมตร ยึดถือครอบครองที่ดิน 5
ไร่ ศาลชั้นต้นจำคุกรวม 4 ปี ไม่รอ ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน ศาลฎีกาแก้เป็นจำคุก 3 ปี ลด 1 ใน 3
เหลือ 2 ปี ไม่รอ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5472/2545 เก็บไม้กฤษณาในอุทยานแห่งชาติ 30 กิโลกรัม ศาล
ฎีกายืนตามศาลล่างทั้งสอง ไม่รอ จำคุก 9 เดือน หลังจากลดกึ่งหนึ่งแล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 52/2546 ทำไม้ยาง 1 ต้น แปรรูปไม้ยางโดยใช้เลื่อยโซ่ยนต์ 1.31
ลูกบาศก์เมตร ศาลล่างทั้งสอง จำคุก 1 ปี 9 เดือน(สำหรับจำเลยที่ 1,3,4) จำเลยที่ 2 จำคุก 2 ปี 4
เดือน ศาลฎีกาแก้ปรับ 3 กระทง ๆ ละ 10,000 บาทก่อนลดโทษ และรอให้จำเลยทั้งสี่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 136/2546 ตั้งโรงงานแปรรูปไม้ แปรรูปไม้สัก 149 แผ่น 1.45
ลูกบาศก์เมตร เพื่อการค้าศาลฎีกายืนตามศาลอุทธรณ์ภาค 5 จำคุกทุกกระทง 2 ปี 8 เดือนก่อน
ลดเหลือ 2 ปี ไม่รอ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4099/2547 จำเลยแจ้งความเท็จต่อเจ้าพนักงานป่าไม้โดยยื่นคำขอ
ขึ้นทะเบียนที่ดินของจำเลยซึ่งเป็นที่ดินไม่มีดินไม้เป็นสวนป่าเพื่อจะทำไม้ในป่าแล้วนามาสวมเข้า
เป็นไม้ในสวนป่าของตนที่ยื่นคำขอและทำไม้สักในป่า 164 ท่อน 31.43 ลูกบาศก์เมตร แล้วใช้ตรา
สวนป่าซึ่งได้มาจากการแจ้งความเท็จตอกแสดงการเป็นเจ้าของไม้ ไม่มีเหตุปรากฏีรอลงโทษ แต่ยัง
เห็นว่า ศาลล่างจำคุกฐานทำไม้สักและมีไม้สักท่อน กระทงลง 5 ปีก่อนลดหนักเกินไปแก้เป็น
กระทงละ 3 ปีก่อนลดกึ่งรวมกับโทษฐานอื่น ๆ สรุปแล้วจำคุกสุทธิ 2 ปี 18 เดือน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4156/2547 เก็บไม้กฤษณา 10 กิโลกรัม ศาลฎีกาแก้เป็นรอการ
ลงโทษจำคุก 9 เดือน ปรับ 7,000 บาทหลังจากลด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4540/2547 ทำไม้หวงห้าม 22 ท่อน 4.30 ลูกบาศก์เมตร ยื่นตาม
ศาลอุทธรณ์ไม่รอ จำคุก 2 ปีก่อนลดกึ่งหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนศึกษาพบคำพิพากษาศาลฎีกาปี พ.ศ. 2549 คือ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7199/2549 ลงโทษจำคุกฐานบุกรุกป่าสงวนแห่งชาติเนื้อที่ 96 ไร่ โดยพิพากษายืนตามคำพิพากษาศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์จำคุก 10 ปี คำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวนี้จึงน่าจะเป็นบรรทัดฐานการลงโทษผู้ตัดไม้ทำลายป่าหรือผู้บุกรุกยึดถือครอบครองป่าอนุรักษ์ได้ต่อไป

4.1.1.1.3 การลงโทษผู้มีอิทธิพล ข้าราชการและนายทุน

จากการศึกษาคำพิพากษาศาลฎีกาในคดีที่ลงโทษผู้มีอิทธิพล ข้าราชการและนายทุนที่กระทำผิดต่อทรัพยากรป่าไม้ พบว่ามีคดีที่ข้าราชการ ผู้มีอิทธิพลหรือนายทุนกระทำความผิดและถูกดำเนินคดีถึงศาลฎีกาน้อยกว่าเมื่อเทียบกับคดีที่ผู้กระทำผิดเป็นชาวบ้านหรือเป็นคนธรรมดาทั่วไปที่ไม่ได้รับราชการหรือมีอิทธิพลใด ๆ ซึ่งในการดำเนินคดีแก่บุคคลดังกล่าว ส่วนหนึ่งเป็นการดำเนินคดีในความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญา และปรากฏว่า ศาลฎีกามีแนวในการลงโทษแตกต่างจากนโยบายป่าไม้แห่งชาติ ฯ และมีแนวคิดแตกต่างกันว่าการที่ข้าราชการกระทำผิดจะถือเป็นเรื่องสำคัญกว่าบุคคลที่ประกอบอาชีพอื่นในสังคมหรือไม่ เช่น คดีเรื่องหนึ่งผู้ใหญ่บ้านถูกฟ้องเป็นจำเลยตามพระราชบัญญัติป่าไม้ ฯ มาตรา 70 ฐานมีไม้สัก ไม้แดงแปรรูปไว้ในครอบครอง ปริมาตรรวม 5.66 ลูกบาศก์เมตร ศาลฎีกาตัดสินว่า จำเลยเป็นผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่ปราบปรามการกระทำผิด แต่กลับกระทำผิดเสียเองและความผิดที่ถูกฟ้องเป็นความผิดเกี่ยวกับป่าไม้ ซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติอันควรรักษาไว้ จึงไม่มีเหตุลงโทษสถานเบาหรือรอการลงโทษ จำคุก 3 ปี ตามคำพิพากษาศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์¹⁸ แต่อีก 2 คดีตัดสินว่า จำเลยได้รับเลือกตั้งให้เป็นกำนัน และได้ปฏิบัติหน้าที่กำนันได้สมประโยชน์แก่ทางราชการจนได้รับรางวัล นับว่าเป็นผู้มีคุณความดีต่อท้องถิ่น ไม่เคยทำผิดมาก่อน ที่เกิดเหตุเป็นป่าไม้สมบูรณ์ ไม่เกิดความเสียหายมากนัก เห็นควรรอการลงโทษ แต่ปรับ 20,000 บาท¹⁹ ส่วนอีกคดีหนึ่ง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4159/2547 มีไม้สักแปรรูป-ไม้สักท่อน ปริมาตรรวม 2.37 ลูกบาศก์เมตร ยืนตามศาลอุทธรณ์ จำคุกรวม 3 ปีก่อนลดกึ่งหนึ่ง ไม่รอลงอาญา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7502/2547 มีไม้สักแปรรูป ไม้ประดู่แปรรูป ปริมาตรรวม 2.05 ลูกบาศก์เมตร ศาลฎีกาแก้คำพิพากษาศาลอุทธรณ์จากไม่รอลงอาญาเป็นรอลงอาญา รวมปรับหลังจากลดแล้ว 15,000 บาท

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7305/2548 ทำไม้ยาง 1.61 ลูกบาศก์เมตร แปรรูปไม้ยาง มีไม้ยางแปรรูป ศาลฎีกาพิพากษายืนตามศาลอุทธรณ์ภาค 3 จำคุกรวม 2 ปี หลังจากลดโทษไม่รอลงอาญา

¹⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 245/2527

¹⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3284/2543

คือ ข้าราชการทหารมีไม้มะค่าโมง 6 แผ่น ปริมาตร 0.67 ลูกบาศก์เมตร ไม้ยางแปรรูป 192 แผ่น 7.06 ลูกบาศก์เมตร ศาลฎีกาการลงโทษโดยให้เหตุผลว่า ไม่ได้ประกอบอาชีพค้าไม้โดยจำคุก 3 ปีและปรับ 6,000 บาท ก่อนลดโทษให้กึ่งหนึ่ง²⁰

นอกจากคดีข้างต้นแล้ว ยังปรากฏคดีอีกหลายคดี เช่น คดีที่ลงโทษข้าราชการป่าไม้ทำบัญชีอนุญาตชักลากไม้เท็จตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 จำคุก 5 ปี²¹ คดีนายอำเภอ ป่าไม้ อำเภอ และเจ้าพนักงานตำรวจอีก 3 คน ซึ่งเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจสืบสวนสอบสวน ความผิดตามพระราชบัญญัติป่าไม้ ฯ และป่าสงวนแห่งชาติในเขตของตน ไปจับกุมผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติป่าไม้ ฯ ป่าสงวนแห่งชาติ ฯ แต่กลับปล่อยผู้ต้องหา เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 200 ศาลฎีกาลงโทษจำเลยตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น คือจำคุกคนละ 3 ปี ก่อนลดโทษเหลือ 2 ปี²² คดีลงโทษเจ้าพนักงานป่าไม้กระทำการอันมิชอบด้วยหน้าที่โดยยอมให้ผู้อื่นนำดวงตราประทับไม้ประจำตัวของตนไปตรอยตราที่มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 160 จำคุก 3 ปี²³ คดีลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 , 162(1) ฐานเป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ จำคุก 3 ปี ฐานเป็นเจ้าพนักงานรับรองเอกสารเท็จ จำคุก 2 ปี รวม 2 กระทง 5 ปี²⁴ คดีลงโทษเจ้าหน้าที่บริหารงานที่ดินอำเภอตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 ,162 (4) ฐานละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ ไม่ปฏิบัติตามระเบียบโดยไม่รายงานให้ผู้บังคับบัญชาตั้งคณะกรรมการขึ้นตรวจสอบว่าที่ดินที่มีผู้ขอหนังสือรับรองการทำประโยชน์อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติหรือไม่ แต่กลับทำบันทึกรับรองต่อนายอำเภอว่าที่ดินดังกล่าวไม่อยู่ในเขตป่าไม้หรือป่าสงวนแห่งชาติอันเป็นเท็จ จำคุก 3 กระทง ๆ ลง 5 ปี รวม 15 ปี²⁵ คดีลงโทษพนักงานจ้างตำแหน่งพนักงานบำรุงป่าฐานเป็นเจ้าพนักงานใช้ดวงตราประทับไม้ทำให้เกิดความเสียหาย จำคุก 4 ปี²⁶ คดีลงโทษผู้ช่วยป่าไม้จังหวัดที่ประทับตราประจำตัวของตนฝ่าฝืนระเบียบอันเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 160 จำคุก 3 ปี ก่อนลด 1 ใน 3 เหลือ 2 ปี²⁷

²⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 549/2529

²¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 101/2524

²² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 300/2527

²³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3865/2542

²⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 70-71/2542

²⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8300-8302/2540

²⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1736/2523

²⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 592/2519

จะเห็นได้ว่า การลงโทษในแต่ละคดีนั้นเป็นการลงโทษที่ค่อนข้างต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับ การลงโทษผู้กระทำความผิดที่เป็นชาวบ้านที่มีการลงโทษในระดับ 2 ปี ถึง 4 ปี ดังที่ได้กล่าวมาในข้อ 4.1.1.1.2 ยกเว้นคดีเดียวที่ถือได้ว่าเป็นการลงโทษค่อนข้างสูงคือ คดีลงโทษเจ้าหน้าที่บริหารงาน ที่ดินอำเภอจำครุรวม 15 ปี การลงโทษข้าราชการให้หนักน่าจะเป็นบรรทัดฐานมิให้เจ้าหน้าที่ของ รัฐกล้ากระทำความผิดกฎหมายโดยรวมกับนายทุนนำที่ดินของรัฐไปออกเอกสารสิทธิได้ต่อไป

เมื่อได้ศึกษาแนวการลงโทษผู้กระทำความผิดต่อทรัพยากรป่าไม้ของศาลฎีกาดังกล่าวมาใน ข้อ 4.1.1.1.2 และแนวการลงโทษข้าราชการ กับเจ้าหน้าที่รัฐในข้อนี้แล้ว ผู้เขียนเห็นว่า ศาลฎีกา น่าจะมีได้กำหนดนโยบายเป็นการเฉพาะขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการลงโทษผู้กระทำความผิดต่อ ทรัพยากรป่าไม้อย่างชัดเจนเหมือนในกรณีของนโยบายป่าไม้แห่งชาติ พ.ศ. 2528 ที่ได้กำหนดให้ แก้ไขปัญหาการทำลายป่าในรูปแบบต่าง ๆ และได้มีการเน้นมาตรการในการลงโทษเจ้าหน้าที่ของ รัฐ ผู้มีอิทธิพลให้ชัดเจน หรือนโยบายของรัฐบาลในการปราบปรามผู้มีอิทธิพลดังปรากฏใน หนังสือกระทรวงมหาดไทยที่ มท.0207/ว.33 ลงวันที่ 4 มีนาคม 2529 กำหนดพฤติกรรมของบุคคล ผู้ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การลักลอบตัดไม้ทำลายป่าว่าเป็นผู้ทรงอิทธิพล²⁸ ผู้เขียนจึงเห็น ด้วยกับแนวนโยบายป่าไม้แห่งชาติว่า ควรลงโทษผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้มีอิทธิพล ข้าราชการและ นายทุนให้หนักกว่าการลงโทษผู้กระทำความผิดทั่วไป

4.1.1.2 การลงโทษผู้กระทำความผิดที่ถือว่าเป็นกรณีไม่ร้ายแรง

ในการแก้ไขพระราชบัญญัติป่าไม้ (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2525 ซึ่งเป็นการแก้ไขอัตราโทษใน พระราชบัญญัติป่าไม้ ๔ ครั้งสุดท้ายนั้น นอกจากได้แก้ไขอัตราโทษขั้นสูงให้สูงขึ้นแล้วยังมีการ แก้ไขอัตราโทษขั้นต่ำของมาตรา 69 และมาตรา 73 ให้ต่ำลงด้วยโดยได้ระบุเหตุผลในหมายเหตุท้าย พระราชบัญญัติดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ผู้เขียนจึงเห็นว่าพระราชบัญญัติป่าไม้ ๔ มิได้มีเจตนารมณ์ให้ ศาลใช้ดุลพินิจลงโทษผู้กระทำความผิดโดยไม่มีข้อยกเว้นแต่อย่างใด ซึ่งจากการศึกษาคำพิพากษาของ ศาลฎีกาในข้อ 4.1.1.1.2 ศาลฎีกาก็มิได้ลงโทษผู้กระทำความผิดโดยไม่มีข้อยกเว้น หากกระทำความผิด เล็ก ๆ น้อย ๆ หรือมีเหตุผลความจำเป็นในการกระทำความผิด ศาลฎีกาก็จะใช้ดุลพินิจลงโทษสถานเบา ให้แก่ผู้กระทำความผิด ซึ่งจะได้อธิบายในข้อต่อไป

²⁸ อ้างถึงในวีระพงษ์ บุญโญภาส , การบังคับใช้กฎหมายต่อผู้ทรงอิทธิพลในประเทศไทย , รพี46 (คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น , บริษัท ฐานบัณฑิต จำกัด กรุงเทพมหานคร) , น.54

4.1.1.2.1 กรณีที่รอกการลงโทษจำคุกให้แก่ผู้กระทำความผิด

แนวการรอกการลงโทษในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ศึกษาส่วนใหญ่ อาจพิจารณาได้จากปริมาณไม้ของกลางที่โจทก์นำมาฟ้องกล่าวหาจำเลยว่ากระทำความผิด เช่น จำเลยมีไม้สักที่ยังไม่ได้แปรรูป 19 ท่อน ปริมาตร 0.40 ลูกบาศก์เมตร จำเลยรับสารภาพ ศาลฎีกาพิพากษายืนตามคำพิพากษาศาลล่างทั้งสองรอกการลงโทษ²⁹ จำเลยทำไม้แดงซึ่งเป็นไม้หวงห้ามประเภท ก. ในป่าสงวนแห่งชาติ ได้ไม้แดงแปรรูป 16 แผ่น ปริมาตร 0.17 ลูกบาศก์เมตร จำเลยรับสารภาพ ศาลฎีกาพิพากษายืนตามคำพิพากษาศาลล่างทั้งสอง ลงโทษจำคุก 1 ปีและปรับ 10,000 บาทก่อนลดโทษและรอกการลงโทษ³⁰ จำเลยตั้งโรงงานแปรรูปไม้สักปริมาตร 0.01 ลูกบาศก์เมตร ศาลฎีกาพิพากษายืนตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ จำคุก 1 ปี 6 เดือนและปรับ 7,500 บาท รอกการลงโทษ³¹ จำเลยมีไม้สัก ไม้แดงแปรรูป 58 แผ่น 0.73 ลูกบาศก์เมตร ซึ่งเป็นไม้เก่าที่รื้อจากบ้านหลังเก่ามาเก็บสะสมบางส่วนรวบรวมไม้เก่าที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์แล้ว จึงเห็นว่าไม่ใช่เรื่องร้ายแรง รอกการลงโทษให้³² มีไม้แปรรูปปริมาตรรวม 1.488 ลูกบาศก์เมตร จำคุก 2 ปีและปรับ 5,000 บาทก่อนลดโทษและรอกการลงโทษ³³ ผู้เขียนเห็นว่า การลงโทษผู้กระทำความผิดโดยพิจารณาจากปริมาณไม้ของกลางแต่เพียงอย่างเดียวไม่น่าจะเหมาะสมแก่การนำมาใช้ลงโทษผู้ทำลายป่าไม้ได้อย่างถูกต้องเสมอไป กล่าวคือ หากผู้กระทำความผิดมีพฤติการณ์เป็นภัยต่อทรัพยากรป่าไม้ เช่น มีส่วนเกี่ยวข้องกับขบวนการค้าไม้เถื่อน แม้ผู้นั้นจะกระทำความผิดเล็กน้อยก็ควรลงโทษให้หนัก เพราะอาจเป็นไปได้ว่าเหตุที่ปริมาณไม้ของกลางมีจำนวนน้อยเป็นเพราะถูกจับกุมเสียก่อนก็เป็นได้

ในการลงโทษนั้น นอกจากต้องพิจารณาปริมาณของกลางแล้ว ในบางกรณีน่าจะต้องมีการพิจารณาสภาพพื้นที่เกิดเหตุประกอบการใช้ดุลพินิจในการลงโทษด้วย เช่น ที่เกิดเหตุไม่มีสภาพเป็นป่าที่สมบูรณ์ มีต้นไม้ใหญ่เพียง 2 ต้น กองต้นไม้ที่ถูกโค่นเป็นต้นไม้เล็ก ๆ ไม่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ การแผ้วถางไม่ทำให้เกิดความเสียหายมากนัก รอกการลงโทษให้³⁴

²⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2197/2547 และที่ 2656/2523

³⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6007/2546

³¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2678/2523

³² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4147/2540

³³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3956/2527

³⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3284/254 และที่ 3968/2535

นอกจากนี้บางกรณีศาลฎีกาพิจารณาจากพฤติการณ์ในการกระทำผิดของผู้กระทำเป็นสำคัญ เช่น บุกรุกป่าสงวน 12 ไร่ ก่อความเสียหายแก่ต้นน้ำลำธาร แต่ได้ความว่าจำเลยปลูกบ้านและอยู่อาศัยทำกินมานานแล้ว ศาลฎีการอการลงโทษให้ และปรับ 10,000 บาท³⁵

นอกจากการรอลงโทษตามที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังมีการรอกการลงโทษอีกกรณีหนึ่งคือการรอลงโทษในคดีตัดไม้สัก ไม้ยางในที่ของเอกชน ศาลฎีการอการลงโทษจำคุกให้³⁶ ผู้เขียนเห็นด้วยกับแนวการลงโทษลักษณะดังกล่าวดังที่ได้นำเสนอมาในบทที่ 2 ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และเห็นว่า นอกจากต้องรอกการลงโทษจำคุกให้แล้ว ในการกำหนดโทษที่จะรอกการลงโทษควรกำหนดโทษจำคุกขั้นต่ำสุดตามที่กฎหมายกำหนดไว้ด้วย

4.1.1.2.2 กรณีลงโทษโดยเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นโทษกักขังแทน

คำพิพากษาศาลฎีกาในความผิดต่อกฎหมายป่าไม้ ๑ หลายคดีลงโทษจำคุกไม่เกิน 3 เดือน ผู้เขียนเห็นว่า การลงโทษระยะสั้นแค่ 3 เดือนน่าจะเปลี่ยนเป็นโทษกักขังแทนหรือลงโทษปรับแทน แต่จากการศึกษาไม่ปรากฏคำพิพากษาศาลฎีกาที่เปลี่ยนโทษจำคุกระยะสั้น 3 เดือนเป็นกักขังแทนแต่อย่างใด

4.1.1.2.3 กรณีที่ศาลล่างลงโทษหนักเกินไป

การใช้ดุลพินิจในการลงโทษของศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ดังที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ทำการศึกษาคพบว่า ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์มักจะใช้ดุลพินิจลงโทษโดยกำหนดโทษไว้หนักกว่าการกำหนดโทษตามคำพิพากษาศาลฎีกา โดยหากคดีใดศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ลงโทษสถานเบาหรือรอกการลงโทษจนเป็นที่พอใจของผู้กระทำผิดและโจทก์แล้ว คดีก็จะไม่มีการอุทธรณ์หรือฎีกาขึ้นมาให้ศาลสูงพิจารณาอีก อย่างไรก็ดี แม้ศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ลงโทษผู้กระทำผิดสถานเบาแล้ว การที่ผู้กระทำผิดอุทธรณ์ฎีกาต่อไปอีก โอกาสที่จะได้รับการกำหนดโทษน้อยลงไปอีกก็มีอยู่มากเช่นกันหรือหากโจทก์ไม่อุทธรณ์ฎีกา ก็ไม่มีกรณีที่จะได้รับโทษสูงกว่าเดิมแน่นอน เนื่องจากศาลสูงไม่อาจเพิ่มเติมโทษจำเลยได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 212 ผู้เขียนศึกษาพบคำพิพากษาศาลฎีกาที่ลดโทษให้จำเลยแม้คดีต้องห้ามฎีกาปัญหาข้อเท็จจริง เช่น จำเลยทำไม้หวงห้ามอันเป็นความผิดตามวรรคสองของมาตรา 31 แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ ๑ กับมาตรา 73 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ ๑ ศาลล่างจำคุก 8 ปี ศาลฎีกาเห็นว่า ข้อหาไม้หวงห้ามศาลล่างทั้งสองลงโทษจำคุก 4 ปี หนักเกินไป แม้ห้าม

³⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4282/2540

³⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1596/2523

ฎีกาข้อเท็จจริงในข้อหานี้ แต่เมื่อคดีขึ้นมาสู่การพิจารณาของศาลฎีกา ศาลฎีกาเห็นควร แก้ไข³⁷อีกคดีหนึ่งศาลล่างทั้ง 2 ไม่รอกการลงโทษ จำเลยฎีกาขอให้รอกการลงโทษ แม้ศาลชั้นต้นไม่รับฎีกา จำเลยเนื่องจากเป็นฎีกาต้องห้ามในปัญหาข้อเท็จจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218 วรรคหนึ่ง แต่เมื่อคดีขึ้นมาสู่การวินิจฉัยของศาลฎีกาในปัญหาข้อกฎหมาย ศาลฎีกาย่อมมีอำนาจพิจารณาว่าโทษที่ศาลล่างลงแก่จำเลยเหมาะสมหรือไม่ และเห็นว่าแม้จำเลยทำผิดฐานเก็บหาของป่าในป่าสงวนแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า แต่เมื่อไม้กฤษณามีเพียง 7 กิโลกรัม จำเลยมีอาชีพทำไร่ กระทำความผิดเพราะหารายได้เลี้ยงดูครอบครัว ภายใต้อาณัติเศรษฐกิจของประเทศ ไทยขานนี้ยังไม่ใช่ความผิดร้ายแรงนัก รอกการลงโทษให้³⁸

4.1.1.3 การลงโทษในทางทรัพย์สิน

โทษจำคุกและโทษกักขังเป็นโทษที่บังคับเอาแก่นเนื้อตัวร่างกายของผู้กระทำความผิด แต่การลงโทษในทางทรัพย์สินที่จะกล่าวต่อไปนี้มีได้บังคับเอาแก่นเนื้อตัวร่างกายของผู้กระทำความผิด แต่บังคับเอาทรัพย์สินของผู้กระทำ คือการลงโทษปรับและริบทรัพย์สิน

4.1.1.3.1 โทษปรับ

โทษปรับ คือ โทษซึ่งผู้ต้องคำพิพากษาจะต้องนำจำนวนเงินตามที่กำหนดไว้ในคำพิพากษามาชำระต่อศาล³⁹จากการศึกษาแนวคำพิพากษาศาลฎีกาในคดีความผิดต่อกฎหมายป่าไม้ ผู้เขียนพบว่า ในช่วงปี พ.ศ. 2520 ถึงปี พ.ศ. 2525 ศาลฎีกาใช้โทษปรับเป็นการลงโทษควบคู่ไปกับการจำคุกโดยไม่รอกการลงโทษ เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1539/2522 ที่ 2059/2522 และที่ 525/2525 แต่หลังจากปี พ.ศ. 2525 เป็นต้นมา ศาลฎีกาจะไม่ลงโทษปรับควบคู่กับการลงโทษจำคุก โดยแยกโทษปรับกับโทษจำคุกออกจากกัน กล่าวคือ จะใช้โทษปรับเฉพาะในกรณีที่รอกการลงโทษ แต่หากลงโทษจำคุกโดยไม่รอกการลงโทษก็จะไม่ลงโทษปรับ ผู้เขียนเห็นว่า ไม่ควรแยกการลงโทษจำคุกและปรับออกจากกัน แต่ควรพิจารณาว่าบทกำหนดโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้นั้น กฎหมายอาจต้องการให้ลงโทษจำคุกหรือปรับอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือกฎหมายมีวัตถุประสงค์ให้ศาลลงโทษทั้งจำคุกและปรับ เช่น ความผิดฐานมิได้ขงทอนตามพระราชบัญญัติป่าไม้ ฯ มาตรา 69 กฎหมายระบุให้ลงโทษจำคุกหรือปรับหรือทั้งจำทั้งปรับ แต่ในวรรคสองซึ่งเป็นบทลงโทษ ผู้กระทำความผิดหนักขึ้นกฎหมายระบุให้ลงโทษจำคุกและปรับ รวมทั้งความผิดฐานทำไม้หวงห้าม แปร

³⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1510/2536

³⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2572/2544

³⁹ หยุด แสงอุทัย, กฎหมายอาญา ภาค 1, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์

รูปไม้หวงห้าม มีไม้หวงห้ามแปรรูปไว้ในครอบครองตาม มาตรา 73 วรรคหนึ่ง และวรรคสองด้วย ส่วนบทกำหนดโทษในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติฯ มาตรา 31 ทั้งวรรคหนึ่งและวรรคสองก็ระบุให้ลงโทษจำคุกและปรับเช่นกัน ศาลฎีกาน่าจะพิจารณาในจุดนี้ด้วย อย่างไรก็ดีเมื่อพิจารณาโทษปรับที่ศาลกำหนดในคดีที่รื้อการลงโทษแล้ว ผู้เขียนเห็นว่า ศาลฎีกายังคงลงโทษปรับในระดับต่ำ กล่าวคือ อยู่ในอัตราเฉลี่ยโดยประมาณ ไม่เกิน 10,000-15,000 บาท หลังจากลงโทษแล้ว ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้กระทำความผิดไม่ได้เป็นผู้มีฐานะทางการเงินมากมายก็ได้ ผู้เขียนเห็นว่า หากข้อเท็จจริงปรากฏว่าผู้กระทำความผิดเป็นนายทุนหรือผู้มีอิทธิพล นอกจากจะไม่รื้อการลงโทษแล้ว ศาลฎีกาน่าจะลงโทษปรับควบคู่กับการลงโทษจำคุกด้วย เพื่อให้สาสมกับการกระทำของบุคคลประเภทนี้

4.1.1.3.2 โทษริบทรัพย์สินตามกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้

การริบทรัพย์สินเป็นโทษอย่างหนึ่งที่ใช้แก่ผู้กระทำความผิดตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 แต่บางกรณีแม้ไม่มีผู้กระทำความผิดก็อาจมีการริบทรัพย์สินได้ ถ้าทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินที่บุคคลทำขึ้นหรือมีไว้เป็นความผิดซึ่งต้องพิจารณากฎหมายแต่ละฉบับไป

การริบทรัพย์สินมีบัญญัติไว้เป็นบททั่วไปในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 32-37 ซึ่งสามารถนำมาใช้กับกรณีตามกฎหมายอื่นรวมทั้งกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้ได้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 17 หากกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้ไม่สามารถใช้ริบทรัพย์สินได้ ศาลก็สามารถนำบทบัญญัติการริบทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญามาใช้ได้เสมอ

เมื่อพิจารณากฎหมายว่าด้วยการป่าไม้ที่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ทำการศึกษา ปรากฏว่ากฎหมายทุกฉบับจะกำหนดให้มีการลงโทษริบทรัพย์สินไว้เป็นการเฉพาะต่างหากจากการริบทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญา โดยการริบทรัพย์สินตามบทบัญญัติในพระราชบัญญัติป่าไม้ที่กำหนดในมาตรา 74 เป็นการริบในกรณีที่จำเลยในคดีเป็นผู้กระทำความผิดต่อพระราชบัญญัติป่าไม้ และการกระทำความผิดนั้นเป็นเหตุให้ได้มาซึ่งไม้หรือของป่านั้น คือเป็นการกระทำความผิดฐานมีไม้หรือของป่าหวงห้ามไว้ในครอบครองนั่นเอง ถ้าจำเลยไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิดในคดีนั้น ก็จะริบไม้หรือของป่าหวงห้ามนั้นตามมาตรา 74 นี้ไม่ได้ แต่อย่างไรก็ตาม ถ้าข้อเท็จจริงในคดีฟังไม่ได้ว่ามีบุคคลใดได้ไม้หรือของป่านั้นมาโดยชอบด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง ไม้หรือของป่านั้นก็ย่อมเป็นสิ่งที่มิใช่เป็นความผิด หรือที่เรียกกันทั่วไปว่าเป็น “ของเถื่อน” เมื่อถือว่าเป็นของเถื่อนแล้ว ศาลก็ต้องริบเสียตามบทบัญญัติมาตรา 32 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ไม่ว่าจำเลยในคดีนั้นจะเป็นผู้กระทำความผิดและถูกลงโทษตามคำพิพากษาหรือไม่

ส่วนการริบทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติป่าไม้ มาตรา 74 ทวิ กฎหมายกำหนดไว้ให้ริบเฉพาะทรัพย์สินที่ใช้ในการกระทำความผิด หรือใช้เป็นอุปกรณ์ให้ได้รับผลในการกระทำความผิดตามมาตรา 11 , 48 , 54 , 69 เท่านั้น และกรณีอาจเกิดปัญหาในการตีความว่า จะรวมถึงอสังหาริมทรัพย์ เช่น

บ้านด้วยหรือไม่ เพราะกฎหมายใช้ถ้อยคำในลักษณะเป็นเครื่องมือ เครื่องใช้ที่เป็นสังหาริมทรัพย์ เท่านั้น จากการศึกษาไม่พบว่า ศาลฎีกาได้มีคำพิพากษาลงโทษรับบ้านของจำเลยที่ปลูกสร้างขึ้นอันเป็นความผิดต่อกฎหมายป่าไม้แต่อย่างใด

การริบทรัพย์สินตามกฎหมายป่าไม้นี้ หากเข้าหลักเกณฑ์ตามที่กฎหมายกำหนดไว้แล้ว ศาลไม่อาจใช้ดุลพินิจไม่รับได้ เช่น ริมไม้สักของกลางที่มีไว้ในครอบครองโดยผิดกฎหมาย⁴⁰ ใช้รถบรรทุกไม้ผิดกฎหมาย ริมรถตามมาตรา 74 ทวิ⁴¹ ริมช้างที่เจ้าของช้างคนหนึ่งรู้เห็นเป็นใจให้ จำเลยนำช้างไปชักลากไม้แปรรูปผิดกฎหมาย โดยริมกึ่งหนึ่งอีกกึ่งหนึ่งไม่รับ⁴² ใช้เกวียน กระบือ บรรทุกไม้แปรรูปผิดกฎหมายจากป่ามาไว้ที่เรือน ริมเกวียนและกระบือ⁴³ แม้เจ้าของจะมีได้ถูก ลงโทษก็รับเกวียน โค หากรู้เห็นเป็นใจ⁴⁴ อย่างไรก็ตาม หากเป็นเครื่องจักรและอุปกรณ์ที่ประกอบ เป็นโรงงานแปรรูปไม้ ศาลฎีกาตีความว่า ไม่ใช่สิ่งที่จำเลยได้ใช้กระทำความผิดหรือใช้เป็นอุปกรณ์ให้ ได้รับผลในการกระทำความผิดฐานตั้งโรงงานแปรรูปไม้โดยไม่ได้รับอนุญาต จึงไม่รับ⁴⁵

4.1.1.3.3 โทษริบทรัพย์สินตามหลักทั่วไปในประมวลกฎหมายอาญา

แม้โทษริบทรัพย์สินจะมีบัญญัติไว้เป็นพิเศษในกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ทุกฉบับก็ตาม แต่ ในกรณีที่ไม้อาจริบทรัพย์สินตามกฎหมายดังกล่าวได้ ตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาได้นำประมวล กฎหมายอาญาว่าด้วยการริบทรัพย์สินซึ่งเป็นบททั่วไปมาใช้บังคับ เช่น การมีถ่านไม้อันเป็นของป่า หวงห้าม มิใช่ความผิดตามมาตรา 11, 48, 54, 69 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ ฯ ไม่อาจริบรถยนต์ของ กลางตามพระราชบัญญัติป่าไม้ มาตรา 74 ทวิ แต่ศาลนำประมวลกฎหมายอาญามาตรา 33 มาใช้ในการ ริบรถยนต์ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 17 แต่อย่างไรก็ตาม ศาลก็พิจารณาต่อไปว่าคดีนี้ จำเลยใช้รถบรรทุกถ่านไม้ 0.57 ลูกบาศก์เมตร เกินกว่าที่กฎหมายอนุญาตให้มีในครอบครองโดยไม่ ต้องขออนุญาตเพียงเล็กน้อย จึงไม่ริบรถของกลาง⁴⁶ และอีกคดีหนึ่งจำเลยมีความผิดฐานมิใช่พื้นอัน เป็นของป่าหวงห้ามตามมาตรา 29 ทวิ ศาลริบรถตาม 74 ทวิไม่ได้ แต่อาจริบตามประมวลกฎหมาย อาญามาตรา 33 ได้ ซึ่งการริบมาตรานี้เป็นเรื่องอยู่ในดุลยพินิจของศาล และศาลวินิจฉัยว่า คดีนี้

⁴⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 814/2495

⁴¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 211/2516, 3956/2527, 1411/2506 และที่ 204/2529

⁴² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1303/2510

⁴³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1209/2506

⁴⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1574/2505

⁴⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3080/2524, 1240/2537

⁴⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2498/2531

จำเลยใช้รถบรรทุกไม้พืน 1.26 ลูกบาศก์เมตร เกินปริมาณที่กฎหมายอนุญาตให้ครอบครองเพียงเล็กน้อย ศาลไม่รับรถของกลาง⁴⁷

เมื่อศาลลงโทษริบทรัพย์สิ้นแล้ว หากมีเจ้าของมาร้องขอคืนของกลาง กฎหมายว่าด้วยป่าไม้ไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่องการขอคืนของกลางไว้ จึงต้องพิจารณาตามหลักที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 36⁴⁸ และอาจมีคำสั่งยกคำร้องไม่คืนของกลางแก่เจ้าของ หากฟังข้อเท็จจริงได้ว่า เจ้าของรู้เห็นเป็นใจด้วยในการกระทำความผิดหรือใช้สิทธิขอคืนของกลางโดยไม่สุจริต⁴⁹ เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3726/2525 จำเลยเช่าซื้อรถยนต์จากผู้ร้อง ผู้ร้องมีเจตนาเพียงจะได้รับชำระเงินค่าเช่าซื้อตามสัญญาเท่านั้น การร้องขอคืนของกลางของผู้ร้องจึงเป็นการกระทำเพื่อประโยชน์ของจำเลย เข้าลักษณะเป็นการที่ผู้ร้องรู้เห็นเป็นใจในการกระทำความผิด ไม่มีสิทธิขอคืนของกลางและหากผู้ร้องขอคืนของกลางไม่ใช่เจ้าของย่อมไม่มีสิทธิยื่นคำร้อง เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1069/2520 ผู้จะมาร้องขอคืนต้องเป็นเจ้าของ ผู้ชำระค่าเช่าซื้อแทนไม่ใช่เจ้าของ ขอคืนไม่ได้

4.1.2 การตีความกฎหมายว่าด้วยทรัพยากรป่าไม้และหลักกฎหมายทั่วไป

การตีความกฎหมายของศาลเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุดเรื่องหนึ่ง ในกรณีด้วยบทกฎหมายมีความขัดแย้ง ย่อมไม่มีปัญหาการตีความกฎหมายแต่ถ้าด้วยบทกฎหมายเคลือบคลุมหรือมีข้อเท็จจริงทำให้ไม่สามารถบังคับใช้กฎหมายได้ ก็ต้องมีการตีความกฎหมายปรับข้อเท็จจริงเป็นเครื่องมือช่วยในคดีอาญานั้น แม้มีหลักอยู่ว่าต้องตีความโดยเคร่งครัดเป็นคุณแก่จำเลย แต่ก็ยังมีหลักการตีความกฎหมายอาญาอีกประการหนึ่งคือ การไต่หาเจตนารมณ์ของกฎหมาย กล่าวคือ การที่จะให้จำเลยรับผิดชอบทางอาญานั้น นอกจากศาลจะต้องพิจารณาบทบัญญัติความผิดที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดโดยตรงแล้ว ศาลต้องพิจารณาเจตนารมณ์ของบทบัญญัตินั้นเองด้วยว่ามุ่งประสงค์จะลงโทษจำเลยในการกระทำความผิดนั้น ๆ หรือไม่⁵⁰

⁴⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3118/2528

⁴⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1810/2517

⁴⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1810/2517, 1069/2520, 3726/2525

⁵⁰ ชานินทร์ กรัยวิเชียรและวิชา มหาคุณ, การตีความกฎหมาย, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2539), น.410

4.1.2.1 การตีความกฎหมายว่าด้วยทรัพยากรป่าไม้

นับแต่กฎหมายว่าด้วยทรัพยากรป่าไม้ใช้บังคับ มีกรณีที่ศาลฎีกาได้ตีความข้อกฎหมาย อันถือเป็นภาระหน้าที่ของศาลมาโดยตลอด จากการศึกษาผู้เขียนเห็นว่า การตีความของศาลฎีกา หลายกรณีช่วยให้เกิดการบังคับใช้กฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ก็มีบางกรณีศาลฎีกาตีความ โดยยึดหลักการตีความทางอาญาที่เคร่งครัดและเป็นคุณแก่จำเลยจนเป็นเหตุให้กฎหมายขาด ประสิทธิภาพซึ่งจะได้แยกกล่าวเป็นหัวข้อต่อไป

4.1.2.1.1 การตีความนิยามคำว่า ไม้แปรรูป

เดิมก่อนที่พระราชบัญญัติป่าไม้จะแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในส่วนที่ว่าด้วยไม้แปรรูป ตามมาตรา 4 (4) ที่ปรากฏข้อความอยู่ในปัจจุบันนั้น บทบัญญัติตามพระราชบัญญัติป่าไม้ ไม่อาจ ควบคุมการลักลอบตัดฟันไม้หวงห้ามจากป่าโดยเฉพาะไม้สักมาแกะสลักเป็นสิ่งประดิษฐ์ เครื่องใช้ ไม้สอยต่าง ๆ หรือแกะสลักสัตว์ขนาดใหญ่ หรือภาพติดฝาผนังนำออกจากป่าได้หากไม่สามารถ จับกุมในขณะตัดไม้ได้ หากสิ่งดังกล่าวไม่ผิดวิสัยมาตรา 4(4) ทำให้ไม่สามารถดำเนินคดีในการ กระทำดังกล่าวได้ กฎหมายป่าไม้จึงมีการแก้ไขนิยามคำว่า ไม้แปรรูปมาโดยตลอด พระราชบัญญัติ ป่าไม้ฉบับแรก นิยามคำว่า ไม้แปรรูปว่า หมายความว่า ไม้ที่ได้แปรรูปแล้วแต่ไม่หมายถึงไม้ที่ได้ ทำเป็นเครื่องใช้หรือสิ่งของอื่น หรือประกอบเข้ากับเครื่องใช้หรือสิ่งของอื่นแล้ว ต่อมาได้มีการ แก้ไขในพระราชบัญญัติป่าไม้ ฯ ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2494 ให้มีความหมายว่า ไม้ที่ได้แปรรูปแล้วแต่ไม่ หมายถึงไม้ในขณะที่ประกอบอยู่เป็นสิ่งปลูกสร้าง เครื่องใช้หรือสิ่งของอื่น หรือได้เคยตกแต่งเป็น ส่วนประกอบของสิ่งเหล่านี้มาแล้ว นอกจากนี้พระราชบัญญัติป่าไม้ ฯ ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2503 ก็มีการ แก้ไขให้ความหมายว่า ไม้ที่ได้แปรรูปแล้ว แต่ไม่รวมถึงไม้ที่อยู่ในสภาพทรงว่าเป็นสิ่งปลูกสร้าง หรืออยู่ในสภาพเป็นเครื่องใช้ตลอดเวลาที่อยู่ในสภาพนั้น โดยมีการยกเว้นว่า ไม้ที่เคยอยู่ในสภาพ เป็นสิ่งปลูกสร้างหรือเป็นเครื่องใช้มาแล้วและผู้ครอบครองพิสูจน์ได้ว่าเคยมีสภาพเช่นนั้นมาแล้ว ไม่น้อยกว่า 2 ปี มิให้ถือว่าเป็นไม้แปรรูป สำหรับคำว่า ไม้แปรรูปที่ใช้ในปัจจุบันเป็นบทบัญญัติที่ แก้ไขโดยประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 116 ลงวันที่ 10 เมษายน 2515

จะเห็นได้ว่าการแก้ไขคำนิยามของคำว่า ไม้แปรรูป มาโดยตลอดเนื่องจากผู้กระทำผิด มักจะอาศัยช่องว่างของกฎหมายดังกล่าวเพื่อให้พ้นผิด ดังจะเห็นได้ว่า มีปัญหาเรื่องนี้ให้ศาลฎีกา วินิจฉัยอยู่เสมอและผู้เขียนเห็นว่าศาลฎีกาได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงให้สามารถลงโทษผู้กระทำผิดได้ เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1006/2507 บานหน้าต่างไม้สักของกลาง 22 บานเป็นบานโกถน ยังไม่ทำบังใบเพื่อให้เป็นบานซ้ายบานขวามีไม้บานหน้าต่างสำเร็จรูปที่มีสภาพเป็นเครื่องใช้ จำเลย จึงมีความผิดฐานมีไม้สักแปรรูป

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 361/2508 เอาไม้สดมาฝังดินทำเสาเรือนโดยไม่ได้บากให้เป็นช่องรับไม้รอดที่ดียึดเสา แสดงว่าเจตนาพราง จึงเป็นไม้แปรรูป

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1658/2514 เรือชะล่าของกลางที่จับได้จากจำเลยเป็นเรือที่ต่อด้วยไม้สักใหม่ ๆ ทั้งลำ สภาพไม่แน่นหนา หลังคาตกตะปูไว้คร่าว ๆ ไม้ไม่ได้เข้าลิ้นบังใบ ยาชันบางส่วนฝนรื้อได้ ท้องเรือมีรอยตอกหมันบางส่วนมีน้ำเข้า พฤติการณ์ถือว่าทำขึ้นให้เห็นเป็นรูปเรือมิได้เจตนาประกอบเป็นเรือจริงจึง ถือว่าไม้ที่ใช้ต่อเรือยังไม่อยู่ในสภาพเป็นเครื่องใช้ถือเป็นไม้แปรรูป ตามมาตรา 4(4)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1518/2525 เอาไม้มีราคามาวางกระสอบข้าว ศาลฎีกาเห็นว่าเป็นการพรางเป็นไม้แปรรูป

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3430/2526 ไม้ของกลางที่ริ้วมาจากบ้านบางส่วน ไม่ได้ใส่กบและตีตะปูไว้เพียงหัวท้าย สามารถรื้อออกจากตัวบ้านได้ง่าย ไม้ผ่าชั้นล่างก็เพียงตีทาบไว้ระหว่างเสาไม้ ไม่มีลักษณะเป็นฝาที่ป้องกันอะไรได้ ส่วนที่เป็นไม้พื้นก็ไม่มีลักษณะเป็นไม้พื้นถาวร ไม้ของกลางเป็นไม้ที่อยู่ในสภาพพรางว่าเป็นสิ่งปลูกสร้างหรืออยู่ในสภาพสิ่งปลูกสร้างอันไม่ชอบด้วยลักษณะสิ่งปลูกสร้างทั่ว ๆ ไป จึงเป็นไม้แปรรูป

4.1.2.1.2 การปฏิบัติตาม พ.ร.บ. ป่าไม้ มาตรา 5

คำพิพากษาศาลฎีกานับแต่ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นต้นมา มีจำนวนไม่น้อยที่ศาลยกฟ้องเพราะความบกพร่องของโจทก์ในการบรรยายฟ้อง ในกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ที่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ทำการศึกษา คือ พระราชบัญญัติป่าไม้ฯ และพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติฯ ซึ่งมีการระบุข้อความให้มีการปิดประกาศสำเนา พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวงหรือประกาศ ณ สถานที่ต่าง ๆ เพื่อให้บุคคลทั่วไปทราบ โดยพระราชบัญญัติป่าไม้ฯ มาตรา 5 บัญญัติว่า “พระราชกฤษฎีกาหรือประกาศรัฐมนตรีซึ่งกำหนดขึ้นตามบทแห่งพระราชบัญญัตินี้ให้คัดสำเนาประกาศไว้ ณ ที่ว่าการอำเภอและที่ทำการกำนันหรือที่สาธารณสุขสถานในท้องที่ซึ่งเกี่ยวข้อง” ส่วนพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติฯ มาตรา 9 บัญญัติว่า “ให้ปิดประกาศสำเนากฎกระทรวงและแผนที่ท้ายกฎกระทรวงตามมาตรา 6 วรรคสองหรือมาตรา 7 ไว้ ณ ที่ว่าการอำเภอหรือกิ่งอำเภอท้องที่ ที่ทำการกำนันท้องที่และที่เปิดเผยเห็นได้ง่ายในหมู่บ้านท้องที่นั้น” สำหรับพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติฯ และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าฯ ไม่มีข้อความทำนองนี้ จากการศึกษาปรากฏว่า ศาลฎีกาได้มีการตีความบทบัญญัติในส่วนนี้ไว้ว่าจะต้องบรรยายในคำฟ้องหรือต้องนำสืบพยาน กล่าวคือ ศาลฎีกาได้มีข้อวินิจฉัยซึ่งส่งผลให้เกิดข้อแพ้ชนะในทางคดี เช่น เห็นว่าบทบัญญัติในส่วนนี้เป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องกล่าวในฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 158 (5) หากไม่กล่าวจะทำให้มีผลต่อความสมบูรณ์ของคำฟ้องหรือเป็นสาระสำคัญ

ของความผิดที่ฟ้องไม่อาจลงโทษจำเลยได้ เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1664/2498 ที่ 2423/2522 ที่ 106/2523 ที่ 58/2523 และที่ 1333/2523 วินิจฉัยว่า หากโจทก์ไม่บรรยายฟ้องและนำสืบว่าได้ปฏิบัติ ตามบทบัญญัติดังกล่าว ก็ไม่อาจลงโทษจำเลยได้

อย่างไรก็ตาม มีคำพิพากษาศาลฎีกาวินิจฉัยหลักการดังกล่าวอีกแนวหนึ่ง เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 759/2503 คดีฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยตามพระราชบัญญัติป่าไม้ โจทก์ไม่จำเป็นต้องบรรยายฟ้องว่ามีการปิดประกาศพระราชกฤษฎีกาตามที่กำหนดในมาตรา 5

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 525/2525 มาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ เป็นเพียงกำหนด วิธีการให้พนักงานเจ้าหน้าที่ปฏิบัติในการประกาศเท่านั้น หาใช่บทบัญญัติอันเป็นองค์ประกอบ ความผิด โจทก์ไม่จำเป็นต้องบรรยายมาในฟ้อง หากจำเลยเห็นว่ายังไม่ได้มีการปิดประกาศก็ต้องยกขึ้น ต่อสู้ให้เป็นประเด็น ฟ้องโจทก์จึงไม่เคลือบคลุม

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3353/2524 พระราชกฤษฎีกากำหนดไม้หวงห้ามซึ่งออกตาม ความในมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ฯ เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ย่อมมีผลใช้ บังคับได้เป็นกฎหมาย มาตรา 5 ที่บัญญัติให้คัดสำเนาไว้ตามที่ต่าง ๆ เป็นเพียงกำหนดวิธีการให้ พนักงานเจ้าหน้าที่กระทำการในการประกาศให้ทราบถึงพระราชกฤษฎีกาไม่ใช่องค์ประกอบความผิด เมื่อจำเลยไม่ต่อสู้แม้โจทก์มิได้นำสืบว่ามีการคัดสำเนาปิดประกาศไว้ ณ สถานที่ต่าง ๆ ก็ลงโทษ จำเลยได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5350/2545 การที่โจทก์มิได้บรรยายฟ้องและนำสืบว่าคัดสำเนา พระราชกฤษฎีกากำหนดไม้หวงห้ามไว้ตามสถานที่ต่าง ๆ ตามมาตรา 5 ไม่มีผลทำให้จำเลยไม่ ทราบว่าไม้ของกลางเป็นไม้หวงห้าม

ผู้เขียนเห็นว่า มาตรา 5 เป็นบทบัญญัติที่แยกออกมาเป็นเอกเทศจากบทบัญญัติในส่วน ที่ว่าด้วยบทความผิดหรือบทกำหนดโทษ แม้กฎหมายในมาตราที่บัญญัติว่าการกระทำใดจะเป็น องค์ประกอบของความผิด เช่น พระราชบัญญัติป่าไม้ฯ มาตรา 48 บัญญัติว่า ภายในเขตควบคุม การแปรรูปไม้ ห้าม ... ซึ่งต้องถือว่า เขตควบคุมการแปรรูปไม้เป็นองค์ประกอบความผิดก็ตาม แต่ โจทก์น่าจะต้องมีหน้าที่บรรยายฟ้องให้เห็นเพียงว่า จำเลยกระทำผิดภายในเขตควบคุมแปรรูปไม้ เท่านั้นก็เพียงพอแล้วที่จะถือว่าโจทก์บรรยายฟ้องครบองค์ประกอบความผิด ส่วนบทบัญญัติมาตรา 5 นั้น เป็นเพียงข้อกำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่ปฏิบัติเท่านั้น บทบัญญัตินี้ดังกล่าวไม่ใช่ องค์ประกอบความผิดที่โจทก์จำเป็นต้องบรรยายฟ้อง ในส่วนของการนำสืบก็เช่นกัน หากจำเลยไม่ ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้อย่างชัดแจ้งในคำให้การแล้ว โจทก์ก็ไม่จำเป็นต้องนำสืบ ผู้เขียนจึงเห็นว่า การนำ ข้อปฏิบัติดังกล่าวมายกฟ้องโจทก์ไม่น่าจะถูกต้องตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายแต่อย่างใด

4.1.2.1.3 การประกาศเขตควบคุมต่าง ๆ ของฝ่ายบริหาร

จากที่ได้กล่าวมาในบทที่ 3 ถึงประเภทของกฎหมายซึ่งแบ่งกฎหมายออกเป็น 7 ประเภท คือ พระราชบัญญัติ พระราชกำหนด พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง เทศบัญญัติ ข้อบังคับ สหกรณ์บาล ข้อบัญญัติจังหวัด⁵¹ และในการประกาศเขตควบคุมต่าง ๆ ของฝ่ายบริหารนั้น บางกรณีได้กระทำโดยการตราเป็นกฎหมาย เช่น การประกาศอุทยานแห่งชาติกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า รวมถึงการกำหนดไม้หวงห้ามและของป่าหวงห้าม ซึ่งจะกระทำโดยตราพระราชกฤษฎีกา การประกาศป่าสงวนแห่งชาติกระทำโดยกฎกระทรวง ส่วนประกาศกำหนดเขตควบคุมการแปรรูปไม้ เขตควบคุมสิ่งประดิษฐ์ ๑ เขตควบคุมไม้ในลำน้ำและเขตห้ามล่าสัตว์ป่า ซึ่งกฎหมายกำหนดให้รัฐมนตรีเป็นผู้ประกาศนั้นไม่ถือว่าเป็นกฎหมาย⁵² ในกรณีที่มีการประกาศเขตซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายนั้น แม้จะไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายฉบับใด บังคับว่าคนทุกคนจะต้องรู้กฎหมาย แต่ก็มีหลักการที่ยอมรับกันทั่วไปว่า “ความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัวให้ไม่ต้องรับผิดชอบ” ดังปรากฏในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 64 ที่มีหลักอยู่ว่า⁵³ บุคคลจะแก้ตัวว่าไม่รู้กฎหมายเพื่อให้พ้นจากความรับผิดในทางอาญาไม่ได้ ทั้งนี้ ก็โดยเหตุที่มีนโยบายว่า ถ้ายอมให้อ้างความไม่รู้กฎหมายได้ การบังคับใช้กฎหมายก็จะไม่เป็นผล เพราะทุกคนต่างก็จะอ้างว่าตนไม่รู้กฎหมายเพื่อไม่ต้องรับผิดชอบ อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้คนไม่ต้องรับรู้กฎหมาย เพราะรู้กฎหมายน้อยก็รับผิดชอบน้อย

ความไม่รู้กฎหมายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 64 นั้น หมายถึง ไม่รู้ว่ามีกฎหมายอาญาบัญญัติว่าการกระทำนั้นเป็นความผิด ถ้าเป็นกรณีที่ผู้กระทำรู้ว่าทรัพย์สินนั้นยังเป็นของผู้อื่นอยู่ แต่เข้าใจว่าตนมีอำนาจทำลายทรัพย์สินนั้นได้ ก็จะเป็นกรณีตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 62 วรรคแรก ซึ่งเป็นเรื่องการสำคัญผิดในข้อเท็จจริงซึ่งทำให้การกระทำไม่เป็นความผิด⁵⁴

⁵¹ หยุต แสงอุทัย, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 15,

(กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ประกายพรึก, 2545), น.55

⁵² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2023/2520 วินิจฉัยว่า ประกาศรัฐมนตรีไม่ใช่กฎหมาย

⁵³ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 64 บัญญัติว่า “บุคคลจะแก้ตัวว่าไม่รู้กฎหมายเพื่อให้พ้นจากความรับผิดในทางอาญาไม่ได้ แต่ถ้าศาลเห็นว่า ตามสภาพและพฤติการณ์ ผู้กระทำความผิด อาจจะไม่รู้กฎหมายบัญญัติว่าการกระทำนั้นเป็นความผิด ศาลอาจอนุญาตให้แสดงพยานหลักฐานต่อศาล และถ้าศาลเชื่อว่า ผู้กระทำไม่รู้กฎหมายบัญญัติไว้เช่นนั้น ศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเพียงใดก็ได้”

⁵⁴ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 61, น. 337

ในคดีกระทำผิดในเขตป่าสงวนแห่งชาตินั้น พบว่ามีการอ้างว่ากระทำผิดโดยไม่รู้ว่าที่เกิดเหตุเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ ข้ออ้างนี้มีความเกี่ยวข้องกับการตีความของศาลฎีกาในกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ คือ การที่จำเลยได้ยกข้อต่อสู้โดยอ้างว่าไม่รู้ว่าที่เกิดเหตุเป็นป่าสงวนแห่งชาตินั้น ป่าในท้องที่ใดจะเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 มาตรา 6 วรรค 2 กำหนดให้ประกาศโดยกฎกระทรวงและประกาศในราชกิจจานุเบกษา ซึ่งกฎกระทรวงนั้นมีฐานะเป็นกฎหมาย และจากการศึกษาคำพิพากษาศาลฎีกาปรากฏว่า ในกรณีผู้กระทำผิดอ้างว่าเข้าไปบุกรุกแผ้วถางป่าโดยไม่รู้ว่าเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ ศาลฎีกาได้มีการวินิจฉัยไว้ 2 แนว แนวแรกวินิจฉัยว่า ถ้าจำเลยเข้าไปในเขตป่าสงวนแห่งชาติโดยไม่รู้ว่าเป็นป่าสงวนแห่งชาติ เท่ากับเป็นการไม่รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบความผิด จำเลยย่อมไม่มีความผิดฐานบุกรุกป่าสงวนแห่งชาติ เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1472/2536 และที่ 2782 / 2539⁵⁵ แต่คำพิพากษาศาลฎีกาอีกแนวหนึ่งวินิจฉัยว่า เมื่อที่ดินใดเป็นป่าสงวนแห่งชาติแล้ว จะอ้างว่าไม่รู้ว่าที่ดินนั้นเป็นป่าสงวนแห่งชาติไม่ได้⁵⁶

ในความเห็นของผู้เขียน ผู้เขียนเห็นด้วยกับแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1472/2536 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2782 / 2539 ที่วินิจฉัยว่า ที่ดินที่จำเลยบุกรุกเป็นที่ดินในเขตป่าสงวนแห่งชาติหรือไม่ ย่อมเป็นข้อเท็จจริง หากไม่ใช่ป่าสงวนแห่งชาติ จำเลยย่อมไม่มีความผิด และแม้ว่าเป็นป่าสงวนแห่งชาติ หากจำเลยบุกรุกโดยไม่ทราบว่าเป็นป่าสงวนแห่งชาติ จำเลยก็ไม่มีความผิด เหตุที่ผู้เขียนเห็นด้วยกับแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1472/2536 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2782/2539 เนื่องจากแม้การประกาศให้ที่ดินใดเป็นป่าสงวนแห่งชาติ จะกระทำโดยออกเป็นกฎกระทรวงซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายก็ตาม แต่การที่จำเลยต่อสู้โดยอ้างว่าไม่รู้ว่าที่ดินดังกล่าวเป็นป่าสงวนแห่งชาตินี้ น่าจะถือว่า จำเลยมิได้อ้างว่าไม่รู้ว่ามีความหมายอาญาซึ่งหมายถึงพระราชบัญญัติป่า

⁵⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1472/2536 และที่ 2782 / 2539 ที่ดินที่จำเลยบุกรุกเป็นที่ดินในเขตป่าสงวนแห่งชาติหรือไม่ ย่อมเป็นข้อเท็จจริง หากไม่ใช่ป่าสงวนแห่งชาติ จำเลยย่อมไม่มีความผิด และแม้ว่าเป็นป่าสงวนแห่งชาติ หากจำเลยบุกรุกโดยไม่ทราบว่าเป็นป่าสงวนแห่งชาติ จำเลยก็ไม่มีความผิด

⁵⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3009-3010/2537 วินิจฉัยว่า รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตร ออกกฎกระทรวงกำหนดเขตป่าสงวนแห่งชาติและปิดประกาศสำเนากฎกระทรวงและแผนที่ ณ สถานที่ต่าง ๆ แล้ว ตามมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวน ที่ดินย่อมเป็นป่าสงวนทันที จะอ้างว่าไม่รู้ว่าป่าสงวนไม่ได้

สงวนแห่งชาติ ฯ บัญญัติว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดแต่อย่างใด แม้การที่จำเลยอ้างเช่นนั้นจะมีผลเท่ากับว่าจำเลยอ้างว่าไม่รู้ว่ามีกฎกระทรวงซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายประกาศให้ที่ดินใดเป็นป่าสงวนแห่งชาติก็ตาม แต่น่าจะถือว่าเป็นกรณีที่จำเลยยอมรับว่ารู้ว่ามีกฎหมายอาญาบัญญัติว่าการกระทำนั้นเป็นความผิด แต่ไม่รู้ข้อเท็จจริงว่าที่ดินนั้นเป็นป่าสงวนแห่งชาติอันเป็นที่ดินของรัฐ จึงเข้าใจว่าตนมีอำนาจกระทำการใด ๆ ในที่ดินได้ ซึ่งจะเป็นกรณีตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 62 วรรคแรก ที่เป็นเรื่องการสำคัญผิดในข้อเท็จจริงซึ่งทำให้การกระทำไม่เป็นความผิด และหากปรากฏว่าที่ดินดังกล่าวไม่มีสภาพเป็นป่าหลงเหลืออยู่เลย ด้วยอาจเป็นเพราะมีการแผ้วถางทำกินในที่ดินดังกล่าวมานานแล้ว จึงไม่ปรากฏว่ามีต้นไม้ขึ้นอยู่ หรือการจัดทำป้ายเครื่องหมายแสดงแนวเขตป่าสงวนแห่งชาติที่ไม่อาจจัดทำป้ายแสดงแนวเขตให้ครอบคลุมพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติทั้งหมดได้ จึงอาจมีกรณีที่มีผู้กระทำความผิดโดยไม่รู้ว่าเป็นที่ดินดังกล่าวเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติได้ อย่างไรก็ตาม การพิจารณาข้อต่อสู้ของจำเลยที่อ้างว่าไม่รู้ที่เกิดเหตุเป็นป่าสงวนแห่งชาตินี้ คงต้องพิจารณาจากข้อเท็จจริงเป็นกรณี ๆ ไป เช่น ตามข้อเท็จจริงจากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2782/2539 นี้ มีข้อเท็จจริงว่า จำเลยเป็นผู้รับจ้างเข้าทำไร่มันสำปะหลัง โดยสภาพพื้นที่เคยปลูกมันสำปะหลังมาก่อน ไม่มีต้นไม้ใหญ่ และไม่มีป้ายแนวเขตว่าเป็นป่าสงวนแห่งชาติ ประกอบกับโจทก์ไม่มีพยานเบิกความว่าจำเลยรู้ว่าที่เกิดเหตุเป็นป่าสงวนแห่งชาติ จำเลยจึงไม่มีความผิด เป็นต้น เพราะหากศาลรับฟังข้อต่อสู้ที่จำเลยยกขึ้นอ้างว่าไม่รู้ที่เกิดเหตุเป็นป่าสงวนแห่งชาติและยกฟ้องจำเลยทุกคดี ก็จะส่งผลกระทบต่อการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และไม่อาจลงโทษผู้กระทำความผิดได้ เนื่องจากอาจเป็นช่องทางให้นายทุนนำผู้รับจ้างจากต่างถิ่นเข้ามาแผ้วถางบุกรุกป่าโดยอ้างต่อผู้รับจ้างต่างถิ่นเหล่านั้นว่าพื้นที่ที่จ้างให้แผ้วถางเป็นพื้นที่กรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองของตน และเมื่อมีการจับกุมผู้รับจ้างมาดำเนินคดี ผู้รับจ้างก็จะยกข้อต่อสู้ว่า ไม่รู้ที่เกิดเหตุเป็นป่าสงวนแห่งชาติ ดังนั้น การวินิจฉัยเจตนาของผู้กระทำความผิดในเรื่องนี้ จึงน่าจะเป็นการวินิจฉัยข้อเท็จจริงในลักษณะเป็นข้อยกเว้นที่ควรเคร่งครัดเป็นอย่างยิ่ง

4.1.2.1.4 การตีความกรณีที่ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษหนักขึ้น

ความผิดตามพระราชบัญญัติป่าไม้ ฯ มีกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษหนักขึ้นหลายความผิด คือ ความผิดฐานมีไม้ซุงท่อนหวงห้ามไว้ในครอบครอง ตามมาตรา 69 วรรค 2 , ความผิดฐานผู้รับอนุญาตมีไม้ไว้ในครอบครอง ตามมาตรา 51 ซึ่งมีบทกำหนดโทษตามมาตรา 72 ทวิ วรรค 2, ความผิดฐานก่อกองสร้าง แผ้วถางป่า ตามมาตรา 72 ตรี, ความผิดฐานทำไม้หวงห้าม แปรรูปไม้หวงห้าม มีไม้หวงห้ามแปรรูปไว้ในครอบครอง ตามมาตรา 73 วรรค 2 และ ความผิดฐานยึดถือครอบครอง ทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในที่ดิน ก่อกองสร้าง แผ้วถางป่า ทำไม้ เก็บหาของป่าในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ ฯ มาตรา 31 วรรค 2 หาก

เข้ากรณีดังกล่าวผู้กระทำได้รับโทษหนักขึ้น ซึ่งกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้รับโทษหนักขึ้นหากเป็นไม้ซุงท่อนที่ไม่ใช่ไม้สัก ไม้ยาง หรือไม้หวงห้ามประเภท ข. เกิน 20 ต้นหรือ 20 ท่อนนั้น ปรากฏว่ามีคำพิพากษาศาลฎีกาตีความเรื่องนี้ไว้ 2 แนวทาง แตกต่างกัน โดยเป็นการตีความในความผิดตามพระราชบัญญัติป่าไม้ มาตรา 69 วรรคสอง (2) คือ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3103/2532 การมีไม้หวงห้ามอันยังมิได้แปรรูปไว้ในครอบครองเป็นต้นหรือท่อนตาม 69 วรรคสอง (2) นั้น ขนาดของไม้ต้นหรือท่อนจะต้องมีขนาดใหญ่พอควรพอที่จะถือว่าเป็นไม้ต้นหรือไม้ท่อนได้ จำเลยมีไม้พลับ 11 ท่อน ปริมาตร 1.08 ลูกบาศก์เมตร ไม้โมกมัน 52 ท่อน 0.99 ลูกบาศก์เมตร แม้มีจำนวนรวมกัน 63 ท่อน แต่ปริมาตรรวมกันเพียง 2.07 ลูกบาศก์เมตร แสดงว่าเป็นเศษไม้เล็ก ไม้สั้น อันมีลักษณะเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย ไม่มีลักษณะเป็นต้นหรือท่อน ตามความหมายของวรรคสอง (2) ลงโทษได้เพียงวรรคหนึ่ง ส่วนอีกแนวหนึ่ง คือ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3119/2541 บทบัญญัติมาตรา 69 วรรคสอง (2) หมายความว่า การมีไว้ในครอบครองซึ่งไม้หวงห้ามอันยังมิได้แปรรูป หากเป็นไม้อื่น ๆ นอกจากไม้สัก ไม้ยาง หรือไม้หวงห้ามประเภท ข. แล้ว จะเป็นความผิดตามวรรคสอง (2) ได้ก็ต่อเมื่อปริมาณไม้อื่น ๆ เป็นต้นหรือเป็นท่อนอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้งสองอย่างรวมกันแล้วเกิน 20 ต้นหรือท่อนก็ได้หรือรวมแล้วมีปริมาตรไม้เกิน 4 ลูกบาศก์เมตรก็ได้ จำเลยมีไม้ประดู่ 47 ท่อน ไม้มะค่าโมง 47 ท่อน รวม 94 ท่อน ย่อมครบองค์ประกอบความผิด 69 วรรคสอง (2) แม้ว่าไม้ท่อนดังกล่าวเมื่อรวมกันแล้วมีปริมาตรไม้ไม่เกิน 4 ลูกบาศก์เมตรก็ตาม

ผู้เขียนเห็นว่า หากพิจารณาล้อยคำในกฎหมายแล้ว กฎหมายใช้คำว่า “หรือ” ซึ่งมีความหมายว่าอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนั้น การตีความในกรณีนี้จึงไม่จำเป็นต้องพิจารณาปริมาตรไม้ดังแนวคำพิพากษาศาลฎีกาในคดีแรก แต่อย่างไรก็ตาม หากยึดถือความเห็นดังกล่าวโดยเคร่งครัดแล้ว อาจเกิดผลที่ประหลาดขึ้นได้ เช่น อาจมีการทำให้ไม้ที่มีขนาดเล็ก มีจำนวนเกิน 20 ท่อน ซึ่งจะทำให้การกระทำความผิดนั้นต้องรับโทษหนักขึ้น เมื่อพิจารณาบทบัญญัติในมาตรา 48 ของพระราชบัญญัติป่าไม้ฯ ในส่วนของการมีไม้แปรรูปชนิดอื่นที่ไม่ใช่ไม้สักไว้ในครอบครองนั้นจะ

เป็นความผิดก็ต่อเมื่อปริมาตรไม้เกิน 0.20 ลูกบาศก์เมตร⁵⁷ แต่หากเป็นไม้ซุงท่อนกฎหมายไม่ระบุ ปริมาตรไม้เป็นลูกบาศก์เมตรไว้ ผู้เขียนจึงเห็นว่า ถ้อยคำในกฎหมายที่ว่า ไม้เป็นต้นหรือเป็นท่อน อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้งสองอย่างรวมกันเกิน 20 ต้นหรือท่อน ที่กฎหมายบัญญัติให้ผู้กระทำความผิด รับโทษหนักขึ้นนี้ น่าจะหมายความว่าไม้ท่อนที่มีปริมาตรไม้เกิน 0.20 ลูกบาศก์เมตรแต่ไม่เกิน 4 ลูกบาศก์เมตรดังที่กฎหมายบัญญัติเป็นความผิดสำหรับการมีไม้ชนิดอื่นที่ไม่ใช่ไม้สักแปรรูป ไว้ใน ครอบครองในมาตรา 48 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ฯ

4.1.2.2 การตีความหลักกฎหมายอาญา

การดำเนินคดีผู้กระทำความผิดต่อกฎหมายว่าด้วยป่าไม้เป็นการดำเนินคดีอาญา ซึ่งต้อง พิจารณาหลักกฎหมายอาญาในแต่ละกรณีตามโครงสร้างความรับผิดชอบในทางอาญา กล่าวคือ การ กระทำนั้นต้องครบองค์ประกอบที่กฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิด โดยไม่มีกฎหมายยกเว้น ความผิดหรือยกเว้นโทษ รวมทั้งการดำเนินคดีภายในกำหนดอายุความ เป็นต้น แต่ผู้เขียนจะขอ กล่าวถึงการตีความในส่วนของกรณีที่มีปัญหาข้อถกเถียงทางวิชาการ คือ ในเรื่องกรรมเดียวหลาย กรรม และกรณีมีผู้กระทำความผิดหลายคนดังจะกล่าวในลำดับต่อไป

4.1.2.2.1 การกระทำความผิดหลายบทหรือหลายกระทง

ปัญหาว่าการกระทำความผิดของจำเลยตามฟ้องโจทก์เป็นกรรมเดียวหรือหลายกรรม นั้น เป็นข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 195 วรรค 2 แม้คู่ความมิได้อุทธรณ์หรือฎีกา ศาลฎีกาก็ย่อมมีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยได้เสมอ ดังนั้น จึงมีคำพิพากษาศาลฎีกาวางหลักกฎหมายในเรื่องความผิดหลายบทหรือหลายกระทงจำนวน มาก เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 282/2507 แม้ฟ้องระบุเวลากระทำความผิดเดียวกัน กล่าวว่าจำเลยตัด ฟันไม้หวงห้าม 1 ต้น และมีไม้สั้นในครอบครอง ถือว่าเป็นความผิด 2 กรรม

⁵⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2537/2530 กรณีเป็นไม้อย่างหรือไม้หวงห้ามประเภท ข. จะต้อง มี ปริมาตรไม้เกิน 0.20 ลูกบาศก์เมตร ผู้กระทำจึงจะต้องรับโทษหนักขึ้นตามมาตรา 73 วรรคสอง (1) จำเลยมีไม้อย่างแปรรูปปริมาตรไม้เกิน 0.20 ลูกบาศก์เมตร ย่อมไม่ต้องรับโทษตาม 73 วรรคสอง (1) แม้เมื่อรวมกับไม้ตะเคียนหินแปรรูป ซึ่งเป็นไม้หวงห้ามประเภท ก. แล้ว จะมีปริมาตรเกินกว่า 0.20 ลูกบาศก์เมตรก็ตาม เพราะมาตรา 73 เป็นบทลงโทษมาตรา 48 เมื่อจำเลยไม่ผิดมาตรา 48 จะลงโทษ ตามมาตรา 73 วรรคสอง (1) ไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1176/2511 มีไม้หวงห้ามอันยังมิได้แปรรูปไว้ในครอบครอง กับ มีไม้หวงห้ามแปรรูปไว้ในครอบครองคราวเดียวกัน เป็นความผิด 2 กรรม

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 577/2532 มีไม้สักแปรรูป ไม้ประดู่แปรรูป ไม้รังแปรรูปไว้ในครอบครองคราวเดียวกัน แม้บรรยายฟ้องแยกจำนวนปริมาตรไม้ต่างหากจากกัน แต่การกระทำเป็นความผิดบทมาตราเดียวกัน เป็นกรรมเดียว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1596/2523 ทำไม้ แปรรูปไม้ มีไม้แปรรูป แม้กระทำแก้ไขไม้ต้นเดียวกัน แต่เป็นการกระทำต่างกรรมต่างวาระ เป็นความผิด 3 กรรม

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1447/2526 ทำไม้ แปรรูปไม้ มีไม้แปรรูป มีไม้ยังไม่ได้แปรรูป แม้ไม้ที่แปรรูปแล้วกับที่ยังไม่ได้แปรรูปเป็นไม้รายเดียวกัน เป็นความผิด 4 กรรม

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6293/2539 ความผิดฐานทำไม้เป็นความผิดกรรมเดียวกับความผิดฐานลักทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 334

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1914/2523 ความผิดฐานทำไม้เป็นความผิดกรรมเดียวกับความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 358

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 633/2540 ความผิดฐานทำไม้ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ เป็นความผิดตามพระราชบัญญัติป่าไม้^{๕๘} และพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ ฯ อันเป็นกรรมเดียวผิดกฎหมายหลายบท

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2572/2544 เก็บหาไม้กฤษณาและมีไม้กฤษณาดังกล่าวไว้ในครอบครอง เป็นความผิด 2 กรรม

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5976/2545 บุกรุกแผ้วถางป่าและตัดฟันทำไม้ เป็นความผิดกรรมเดียวกัน

เมื่อพิจารณาคำพิพากษาศาลฎีกาที่วินิจฉัยหลักเรื่องความผิดหลายบทหรือหลายกระทงแล้ว ผู้เขียนเห็นว่าไม่สามารถจับหลักที่แน่นอนได้ จึงขอกล่าวถึงหลักในเรื่องนี้โดยย่อ ดังนี้

กรณีความผิดใดจะเป็นความผิดกรรมเดียวหรือหลายกรรมนั้นต้องพิจารณาหลักตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 90 และ 91 ซึ่งผู้เขียนขอกล่าวถึงพอสังเขป ดังนี้

1. การกระทำความผิดกรรมเดียวอาจมีกรณีต่าง ๆ ดังนี้^{๕๘}

1.1 กรรมเดียวที่เกิดจากการกระทำอันเดียวแต่เกิดเป็นความผิดตามกฎหมายหลายบทอาจเป็นบทต่างกันหรือบทเดียวกันก็ได้ เช่น ยิงปืนโดยไข่เหตุในเมืองโดยเจตนาฆ่าเป็นกรรมเดียว^{๕๙}

^{๕๘} จิตติ ดิงศกัทธิย์, กฎหมายอาญา ภาค 1, พิมพ์ครั้งที่ 10 จัดพิมพ์โดยเนติบัณฑิตยสภา, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดจรัสการพิมพ์, 2546), น.566

ตั้งโรงงานแปรรูปไม้โดยไม่ได้รับอนุญาต เป็นความผิดต่อพระราชบัญญัติโรงงานฯ พระราชบัญญัติป่าไม้ฯ เป็นกรรมเดียว⁶⁰

1.2 กรรมเดียวที่เกิดจากการกระทำหลายอัน อาจเกิดขึ้นได้หลายประการ เช่น ความผิดบางฐานเกิดจากการกระทำหลายอันเป็นองค์ความผิด ซึ่งการกระทำแต่ละอันโดยลำพังไม่มีความผิดในตัวเอง ต้องรวมกันเข้าทุกอันจึงจะครบองค์เป็นความผิดขึ้น เช่น ความผิดฐานฉ้อโกง ต้องมีการแสดงข้อความเท็จรวมกับได้ไปซึ่งทรัพย์สิน⁶¹

2. การกระทำความผิดหลายกระทง อาจมีกรณีดังนี้

2.1 การกระทำหลายกรรมนั้นเป็นการกระทำความผิดต่างฐานกัน และมีความประสงค์คนละอันด้วย กรณีเช่นนี้เป็นที่เห็นได้ง่ายเช่น ก. ดิถีระชะ ข. วันนี้ แล้วลักทรัพย์ ค. ในวันรุ่งขึ้น หรืออาจใกล้ชิดติดต่อกันไป เช่น ก. ทำร้าย ข. สลบไปหรือฆ่า ข. ตาย แล้วเกิดความคิดขึ้นใหม่ลักทรัพย์ของ ข. ไปด้วยในขณะนั้น ทั้งการกระทำและเจตนาต่างกันทั้งสองประการ เป็นความผิด 2 กระทง⁶²

2.2 การกระทำหลายกรรมนั้น เป็นการกระทำความผิดต่างฐานกัน แต่ความมุ่งหมายในการกระทำเป็นอันเดียวกัน ก็ยังถือว่าทำด้วยความประสงค์ต่างกัน กรณีเช่นนี้ อาจเป็นเรื่องที่ผู้กระทำความผิดประสงค์กระทำความผิดอย่างหนึ่ง แต่ได้กระทำความผิดอีกอันหนึ่งด้วยเพื่อบรรลุผลที่เจตนากระทำเช่น มีปืนเถื่อนเพื่อฆ่าคน เป็นต้น

2.3 การกระทำหลายกรรมนั้น เป็นความผิดฐานเดียวกัน แต่ผู้กระทำมีความประสงค์เป็นคนละอันต่างกัน ดังนี้ถือว่าเป็นการกระทำหลายกรรมและหลายเจตนา เป็นการกระทำหลายกรรมต่างกันด้วย

ตามที่ได้อธิบายแล้วว่า เนื่องจากการพิจารณาว่าการกระทำใดเป็นการกระทำความผิดเดียว ผิดกฎหมายหลายบทหรือต่างกรรมกันนั้น เมื่อศึกษาตามแนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกาแล้ว ยังไม่สามารถจับหลักได้แน่นอน⁶³ สำหรับความผิดตามพระราชบัญญัติป่าไม้ฯ ศาลฎีกาได้วินิจฉัยไว้เป็นบรรทัดฐานตลอดมาว่าเป็นความผิดหลายกรรมต่างกัน กล่าวคือ เมื่อมีการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้เข้าไปตัดต้นไม้เป็นความผิดฐานบุกรุกและทำไม้อันเป็นการกระทำความผิดเดียว ผิดกฎหมายหลายบทกรรม

⁵⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2448/2544

⁶⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2175/2517

⁶¹ จิตติ ดิงศกัณฑ์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 58, น.578

⁶² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1626/2500

⁶³ ดูรายละเอียดใน บันทึกหมายเหตุท้ายคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4159/2547 ของสำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ, โดย ศิริชัย วัฒนโยธิน, น.139

หนึ่ง เมื่อตัดฟันต้นไม้ล้มลงเป็นท่อนแล้ว หากเป็นไม้หวงห้ามจะเป็นความผิดฐานมีไม้หวงห้ามอันยังมีได้แปรรูปไว้ในครอบครองอีกกรณีหนึ่ง หากมีการแปรรูปไม้นั้นจะเป็นความผิดฐานแปรรูปไม้หวงห้ามอีกกรณีหนึ่ง และเมื่อแปรรูปไม้แล้วย่อมต้องมีไม้ที่แปรรูปแล้วนั้นไว้ในครอบครอง ซึ่งเป็นความผิดฐานมีไม้หวงห้ามแปรรูปไว้ในครอบครอง

คำพิพากษาศาลฎีกาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้วินิจฉัยเดินตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวมาโดยตลอด ซึ่งมีข้อถกเถียงทางวิชาการว่า ในการกระทำความผิดนั้นจำเลยมีเจตนาที่จะนำไม้แปรรูปไปใช้เท่านั้น การที่จะได้ไม้แปรรูปดังกล่าวจะต้องมีการตัดฟันต้นไม้ แล้วรอนกิ่งตัดเป็นท่อนจากนั้นจึงนำมาแปรรูป เป็นการกระทำต่อวัตถุเพียงอย่างเดียวคือต้นไม้ ทั้งการกระทำเป็นการกระทำที่ต่อเนื่องกัน ด้วยเหตุนี้การกระทำของจำเลยน่าจะเป็นกรรมเดียวผิดกฎหมายหลายบท ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า การที่ศาลวินิจฉัยว่าเป็นความผิดหลายกรรมนั้น เป็นผลดีต่อจำเลยในเรื่องการรอการลงโทษ กล่าวคือ การที่ศาลจะรอการลงโทษให้แก่จำเลยได้นั้น ปัจจุบันประมวลกฎหมายอาญากำหนดว่า ศาลจะต้องลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกิน 3 ปี และการรอการลงโทษนั้น ต้องพิจารณาเป็นรายกระทงความผิดไปในกรณีที่เกิดคดีศาลลงโทษจำคุกจำเลยเกิน 3 ปี เมื่อศาลแยกการกระทำของจำเลยว่าเป็นความผิดหลายกรรมแต่ละกรรมจำคุกไม่เกิน 3 ปี แม้ผลรวมของโทษที่จำเลยได้รับจะเกิน 3 ปี แต่เมื่อมีการแยกความผิดแต่ละกรรมออกจากกันจึงอยู่ในหลักเกณฑ์ที่ศาลจะพิจารณารอการลงโทษให้แก่จำเลยได้ นอกจากนี้ยังมีผลดีต่อจุดประสงค์ในการลงโทษในแง่ของโทษปรับ กล่าวคือ หากวินิจฉัยว่าเป็นกรรมเดียวกันและศาลจะลงโทษปรับ ก็จะลงโทษปรับได้ไม่เกินอัตราขั้นสูงที่กฎหมายบทหนักกำหนดไว้ แต่หากศาลจะลงโทษปรับขั้นสูงทุกกระทง ก็จะทำได้ค่าปรับมากกว่าค่าปรับในกรณีวินิจฉัยว่าเป็นกรรมเดียวด้วย เช่น หากกฎหมายกำหนดอัตราโทษปรับไว้ให้ปรับได้สูงสุด 150,000 บาท หากมีความผิดกระทงเดียวจะปรับได้เพียง 150,000 บาท หากเป็นความผิด 4 กระทง จะปรับได้ถึง 600,000 บาท

4.1.2.2.2 การลงโทษกรณีมีผู้กระทำความผิดหลายคน

ความผิดต่อกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ เป็นความผิดที่กระทำต่อทรัพยากรธรรมชาติ มิใช่ความผิดที่กระทำต่อบุคคลหนึ่งบุคคลใดโดยตรง จึงเป็นความผิดที่ไม่มีผู้ถูกกระทำ แม้เป็นความผิดต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ แต่ก็เพราะกระทำโดยไม่ได้รับอนุญาต จึงเป็นความผิดที่ไม่ได้กระทำต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ โดยเฉพาะเจาะจง อย่างไรก็ตามความผิดดังกล่าวอาจมีผู้กระทำความผิดตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป เช่น ก. กับ ข. ร่วมกันตัดไม้ทำลายป่า หรือ ก. เป็นนายจ้าง ข. และใช้ให้ ข. ขับรถไปส่งไม้ผิดกฎหมาย เป็นต้น การที่มีผู้เกี่ยวข้องในการกระทำความผิดตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปนี้ผู้เกี่ยวข้องจะมีความรับผิดชอบอย่างน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับกระทำความผิดของตน ซึ่งต้องพิจารณาตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 83-86 ในเรื่องตัวการ ผู้ใช้ ผู้สนับสนุน

ในเรื่องนี้ผู้กระทำผิดหลายคน มีความเกี่ยวข้องกับการวินิจฉัยของศาลฎีกา คือ การวินิจฉัยเกี่ยวกับตัวการครอบครองไม้หลายคนซึ่งมีคำพิพากษาศาลฎีกาวางหลักวินิจฉัยไว้เป็น 2 แนว แนวแรกซึ่งเป็นแนวเดิม วินิจฉัยว่าไม่ถือว่าผู้รับจ้างเฝ้าไม้ครอบครองไม้ โดยถือว่าเป็นเพียงผู้สนับสนุน ส่วนแนวหลังวินิจฉัยว่า การครอบครองตามพระราชบัญญัติป่าไม้ไม่ได้มีความหมายเช่นเดียวกับสิทธิครอบครองทางแพ่ง แต่หมายถึงครอบครองเพื่อตนเองและผู้อื่นด้วย จึงเป็นความผิดฐานเป็นตัวการร่วมกันครอบครอง ดังปรากฏในคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2929/2525 จำเลยรับจ้างขนไม้ของกลาง แม้เข้ายึดถือก็มีได้เจตนายึดถือเพื่อตน ถือไม่ได้ว่าจำเลยครอบครองไม้ของกลางอันจะต้องได้รับอนุญาต เมื่อโจทก์มิได้นำสืบว่าจำเลยรู้ว่าไม้นั้นเป็นไม้ผิดกฎหมายจึงลงโทษจำเลยฐานเป็นผู้สนับสนุนไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 274/2521 รับจ้างนำรถไปบรรทุกไม้โดยรู้ว่าเป็นไม้ผิดกฎหมายเป็นผู้สนับสนุนฐานมีไม้ของกลางในครอบครองโดยผิดกฎหมายตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 86

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3418/2524 เจ้าของรถเป็นผู้รับจ้างขนไม้โดยเจ้าของไม้ผิดกฎหมายนั่งรถด้วย เจ้าของรถเป็นผู้สนับสนุน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2860/2527 ไม่ถือว่าครอบครอง แต่ถือว่าเป็นผู้สนับสนุน

สำหรับคำพิพากษาศาลฎีกาอีกแนวหนึ่ง ได้แก่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2650/2541 ที่ 3345/2535 และที่ 3932/2535 วินิจฉัยว่า

คำว่า ครอบครอง ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ หมายถึง ครอบครองเพื่อตนเองและครอบครองแทนผู้อื่นด้วย การครอบครองไม้หวงห้ามให้ผู้ว่าจ้างหรือขับรถนำไม้ไปส่งจึงเป็นการร่วมกันกระทำความผิดฐานเป็นตัวการ เพราะการครอบครอง ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ ไม่ได้มีความหมายเช่นเดียวกับสิทธิครอบครองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่มีความหมายกว้างกว่า และการร่วมกันครอบครองนี้ถือว่าร่วมกันครอบครองทั้งหมดมิใช่ตามส่วนผู้ครอบครอง⁶⁴

อนึ่ง ในส่วนที่คำวินิจฉัยของศาลฎีกาได้กล่าวว่า การครอบครองทางอาญาไม่ได้มีความหมายเช่นเดียวกับสิทธิครอบครองทางแพ่งนี้ มีข้อถกเถียงทางวิชาการที่มีข้อสรุปแตกต่างกับ

⁶⁴คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2656/2523 ที่วินิจฉัยว่า ร่วมกันครอบครองไม้หวงห้าม 0.30 ลูกบาศก์เมตร จะอ้างว่าต่างคนต่างครอบครองไม่เกินคนละ 0.20 ไม่ได้ถือว่าเป็นตัวการร่วมกันครอบครองไม้หวงห้ามเป็นจำนวนเกิน 0.20 ลูกบาศก์เมตร

คำวินิจฉัยดังกล่าว โดยเห็นว่า ครอบครองในทางอาญา ต้องนำเอาความหมายของการครอบครอง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับ⁶⁵ ซึ่งผู้เขียนเห็นด้วยกับแนวคำพิพากษาศาลฎีกา แนวที่ 2 ที่วินิจฉัยว่า การร่วมกันครอบครองในทางอาญาเป็นความผิดฐานเป็นตัวการร่วมกัน ครอบครอง

4.1.2.3 การตีความหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

นอกจากต้องตีความหลักกฎหมายอาญาดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ศาลฎีกาต้องตีความ หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วย ซึ่งผู้เขียนจะทำการศึกษาเฉพาะกรณีที่ปรากฏคำพิพากษา ศาลฎีกาและที่เป็นเรื่องสำคัญ ดังนี้

4.1.2.3.1 การวินิจฉัยเรื่องภาระการพิสูจน์

ในการดำเนินคดีอาญานั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ไม่มีบทบัญญัติเรื่อง ภาระการพิสูจน์ไว้โดยเฉพาะ จึงถือหลักทั่วไปที่ว่า ผู้ใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงใดผู้หนึ่งต้องนำสืบ ซึ่ง กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84 การดำเนินคดีผู้กระทำผิดต่อ กฎหมายว่าด้วยการป่าไม้ ก็เหมือนการดำเนินคดีอาญาอื่น ๆ ทั่วไป กล่าวคือ ตามปกติจะถือว่า โจทก์เป็นฝ่ายกล่าวอ้างว่ามีการกระทำความผิดอาญาขึ้น และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด ดังนั้น ถ้าจำเลย ให้การปฏิเสธหรือไม่ให้การใด ๆ เลย โจทก์ก็ต้องมีหน้าที่นำสืบหรือภาระการพิสูจน์ในทุกประเด็น ไม่ว่าจะป็นองค์ประกอบภายนอกและองค์ประกอบภายในของความผิดนั้น เว้นแต่จำเลยจะให้การ ว่ากระทำความผิดจริง แต่อ้างว่ามีเหตุลดหย่อนผ่อนโทษหรือเหตุยกเว้นโทษ ย่อมถือว่าจำเลย ยอมรับตามข้อเท็จจริงที่โจทก์อ้างแล้ว โจทก์จึงไม่ต้องนำสืบพยานว่าจำเลยกระทำผิด แต่ถือว่า จำเลยอ้างข้อเท็จจริงขึ้นใหม่ว่า มีเหตุยกเว้นโทษหรือบรรเทาโทษ จำเลยจึงต้องมีหน้าที่นำสืบใน ประเด็นนี้ นอกจากนี้ในกรณีที่มิใช่ข้อสันนิษฐานตามกฎหมายว่า จำเลยกระทำความผิดหรือมี ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบความผิดเกิดขึ้น โจทก์มีหน้าที่เพียงแต่พิสูจน์ข้อเท็จจริงอันเป็น เงื่อนไขแห่งการสันนิษฐานก็เพียงพอที่จะฟังได้ว่าจำเลยกระทำความผิด หรือมีข้อเท็จจริงอันเป็น องค์ประกอบความผิดเกิดขึ้น⁶⁶

พระราชบัญญัติป่าไม้ ฯ มีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับเรื่องภาระการพิสูจน์แตกต่างจากหลัก ทั่วไปดังกล่าวมาข้างต้น โดยให้จำเลยมีภาระการพิสูจน์อยู่ 2 กรณี และมีบทบัญญัติเป็นข้อ

⁶⁵ ไพจิตร ปุณณพันธ์, สิทธิครอบครองทางแพ่งและทางอาญาเป็นอย่างเดียวกันหรือไม่, ประมวลบทความทางกฎหมายแพ่ง, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2548), น.269-286

⁶⁶ เข้มชัย ชุตินวงศ์, กฎหมายลักษณะพยาน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณ การ, 2541), น. 102-103

สันนิษฐานของกฎหมายไว้ด้วย ในส่วนที่บัญญัติให้จำเลยมีภาระการพิสูจน์นั้น ได้แก่ การพิสูจน์ไม้แปรรูปตามมาตรา 4 (4) กฎหมายกำหนดให้ผู้ครอบครองพิสูจน์ว่าไม้ที่ตนครอบครองเป็นไม้ที่เคยอยู่ในสภาพเป็นสิ่งปลูกสร้างหรือเคยอยู่ในสภาพเป็นเครื่องใช้ไม่น้อยกว่า 2 ปีสำหรับไม้อื่นที่ไม่ใช่ไม้สัก และ 5 ปีสำหรับไม้สัก ส่วนอีกกรณีหนึ่งคือ การมีไว้ในครอบครองซึ่งไม้ซุงท่อน กฎหมายกำหนดให้ผู้ครอบครองพิสูจน์ว่ามีไม้ไว้ในครอบครองโดยได้ไม้นั้นมาโดยชอบด้วยกฎหมาย ดังนั้น ในการดำเนินคดีในความผิดฐานมีไม้หวงห้ามแปรรูปไว้ในครอบครอง หากจำเลยยกข้อต่อสู้ว่าไม้แปรรูปดังกล่าวเป็นไม้ที่เคยอยู่ในสภาพเป็นสิ่งปลูกสร้างหรืออยู่ในสภาพเป็นเครื่องใช้ไม่น้อยกว่า 2 ปี หากเป็นไม้สักไม่น้อยกว่า 5 ปีแล้ว จำเลยก็ต้องมีภาระการพิสูจน์ ส่วนความผิดฐานมีไม้ซุงท่อนไว้ในครอบครองตามมาตรา 69 นั้น หากโจทก์นำสืบข้อเท็จจริงให้รับฟังได้ว่า จำเลยเป็นผู้มีไว้ในครอบครองซึ่งไม้ซุงท่อนหวงห้ามที่ยังไม่ได้แปรรูป และจำเลยนำสืบหักล้างไม่ได้ว่าได้ไม้นั้นมาโดยชอบด้วยกฎหมาย จำเลยย่อมมีความผิด ดังปรากฏในคำพิพากษาศาลฎีกา ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 405/2520 วินิจฉัยว่า ผู้ครอบครองต้องพิสูจน์ในกรณีไม้นั้นมิได้อยู่ในสภาพเป็นสิ่งปลูกสร้างหรือมิได้อยู่ในสภาพเป็นเครื่องใช้ แต่อ้างว่าเคยมีสภาพเช่นนั้นมาแล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1562/2493 วินิจฉัยว่า มาตรา 69 บัญญัติเป็นพิเศษให้ผู้ครอบครองเป็นผู้นำสืบพิสูจน์หักล้างความผิดว่าตนได้มาโดยชอบด้วยกฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 900/2518 โจทก์นำสืบได้ว่าเจ้าพนักงานจับไม้หวงห้ามได้จากจำเลย จำเลยพิสูจน์ไม่ได้ว่าได้มาโดยชอบด้วยกฎหมาย จึงมีความผิด

นอกจากกฎหมายได้กำหนดภาระการพิสูจน์ไว้ดังกล่าวแล้ว ศาลฎีกาก็ได้วางหลัก เรื่องภาระการพิสูจน์ข้อยกเว้นความผิดฐานต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ ๑ มาตรา 48 ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 50 ของกฎหมายดังกล่าวอีกด้วย ดังปรากฏในคำพิพากษาศาลฎีกา ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2059/2522 โจทก์ฟ้องฐานมีไม้แปรรูปตามมาตรา 48 จำเลยต่อสู้ว่าไม้แปรรูปของกลางเกิดในที่ดินเอกชนเป็นไม้ชอบด้วยกฎหมาย จำเลยมีหน้าที่นำสืบให้ได้ความว่าเข้าข้อยกเว้นตามกฎหมาย เมื่อจำเลยนำสืบไม่ได้ความตามข้อต่อสู้จึงไม่พ้นผิด

ในส่วนของข้อสันนิษฐานของกฎหมายที่บัญญัติไว้ในมาตรา 55 ของพระราชบัญญัติป่าไม้ ๑ ว่า ผู้ใดครอบครองป่าซึ่งได้ถูกแผ้วถางโดยฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติแห่งมาตราก่อน ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลนั้นเป็นผู้แผ้วถางป่านั้น บัญญัติแห่งมาตราก่อนคือ มาตรา 54 ซึ่งเป็นบทกำหนดความผิดฐานก่นสร้าง แผ้วถางหรือเผาป่าหรือกระทำด้วยประการใด ๆ อันเป็นการทำลายป่าหรือเข้ายึดถือครอบครองป่าเพื่อตนเองหรือผู้อื่น ดังนั้น หากโจทก์นำสืบให้รับฟังได้ว่า จำเลยเป็นผู้

ครอบครองป่าดังกล่าว หรือจำเลยยอมรับว่าเป็นผู้ครอบครองป่าดังกล่าว จำเลยย่อมมีภาระการพิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานของกฎหมายดังกล่าวว่าไม่ได้แผ้วถางป่า

ผู้เขียนเห็นว่า การที่กฎหมายกำหนดเรื่องภาระการพิสูจน์และข้อสันนิษฐานดังกล่าว นับว่าเป็นเรื่องดี เนื่องจากการกระทำผิดเกี่ยวกับไม้หรือแผ้วถางป่านั้นกระทำในป่า หากให้โจทก์มีภาระการพิสูจน์ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิดหรือเป็นผู้แผ้วถาง ก็จะเป็นภาระหนักอย่างยิ่งแก่โจทก์ ในกรณีที่จะมีประจักษ์พยานเห็นเหตุการณ์ในขณะที่จำเลยกระทำผิด ซึ่งมีโอกาสที่ศาลจะยกฟ้องโจทก์ได้มาก ภาระการพิสูจน์และข้อสันนิษฐานของกฎหมายตามกฎหมายดังกล่าวจึงเอื้ออำนวยต่อการให้ความคุ้มครองทรัพยากรป่าไม้ได้ อย่างไรก็ตามในส่วนข้อสันนิษฐานของกฎหมายนั้น จากการศึกษาคำพิพากษาศาลฎีกา ไม่ปรากฏว่าศาลฎีกาได้เคยวินิจฉัยโดยอาศัยข้อสันนิษฐานของกฎหมายดังกล่าวเลย

4.1.2.3.2 คดีที่มีปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับกฎหมายวิธีพิจารณาความ

ในการดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิดนั้น ต้องปฏิบัติตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติไว้ สำหรับคดีอาญาต้องปฏิบัติตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นสำคัญ ซึ่งต้องพิจารณาตั้งแต่หลักทั่วไปที่ว่าด้วยอำนาจสืบสวนสอบสวน อำนาจศาล การฟ้องคดี วิธีพิจารณาในศาลชั้นต้น ชั้นอุทธรณ์และฎีกา แต่การดำเนินคดีกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ที่มีปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาส่วนมาก มักจะเป็นการฟ้องที่ขาดองค์ประกอบความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 (5) หรือไม่ก็เป็นฟ้องที่บรรยายข้อเท็จจริงผิดไปจากข้อเท็จจริง หรืออ้างบทกฎหมายที่บัญญัติว่าการกระทำเป็นความผิด ซึ่งอาจถือว่าเป็นเรื่องที่โจทก์ไม่ประสงค์ลงโทษ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 ดังนั้น พนักงานอัยการโจทก์ จึงไม่ควรฟ้องคดีให้มีข้อผิดพลาด มิฉะนั้นอาจทำให้ศาลต้องยกฟ้องจำเลยโดยไม่ได้พิจารณาพยานหลักฐานว่าจำเลยกระทำผิดจริงหรือไม่เลย ดังปรากฏคำพิพากษาศาลฎีกา เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 64/2524 ฟ้องมิได้บรรยายข้อเท็จจริงตามมาตรา 38 ของพระราชบัญญัติป่าไม้ จึงขาดองค์ประกอบความผิด ลงโทษไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 283/2530 ฟ้องขาดองค์ประกอบความผิดตาม มาตรา 39,71 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ ๔ เป็นฟ้องไม่ชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158(5) แม้จำเลยให้การรับสารภาพก็ลงโทษไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 723/2536 โจทก์บรรยายการทำความผิดฐานมีไม้ซุงซ่อนมาในฟ้อง แต่คำขอท้ายฟ้องมิได้อ้างบทมาตรา 69 ถือไม่ได้ว่าโจทก์ขอให้ลงโทษข้อหานี้ ศาลยกฟ้อง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6988/2540 ฟ้องกล่าวเพียงว่ากระทำผิดต่อพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ ฯ มาตรา 14 ,31 แต่ขอให้ลงโทษตามพระราชบัญญัติป่าไม้ ฯ 11 หากไม่ได้ระบุมาตรา 11 ซึ่งเป็นบทความผิดขอให้ทำไม้มาทำฟอง ลงโทษขอให้ทำไม้ไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7490/2540 ฟ้องว่ามีไม้ซุงท่อนไว้ในครอบครอง แต่มิได้ขอให้ลงโทษตามมาตรา 69 ลงโทษจำเลยไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7850/2540 บรรยายฟ้องว่าทำไม้โดยตัดฟันออกจากต้นแล้วทอนเป็นท่อน การที่โจทก์นำสืบว่าชักลากไม้ออกจากป่า เป็นข้อเท็จจริงนอกเหนือคำฟ้อง รับฟังลงโทษจำเลยฐานทำไม้โดยชักลากไม้ออกจากป่าไม่ได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรคหนึ่ง แม้บทวิเคราะห์ศัพท์มาตรา 4 (5) และมาตรา 4 ของพระราชบัญญัติป่าไม้ ฯ และป่าสงวนแห่งชาติ นิยามคำว่า ทำไม้ รวมถึงชักลากด้วยก็ตาม

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1083/2544 ฟ้องขอให้ลงโทษพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ มาตรา 16,24 แต่บรรยายไม่ครบองค์ประกอบมาตรา 16(2) แม้จำเลยให้การรับสารภาพก็ลงโทษไม่ได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรคหนึ่ง

อย่างไรก็ตามศาลฎีกาก็มิได้เคร่งครัดไปเสียหมด หากคำฟ้องมีการบรรยายส่วนหนึ่งส่วนใดได้สมบูรณ์แล้ว แม้อีกส่วนหนึ่งไม่สมบูรณ์ มีแนวคำพิพากษาศาลฎีกาลงโทษจำเลย เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1971/2541 บรรยายฟ้องขัดแจ้งและอ้างพระราชบัญญัติป่าไม้ ฯ มาตรา 11 อันเป็นบทห้ามกระทำผิดแล้ว แม้มิได้อ้างมาตรา 73 ซึ่งเป็นบทลงโทษมาด้วย ศาลลงโทษตามมาตรา 73 วรรคสองได้ ไม่ใช่เรื่องที่โจทก์ไม่ประสงค์ให้ลงโทษ

การที่ศาลเคร่งครัดในเรื่องการบรรยายฟ้องนี้ เป็นการพิจารณาตามหลักในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความในส่วนที่ว่าด้วยส่วนคำฟ้อง ซึ่งศาลใช้แนวการวินิจฉัยดังกล่าวต่อความผิดทางอาญาในทุกกรณี มิใช่ใช้เฉพาะกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ สำหรับการเคร่งครัดในเรื่องการนำสืบข้อเท็จจริงต่างจากฟ้องนั้น ผู้เขียนเห็นว่า มีผลดีในแง่ของการช่วยพิจารณาว่า โจทก์นำความจริงมาฟ้องจำเลยหรือไม่ กล่าวคือ หากมีการบรรยายฟ้องผิดไปจากข้อเท็จจริงก็อาจเป็นเหตุให้สงสัยว่า จำเลยไม่ได้กระทำความผิด เป็นต้น

4.1.3 การวินิจฉัยข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหาที่ดินในเขตป่าไม้

นับแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน มีการเรียกร้องต่อรัฐบาลกรณีปัญหาที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของประชาชนในเขตป่าเสมอมา ปัญหาที่ดินทำกินเป็นข้อเรียกร้องที่ขบวนการประชาชนต่อสู้มาโดยตลอดไม่ว่าจะเป็นสหพันธ์ชาวไร่ชาวนาไปจนถึงสมัชชาคนจน กลุ่มเกษตรกรและเครือข่าย

สลัม⁶⁷ มีคำกล่าวอยู่เสมอว่า สาเหตุของปัญหาจากการประกาศพื้นที่ป่าทับพื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัยของประชาชน ไม่ว่าจะเป็นเขตอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตป่าสงวนแห่งชาติ ประชาชนที่เดือดร้อนมีทั้งผู้ที่ทำกินและอยู่อาศัยมาก่อนและเข้ามาอยู่ภายหลังการประกาศพื้นที่อนุรักษ์ และยังมีปัญหาการกำหนดแนวเขตที่ไม่ชัดเจน รวมถึงการใช้กระบวนการทางกฎหมายในการจัดการปัญหาโดยจับกุมผู้ที่ทำกินและอยู่อาศัยในที่ของรัฐ จนกลายเป็นความขัดแย้งที่รุนแรง⁶⁸ เนื่องจากนโยบายหลักของรัฐส่วนใหญ่จะตั้งอยู่บนหลักการในเรื่องการจำแนกประเภทที่ดินเป็นพื้นที่อนุรักษ์ อย่างไรก็ตามรัฐก็มีนโยบายผ่อนผันให้ประชาชนอยู่อาศัยทำกินได้อยู่บ้าง เช่น นโยบายของรัฐตามมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 17 สิงหาคม 2517 มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 17 , 22 และ 29 เมษายน 2540 เป็นต้น ปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าไม้จึงถือว่าเป็นปัญหาที่สำคัญสำหรับประชาชนคนไทย การวินิจฉัยของศาลฎีกาเรื่องปัญหาข้อเท็จจริงดังกล่าว จึงเป็นกรณีที่สำคัญ จากการศึกษาคำพิพากษาศาลฎีกา มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวข้องซึ่งจะได้กล่าวในหัวข้อต่อไป

4.1.3.1 กรณีที่จำเลยยกข้อต่อสู้ด้านนโยบายของฝ่ายบริหารหรือการปฏิบัติของทางราชการ

เนื่องจากปัญหาที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าไม้ไม่ได้รับการแก้ไขจากรัฐบาลเสมอมา ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐบาลมีมติในการแก้ไขปัญหา เช่นการแก้ปัญหาดามมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 22 เมษายน 2540 ที่กำหนดให้มีการตั้งคณะกรรมการแก้ไขพื้นที่ป่าอนุรักษ์ หรือมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 17 และ 29 เมษายน 2540 ซึ่งเห็นชอบตามบันทึกการเจรจาแก้ไขปัญหาของสมัชชาคนจน โดยให้ยุติการอพยพราษฎรระหว่างการดำเนินการตามมติ เป็นต้น และเมื่อรัฐบาลมีมติในรูปของมติคณะรัฐมนตรีแล้ว หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องก็จะดำเนินการตามมติคณะรัฐมนตรีโดยผ่อนผันให้ทำกินต่อไป อย่างไรก็ตาม มติของคณะรัฐมนตรีไม่ใช่กฎหมาย เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลหรือมีการเปลี่ยนแปลงนโยบาย ทางราชการก็จะทำการจับกุมราษฎร จากการศึกษาคำพิพากษาศาลฎีกาปรากฏว่า มีกรณีที่จำเลยต่อสู้คดีโดยอ้างนโยบายของฝ่ายบริหารหรือทางปฏิบัติของราชการขึ้นต่อสู้คดีว่า การกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด ซึ่งปรากฏว่าศาลฎีกาได้วินิจฉัยข้อต่อสู้ของจำเลยไว้หลายกรณี เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2890-2891/2519 หลังจากทางราชการเข้าไปรังวัดเขตป่าสงวนแห่งชาติแล้วทางราชการมิได้แจ้งหรือฟ้องจับไล่ให้จำเลยออกจากป่าสงวนแห่งชาติ แต่กลับออก

⁶⁷ ศยามล ไกรยูรวงศ์และคณะ, ข้อพิพาทและความขัดแย้งปัญหาที่ดินในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.), 2549) , น.23

⁶⁸ เพิ่งอ้าง , หน้า 24

ประกาศกำหนดให้ผู้ครอบครองที่ดินแจ้งการครอบครองเพื่อจะพิจารณาสิทธิของผู้ครอบครองที่ดิน จำเลยก็ยื่นคำร้องว่าตนมีสิทธิในที่ดินที่ครอบครองภายในกำหนด นอกจากนี้ทางราชการยังเรียกประชุมราษฎรห้ามมิให้บุกรุกป่าสงวนแห่งชาติต่อไป คงให้ทำกินเฉพาะที่ทำกินอยู่แล้ว จึงทำให้จำเลยเชื่อว่าตนมีสิทธิทำกินในที่ดินที่ตนยึดถือครอบครองอยู่จนกว่าทางราชการจะสอบสิทธิของจำเลยเสร็จและแจ้งผลการสอบสิทธิให้จำเลยทราบจำเลยไม่มีสิทธิในที่ดินดังกล่าวแต่ไม่ปรากฏว่าต่อมาทางราชการแจ้งผลการสอบสิทธิว่าจำเลยไม่มีสิทธิในที่ดินที่จำเลยยึดถือครอบครองอยู่แต่อย่างใด การกระทำของจำเลยจึงขาดเจตนาอันเป็นองค์ประกอบความผิด จำเลยจึงไม่มีความผิดตามฟ้อง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1486/2520 จำเลยยึดถือครอบครองที่ป่าสงวนแห่งชาติ โดยอ้างว่ามีหนังสือนายกรัฐมนตรีสั่งให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติเรื่องราษฎรเข้าทำกินในที่ป่าสงวนแห่งชาติ ทำให้ไม่เป็นความผิด เมื่อจำเลยทราบข้อความตามหนังสือของนายกรัฐมนตรี หลังเกิดเหตุแล้ว จึงไม่อาจอ้างได้ว่าเชื่อโดยสุจริตใจตามหนังสือนั้น การที่หนังสือดังกล่าวไม่ให้เอาผิดราษฎรที่เข้าทำไร่ทำนาในป่าสงวนแห่งชาติอยู่ก่อน และถ้าถูกจับกุมคุมขังก็ให้ปล่อยตัวไปนั้นเป็นเรื่องของฝ่ายบริหารจำเลยจึงมีความผิด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1868/2542 กรมป่าไม้และฝ่ายปกครองอนุโลมผ่อนผันให้ราษฎรที่ทำประโยชน์อยู่แล้วได้ทำประโยชน์ต่อไป แต่ไม่ให้บุกรุกเพิ่มขึ้น ผู้ได้รับผ่อนผันจะได้รับหนังสือสิทธิทำกินเมื่อพิจารณาประกอบสภาพที่เกิดเหตุและตัวจำเลย ศาลถือว่าขาดเจตนา

จะเห็นได้ว่าศาลฎีกาวินิจฉัยคดีบางครั้งบังคับใช้กฎหมายโดยไม่คำนึงถึงรัฐมนตรีมาวินิจฉัยให้เป็นประโยชน์แก่จำเลย โดยถือว่ามติคณะรัฐมนตรีไม่ใช่กฎหมายแต่เป็นเรื่องของฝ่ายบริหาร แต่บางกรณีศาลฎีกาได้วินิจฉัยว่า เป็นการขาดเจตนาในการกระทำความผิดเลยโดยเห็นว่าการดำเนินการนั้นทำให้จำเลยเชื่อว่าตนมีสิทธิทำกินในที่ดินที่ตนยึดถือครอบครองอยู่จนกว่าทางราชการจะดำเนินการเสร็จ

ในส่วนของกรณีที่จำเลยยกข้อต่อสู้ว่าทางราชการได้ปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งในทำนองที่ทำให้จำเลยเชื่อว่าการกระทำของตนไม่เป็นความผิดนั้น มีทั้งกรณีศาลฎีกาวินิจฉัยว่าเป็นความผิดและลงโทษจำเลย มีทั้งกรณีที่วินิจฉัยว่าเป็นความผิดแต่รอการลงโทษให้จำเลย และมีทั้งกรณีที่วินิจฉัยว่า ขาดเจตนาเลยทีเดียว ซึ่งการวินิจฉัยทั้ง 3 กรณีดังกล่าวมีผลแตกต่างกันอย่างมาก กล่าวคือ กรณีรอการลงโทษยังถือว่าจำเลยกระทำผิดอยู่ แต่กรณีที่วินิจฉัยว่าจำเลยขาดเจตนาทำกับว่าไม่มีความผิดเลย เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2564-2569/2535 แม้ที่เกิดเหตุอยู่ในป่าจำแนกซึ่งทางราชการกันไว้สำหรับจัดเป็นที่ทำกินสำหรับประชาชนในภายหน้า แต่ปัจจุบันยังไม่มี การดำเนินการในเรื่อง

ดังกล่าวจึงเป็นป่าจำแนกซึ่งยังมิได้จำแนกไว้เป็นประเภทเกษตรกรรมและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรยังมิได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา จำเลยเข้าครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาตเป็นความผิด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 968/2535 เมื่อปรากฏว่าป่าที่จำเลยกระทำผิดเป็นป่าเสื่อมโทรม มีผู้อื่นได้รับสัมปทานทำเหมืองแร่มาก่อน บริเวณใกล้เคียงมีราษฎรเข้าไปจับจองทำกินอยู่จำนวนมาก หลังเกิดเหตุทางราชการดำเนินการปักปันแนวเขตเตรียมการจะให้เป็นที่ทำกินของราษฎร พุทธิการณ์แห่งคดีไม่ใช่เรื่องร้ายแรง รอการลงโทษให้จำเลย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1862-1863/2512 จำเลยครอบครองที่พิพาทมาถึง 30 ปี เสียภาษีบำรุงท้องที่และได้รับ น.ส. 3 ต่อมาทางราชการได้รังวัดปักหลักเขตทำเลเลี้ยงสัตว์สาธารณะ จำเลยฟ้องเจ้าพนักงานเป็นคดีแพ่ง มีการทำยอมความกัน จำเลยยอมรับว่าที่พิพาทเป็นที่สาธารณะประโยชน์และเจ้าพนักงานยินยอมให้จำเลยครอบครองที่พิพาทไปก่อน โดยจะดำเนินการให้ทางราชการถอนสภาพที่พิพาทนั้น แม้ยังไม่มีพระราชกฤษฎีกาให้เพิกถอนที่ดินดังกล่าว ก็เป็นพุทธิการณ์ที่ทำให้จำเลยเข้าใจโดยสุจริตว่าจำเลยเข้าครอบครองโดยชอบ จึงขาดเจตนา ไม่มีความผิด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1868/2542 ที่เกิดเหตุเป็นป่าสงวนแห่งชาติ แต่บริเวณดังกล่าวมีราษฎรเข้าทำประโยชน์อยู่ทั่วไป กรมป่าไม้และฝ่ายปกครองอนุโลมผ่อนผัน ให้ราษฎรที่ทำประโยชน์อยู่แล้ว ทำประโยชน์ต่อไปแต่ไม่ให้บุกรุกเพิ่ม สภาพที่เกิดเหตุมีต้นไม้เล็ก ๆ จำเลยที่ 1 เป็นคนนอกพื้นที่ห่างไกลจากป่าสงวนแห่งชาติ มีอาชีพรับจ้างขับรถแบ็กโฮ จำเลยที่ 3 ว่าจ้างมาขุดสระน้ำในไร่อ้อยจำเลยที่ 3 มีพุทธิการณ์ที่จำเลยที่ 1 เข้าใจว่าที่เกิดเหตุมีผู้ครอบครอง ทำให้เห็นว่าจำเลยที่ 1 สำคัญผิด จึงขาดเจตนา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3597/2543 จำเลยเชื่อว่าตนมีสิทธิสร้างบังกะโลไม้ตามที่ได้รับอนุญาตจากरणอธิกรมป่าไม้ จึงเชื่อว่าจำเลยไม่มีเจตนายึดถือครอบครอง

4.1.3.2 กรณีจำเลยต่อสู้เรื่องเจตนาในการกระทำความผิด

หลักประการสำคัญในความรับผิดชอบทางอาญาของบุคคลประการหนึ่ง คือ เจตนาในการกระทำความผิด ความผิดต่อกฎหมายป่าไม้ทุกความผิดนั้น เป็นไปตามหลักความรับผิดชอบทางอาญาที่ผู้กระทำความผิดกระทำโดยเจตนาจึงจะเป็นความผิด หากเป็นการกระทำโดยประมาทแล้วจะไม่ใช่ความผิด คำพิพากษาศาลฎีกาหลายเรื่อง ยกฟ้องเพราะฟังข้อเท็จจริงตามข้อต่อสู้ของจำเลย เช่น ข้อต่อสู้ว่าไม่รู้ว่าเป็นป่าสงวนแห่งชาติ การปฏิบัติของทางราชการมีพุทธิการณ์ทำให้จำเลยเชื่อว่ามีสิทธิกระทำได้ จึงถือว่าขาดเจตนา คำพิพากษาศาลฎีกาที่วินิจฉัยเรื่องเจตนาส่วนใหญ่จะเป็นคำพิพากษาศาลฎีกาในเรื่องที่จำเลยยกข้อต่อสู้ด้านนโยบายของฝ่ายบริหารหรือการปฏิบัติของทางราชการดังที่กล่าวมาในหัวข้อก่อนหน้านี้นั่นเอง เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1862-1863/2512 จำเลยครอบครองที่พิพาทมาถึง 30 ปี เสียภาษีบำรุงท้องที่และได้รับ น.ส. 3 ต่อมาทางราชการได้รังวัดปักหลักเขตทำเลเลี้ยงสัตว์สาธารณะ จำเลยฟ้องเจ้าพนักงานเป็นคดีแพ่ง มีการทำยอมความกัน จำเลยยอมรับว่าที่พิพาทเป็นที่สาธารณะประโยชน์และเจ้าพนักงานยินยอมให้จำเลยครอบครองที่พิพาทไปก่อน โดยจะดำเนินการให้ทางราชการถอนสภาพที่พิพาทนั้น แม้ยังไม่มีพระราชกฤษฎีกาให้เพิกถอนที่ดินดังกล่าว ก็เป็นพฤติการณ์ที่ทำให้จำเลยเข้าใจโดยสุจริตว่าจำเลยเข้าครอบครองโดยชอบ จึงขาดเจตนา ไม่มีความผิด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2890-2891/2519 หลังทางราชการเข้าไปรังวัดเขตป่าสงวนแห่งชาติ ทางราชการมิได้แจ้งหรือฟ้องขับไล่จำเลยออกจากป่าสงวนแห่งชาติแต่กลับออกประกาศกำหนดให้ผู้ครอบครองที่ดินแจ้งการครอบครองเพื่อจะพิจารณาสิทธิ จำเลยก็ยื่นคำร้องว่าตนมีสิทธิในที่ดินที่ครอบครองในกำหนด นอกจากนี้ทางราชการยังเรียกประชุมราษฎรห้ามบุกรุกเบิกป่าสงวนต่อไป ให้ทำกินเฉพาะที่ทำกินอยู่แล้ว ทำให้จำเลยเชื่อว่าตนมีสิทธิทำกินจนกว่าทางราชการจะสอบสิทธิเสร็จ ไม่ปรากฏว่าต่อมาทางราชการแจ้งผลการสอบสิทธิ จำเลยขาดเจตนา ไม่มีความผิด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1868/2542 ที่เกิดเหตุเป็นป่าสงวนแห่งชาติแต่บริเวณดังกล่าวมีราษฎรเข้าทำประโยชน์อยู่ทั่วไป กรมป่าไม้และฝ่ายปกครองอนุโลมผ่อนผัน ให้ราษฎรที่ทำประโยชน์อยู่แล้ว ทำประโยชน์ต่อไปแต่ไม่ให้บุกรุกเพิ่ม สภาพที่เกิดเหตุมีต้นไม้เล็ก ๆ จำเลยเป็นคนนอกพื้นที่ห่างไกลจากป่าสงวนแห่งชาติ มีอาชีพรับจ้างขับรถแบ็กโฮ เมื่อจำเลยที่ 3 ว่าจ้างมาขุดสระน้ำในไร่อ้อยจำเลยที่ 3 มีพฤติการณ์ที่จำเลยที่ 1 เข้าใจว่าที่เกิดเหตุมีผู้ครอบครอง ทำให้เห็นว่าจำเลยที่ 1 สำคัญผิด อันเป็นการขาดเจตนา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3597/2543 จำเลยเชื่อว่าตนมีสิทธิสร้างบังกะโลไม้ตามที่ได้รับอนุญาตจากรองอธิบดีกรมป่าไม้ จึงเชื่อว่าจำเลยไม่มีเจตนายึดถือครอบครอง

เรื่องเจตนา นั้น เป็นสิ่งที่อยู่ภายในใจของบุคคลไม่สามารถมองเห็นหรือสัมผัสได้ ในการพิจารณาเรื่องเจตนาจึงต้องอาศัยพฤติการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้กระทำความผิดออกมาภายนอกเป็นหลักในการวินิจฉัย

4.1.3.2.1 กรณีต่อสู้ว่าครอบครองพื้นที่ก่อนประกาศเป็นเขตอนุรักษ์

ปัญหาที่สำคัญอีกกรณีหนึ่งของความขัดแย้งระหว่างรัฐกับราษฎรในพื้นที่ป่าไม้นั้น คือ ปัญหาของการประกาศเขตอนุรักษ์ทับที่ทำกินของราษฎร มักเป็นกรณีที่ราษฎรโต้แย้งว่ามีได้กระทำได้เพราะเขตที่แผ้วถางนั้นเป็นเขตที่ดินทำกินเป็นเวลานาน ข้อโต้แย้งเหล่านี้เมื่อเกิดขึ้นแล้ว การพิสูจน์ก่อนข้างจะกระทำโดยยาก⁶⁹ ในปัญหาข้อกฎหมายนั้นคณะกรรมการกฤษฎีกาได้เคยให้ความเห็นทางกฎหมายเรื่องนี้ว่า การครอบครองและทำประโยชน์ในที่ดินก่อนวันที่ประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับ และก่อนการกำหนดให้เป็นเขตป่าสงวนแห่งชาตินั้น หากผู้ครอบครองที่ดินมิได้แจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค.1) ตาม มาตรา 5 ของพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497 ผู้ครอบครองย่อมไม่มีสิทธิในที่ดินนั้น เพราะกฎหมายมาตราดังกล่าวให้ถือว่าเจตนาสละสิทธิครอบครองที่ดินแล้ว⁷⁰ อย่างไรก็ตามในกรณีมีข้อต่อสู้ดังกล่าวในศาลฎีกา ศาลฎีกาก็เคยวินิจฉัยว่า ราษฎรไม่มีเจตนากระทำความผิด เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3307/2537 และที่ 1789/2536 จำเลยเข้ายึดถือที่พิพาทก่อนที่จะทางราชการจะกำหนดให้เป็นป่าสงวนแห่งชาติ จึงไม่มีเจตนากระทำความผิด และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2406/2523 แม้จำเลยไม่ฎีกาขึ้นมา ศาลฎีกาก็ยกฟ้อง

การวินิจฉัยในคดีทั้ง 3 คดีข้างต้นเป็นการวินิจฉัยในคดีอาญา ซึ่งมีประเด็นเพียงว่า จำเลยกระทำความผิดตามฟ้องหรือไม่ ศาลฎีกาจึงไม่ได้วินิจฉัยเรื่องสิทธิในที่ดิน

อย่างไรก็ตาม หากมีข้อเท็จจริงว่า ครอบครองภายหลังประกาศเป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ แม้จะได้ซื้อที่ดินดังกล่าวจากผู้ครอบครองก่อนประกาศเขตอนุรักษ์ ศาลฎีกาจะวินิจฉัยว่า ไม่ถือว่าผู้ซื้อขาดเจตนา ดังปรากฏในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2087/2539 วินิจฉัยว่า แม้จำเลยซื้อสิทธิครอบครองที่ดินจากบุคคลผู้ครอบครองที่ดินมาก่อนที่ทางการจะประกาศเป็นป่าสงวนแห่งชาติ แต่เฉพาะตัวผู้ขายที่ขาดเจตนา เมื่อจำเลยซื้อมาหลังจากรัฐประกาศเป็นป่าสงวนแห่งชาติแล้วและจำเลยทราบว่าเป็นป่าสงวนแห่งชาติ จึงมีความผิด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 303/2539 แม้การแจ้งสิทธิการครอบครองที่ดินที่เกิดเหตุไม่สมบูรณ์ตามกฎหมาย แต่ก็ยังเป็นหลักฐานสนับสนุนว่ามีการครอบครองที่ดินก่อนประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497 ใช้บังคับ ที่ดังกล่าวจึงไม่ใช่ป่าตามพระราชบัญญัติป่าไม้ มาตรา 4(1) จำเลยได้รับการยกที่ดินดังกล่าวให้ จึงมีสิทธิครอบครอง

⁶⁹ ณรงค์ ใจหาญ, “การดำเนินการทางกฎหมายกับผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507”, วารสารนิติศาสตร์ ปีที่ 21, ฉบับที่ 2, 2534, น. 197

⁷⁰ หนังสือสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ที่ นร 0601/411 ลงวันที่ 13 มิถุนายน 2540

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3537-3542/2537 จำเลยมีสิทธิครอบครองที่พิพาทตามแบบแจ้งการครอบครองก่อนวันที่รัฐมนตรีออกกฎกระทรวงให้ที่พิพาทเป็นป่าสงวนแห่งชาติ จำเลยยังมีสิทธิครอบครองที่ดินต่อไป

คำพิพากษาศาลฎีกา 2 คดีหลังนี้เป็นการวินิจฉัยคดีแพ่งซึ่งศาลฎีกาวินิจฉัยว่าจำเลยมีสิทธิครอบครองเนื่องจากการครอบครองที่ดินก่อนประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497 ใช้บังคับ

4.1.3.2.2 การบังคับใช้ พ.ร.บ. ป่าสงวนแห่งชาติ ฯ มาตรา 12

พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ ฯ ยอมรับถึงข้อบกพร่องในการประกาศเขตป่าสงวนแห่งชาติว่าอาจมีการประกาศให้ป่าซึ่งมีบุคคลที่มีสิทธิหรือทำประโยชน์ในพื้นที่ก่อนที่จะมีการประกาศกำหนดเขตป่าสงวนแห่งชาติ จึงได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ในมาตรา 12 ให้บุคคลที่มีสิทธิหรือได้ทำประโยชน์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติอยู่ก่อนวันที่กฎกระทรวงกำหนดป่าสงวนแห่งชาตินั้นใช้บังคับ ให้ยื่นคำร้องเป็นหนังสือต่อนายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอท้องที่ภายในกำหนด 90 วัน นับแต่วันที่กฎกระทรวงนั้นใช้บังคับ ถ้าไม่ยื่นคำร้องภายในกำหนดดังกล่าวให้ถือว่าสละสิทธิหรือประโยชน์นั้น แต่ก็มีข้อยกเว้นมิให้ใช้บังคับแก่กรณีสิทธิในที่ดินที่บุคคลมีอยู่ตามประมวลกฎหมายที่ดิน จากการศึกษาคำพิพากษาศาลฎีกา ศาลฎีกาได้เคยวินิจฉัยข้อกฎหมายตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 274/2531 วินิจฉัยว่า ผู้ว่าราชการจังหวัดปิดประกาศสำเนากฎกระทรวงและแผนที่ท้ายกฎกระทรวงให้ราษฎรทราบว่ามีที่จำเลยครอบครองอยู่เป็นป่าสงวนแห่งชาติ จำเลยทราบประกาศดังกล่าวแล้วไม่ยื่นแสดงสิทธิของจำเลยว่ามีสิทธิอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติใน 90 วัน นับแต่วันกฎกระทรวงใช้บังคับ แม้จำเลยปลูกบ้านอยู่มาก่อนก็ถือว่าสละสิทธิหรือประโยชน์นั้นแล้วตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ ฯ มาตรา 12 จำเลยไม่มีสิทธิยึดถือครอบครอง เมื่อนายอำเภอสั่งให้รื้อถอนสิ่งปลูกสร้างออกไปจำเลยไม่ปฏิบัติตามจึงเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ ฯ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3322/2535 ที่ 3307/2537 และที่ 2432/2538 วินิจฉัยว่า จำเลยยึดถือครอบครองที่ดินมาก่อนกฎกระทรวงกำหนดป่าสงวนแห่งชาติ แต่เมื่อจำเลยทราบประกาศให้ที่ดินดังกล่าวเป็นป่าสงวนแห่งชาติ จำเลยไม่ยื่นแสดงสิทธิว่ามีสิทธิใน 90 วันนับแต่กฎกระทรวงใช้บังคับ ถือว่าสละสิทธิตามมาตรา 12 แล้ว ไม่มีสิทธิยึดถือครอบครองต่อไป จึงเป็นความผิด

ข้อเท็จจริงในคำพิพากษาศาลฎีกาทั้ง 4 เรื่องนี้ จำเลยทราบประกาศของทางราชการแล้วว่าที่ดินดังกล่าวมีการประกาศให้เป็นป่าสงวนแห่งชาติ ศาลจึงยกหลักการตามที่พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ ฯ มาตรา 12 มาใช้บังคับ ซึ่งเท่ากับเป็นการปิดโอกาสมิให้ผู้ที่ยังอ้างว่าครอบครองที่ป่าสงวนแห่งชาติก่อนประกาศเขตป่าสงวนแห่งชาติและไม่ปฏิบัติตามกฎหมายทั้ง ๆ ที่ทราบประกาศ

ของทางราชการแล้ว ยกการครอบครองขึ้นมาเป็นข้อต่อสู้ให้พ้นผิด ซึ่งเป็นการวินิจฉัยข้อกฎหมายที่มีผลตรงกันข้ามกับแนวการวินิจฉัยกรณีที่ทำเลยยกข้อต่อสู้เรื่องเจตนาตามที่กล่าวมาก่อนหน้านี้

4.1.3.3 กรณีกระทำผิดในพื้นที่ที่ภายหลังเป็นพื้นที่เขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

(ส.ป.ก.)

ปัจจุบันได้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติของพนักงานเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการจับกุมดำเนินคดีผู้ตัดไม้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ที่กรมป่าไม้ได้ส่งมอบพื้นที่ให้แก่สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม และสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ได้นำที่ดินดังกล่าวไปดำเนินการปฏิรูปที่ดินให้แก่เกษตรกร โดยจัดให้เกษตรกรทำประโยชน์ที่ดินโดยที่ยังไม่ได้ออกหนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดินดังกล่าวหรือได้มีการออกหนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์โดยมีเอกสาร ส.ป.ก. 4-01 แล้วนั้น คณะกรรมการกฤษฎีกาได้ให้ความเห็นทางกฎหมายแก่กรมป่าไม้ว่า ยังเป็น “ป่า” ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ ๑ อยู่ กรมป่าไม้จึงยึดความเห็นทางกฎหมายดังกล่าวจับกุมผู้ที่ทำการตัดไม้หวงห้ามในที่ดินดังกล่าว แต่ปรากฏว่าพนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาโดยยึดแนวคำพิพากษาศาลฎีกาเป็นบรรทัดฐาน คือ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1022/2544 ซึ่งวินิจฉัยตรงข้ามกับความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกาว่า ที่ดินที่สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือ ส.ป.ก. ได้มาตามพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 ไม่ใช่ “ป่า”

ข้อกฎหมายที่ทำให้หน่วยงานทั้งสองมีความเห็นทางกฎหมายแตกต่างกันคือ การตีความพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 มาตรา 36 ทวิ ที่บัญญัติให้บรรดาที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์ใด ๆ ที่ ส.ป.ก. ได้มาตามพระราชบัญญัตินี้หรือได้มาโดยประการอื่นที่มีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ในการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมไม่ให้ถือว่าเป็นที่ราชพัสดุ และให้ ส.ป.ก. เป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์เพื่อใช้ในการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม และประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา 3 ที่กำหนดว่า บุคคลย่อมมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินในกรณีดังต่อไปนี้ (1)(2) ได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ตามกฎหมายว่าด้วยการจัดที่ดินเพื่อการครองชีพหรือกฎหมายอื่น โดยคณะกรรมการกฤษฎีกาเห็นว่า การได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมมิใช่กรณีที่บุคคลได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ตามกฎหมายที่ดิน แต่ศาลฎีกาเห็นว่า การได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมเป็นกรณีที่บุคคลได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ตามกฎหมายที่ดินแล้ว

ผู้เขียนเห็นว่า เมื่อพิจารณาระบบกรรมสิทธิ์ในที่ดินตามประมวลกฎหมายที่ดินแล้ว มาตรา 2 ของประมวลกฎหมายที่ดินได้แบ่งที่ดินออกเป็น 2 ประเภท คือ ที่ดินของรัฐและที่ดินของเอกชน นอกจากนี้หลังจากที่ศาลฎีกาได้มีคำพิพากษาข้อกฎหมายเรื่อง “ป่า” ตามคำพิพากษาศาล

ฎีกาที่ 1022 / 2544 แล้ว มีคำพิพากษาศาลฎีกาวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมฯ มาตรา 36 ทวิ บัญญัติว่า บรรดาที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์ใด ๆ ที่ ส.ป.ก. ได้มาตามพระราชบัญญัตินี้หรือได้มาโดยประการอื่นที่มีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ในการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมไม่ให้ถือว่าเป็นที่ราชพัสดุ และให้ ส.ป.ก. เป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์เพื่อใช้ในการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม แสดงว่าที่ดินใดอยู่ในเขตปฏิรูปที่ดินและผู้ครอบครองไม่สามารถแสดงสิทธิใด ๆ ตามกฎหมาย ที่ดินเหล่านั้นย่อมตกเป็นกรรมสิทธิ์ของ ส.ป.ก. ที่ดินที่โจทก์นำยึดอยู่ในเขตปฏิรูปที่ดิน ที่ดินแปลงดังกล่าวจึงถือว่าเป็นของรัฐตาม ป.ที่ดินฯ มาตรา 2 ซึ่งพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินฯ ให้อำนาจ ส.ป.ก. นำไปดำเนินการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมได้ตามมาตรา 8 กรรมสิทธิ์ในที่ดินจึงเป็นของ ส.ป.ก. หาใช่ของจำเลยที่ 1 ที่โจทก์จะมีสิทธินำยึดไม่ ทั้งยังถือเป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน⁷¹ เมื่อพิจารณาบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา 2 ประกอบพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 มาตรา 36 ทวิ และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1340/2546 แล้ว ผู้เขียนจึงเห็นว่า ที่ดินดังกล่าวยังเป็น “ป่า” ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ฯ ซึ่งหากมีไม้หวงห้ามขึ้นอยู่ การตัดฟันต้องขออนุญาตตามพระราชบัญญัติป่าไม้ฯ ด้วย

การตีความของศาลฎีกาเกี่ยวกับที่ดินเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมนั้นยังมีปัญหาอีกกรณีหนึ่งคือ การที่มีการเพิกถอนป่าสงวนแห่งชาติโดยการออกพระราชกฤษฎีกากำหนดให้เป็นเขตปฏิรูปที่ดิน ซึ่งตามพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 มาตรา 26(4) บัญญัติให้มีผลเป็นการเพิกถอนป่าสงวนแห่งชาตินั้น และศาลฎีกาวินิจฉัยว่า เป็นกรณีกฎหมายที่บัญญัติภายหลังให้การกระทำไม่เป็นความผิดต่อไป ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 วรรค 2 หากมีการกระทำความผิดต่อพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติฯ ขึ้นมาก่อนมีการออกพระราชกฤษฎีกากำหนดที่ดินป่าสงวนแห่งชาติให้เป็นเขตปฏิรูปที่ดิน ผู้กระทำความผิดย่อมไม่มีความผิดต่อพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติฯ ดังปรากฏในคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7545/2542 ภายหลังเกิดเหตุมีพระราชกฤษฎีกากำหนดให้ท้องที่เกิดเหตุเป็นเขตปฏิรูปที่ดิน มีผลเป็นการเพิกถอนป่าสงวนแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 มาตรา 26(4) แม้จำเลยยังครอบครองอยู่ก็ไม่ผิดฐานบุกรุกป่าสงวนแห่งชาติ เป็นเรื่องกฎหมายบัญญัติภายหลังให้การกระทำไม่เป็นความผิดต่อไปตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 2 วรรคสอง

ผู้เขียนไม่เห็นด้วยกับแนวคำวินิจฉัยดังกล่าว เนื่องจาก แม้การออกพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตปฏิรูปที่ดินจะถือว่าการออกกฎหมาย แต่คำว่า “กฎหมายที่บัญญัติ” ตามประมวล

⁷¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1340/2546

กฎหมายอาญา มาตรา 2 นี้ หมายถึงกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรโดยอำนาจนิติบัญญัติตามรัฐธรรมนูญ เช่น ประมวลกฎหมาย พระราชบัญญัติ⁷² ส่วนพระราชกฤษฎีกากำหนดที่ดินให้เป็นเขตปฏิรูปที่ดินไม่ใช่ “กฎหมายที่บัญญัติภายหลัง” ให้การกระทำไม่มีความผิดต่อไป ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 วรรคสอง ทั้งเห็นว่า การตีความของศาลให้เกิดผลทางกฎหมายดังกล่าว อาจจะเป็นการสนับสนุนให้มีการทำลายป่าเพื่อให้เป็นป่าเสื่อมโทรมจนเป็นเหตุให้ต้องนำไปปฏิรูปหรืออาจเป็นช่องว่างให้ฝ่ายบริหารออกพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อให้มีผลเป็นการยกเลิกความผิดให้แก่ผู้กระทำผิดในเขตป่าสงวนแห่งชาติได้

4.1.3.4 กรณีผู้กระทำผิดอ้างการครอบครองโดยเสียภาษีบำรุงท้องที่

ข้อต่อสู้ที่ผู้กระทำผิดในพื้นที่ป่าอนุรักษ์หยิบยกมาอ้างต่อศาลอีกกรณีหนึ่ง คือ อ้างว่าได้ครอบครองพื้นที่ที่บุกรุกโดยได้เสียภาษีบำรุงท้องที่ เช่น อ้างใบเสร็จรับเงินภาษีบำรุงท้องที่ (ภ.บ.ท.11) และใบประเมินภาษีบำรุงท้องที่ที่ต้องชำระ (ภ.บ.ท.5) ซึ่งออกตามพระราชบัญญัติภาษีบำรุงท้องที่ พ.ศ. 2508 เอกสารดังกล่าวเป็นเพียงหลักฐานการชำระเงินภาษีบำรุงท้องที่เท่านั้น ไม่ใช่หลักฐานที่แสดงว่าผู้เสียภาษีบำรุงท้องที่มีสิทธิในที่ดินแต่อย่างใด⁷³ ซึ่งมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1862-1863/2512 วินิจฉัยว่า ครอบครองที่พิพาทมา 30 ปี ได้เสียภาษีบำรุงท้องที่ ไม่ได้สิทธิครอบครอง แต่คดีนี้มีพฤติการณ์ที่ถือว่าจำเลยขาดเจตนากระทำผิด โดยศาลนำพฤติการณ์อื่น ๆ มารับฟังประกอบการเสียภาษีบำรุงท้องที่และวินิจฉัยว่าเป็นการขาดเจตนา ผู้เขียนเห็นว่า เอกสารการเสียภาษีบำรุงท้องที่เป็นเอกสารที่ไม่มีรูปแบบที่แสดงตำแหน่งที่ดิน จึงไม่สามารถทราบได้ว่า การเสียภาษีบำรุงท้องที่ดังกล่าวเป็นการเสียภาษีในที่ดินแปลงใด ดังนั้น การนำใบเสร็จรับเงินการเสียภาษีบำรุงท้องที่มาอ้างว่าเป็นหลักฐานแสดงการครอบครองในที่ดินที่บุกรุกจึงไม่น่าเชื่อถือพอที่จะนำมารับฟังว่าผู้กระทำผิดความผิดขาดเจตนาแต่อย่างใด

4.1.3.5 กรณีมีข้อผิดพลาดเกี่ยวกับกฎกระทรวงหรือพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตท้องที่โดยตรงกับแผนที่แนบท้ายหรือการทำเครื่องหมายแสดงแนวเขต

การประกาศเขตคุ้มครองต่าง ๆ นั้น กฎหมายจะกำหนดให้มีแผนที่แสดงแนวเขตป่าคุ้มครองแนบท้ายกฎกระทรวง หรือพระราชกฤษฎีกา แล้วแต่กรณี ตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติฯ มาตรา 6 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติฯ มาตรา 6 และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าฯ มาตรา 33 ทั้งกฎหมายจะกำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่จัดให้มีหลักเขตและป้ายหรือเครื่องหมายแสดงแนวเขตเพื่อให้ประชาชนทราบแนวเขตป่าคุ้มครองด้วยตามพระราชบัญญัติ

⁷² อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 58 , น. 33

⁷³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1135/2524

ป่าสงวนแห่งชาติฯ มาตรา 8 พระราชบัญญัติอุทยานฯ มาตรา 8 พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าฯ มาตรา 35 ในทางปฏิบัติกฎกระทรวงหรือพระราชกฤษฎีกานั้นก็จะระบุว่าท้องที่ใดบ้างเป็นท้องที่ตามกฎกระทรวงหรือพระราชกฤษฎีกา ซึ่งปรากฏว่ามีข้อผิดพลาดเกี่ยวกับท้องที่ที่ระบุในกฎกระทรวงหรือที่ระบุในพระราชกฤษฎีกาไม่ตรงกับแผนที่ท้ายกฎกระทรวง หรือแผนที่ท้ายพระราชกฤษฎีกาซึ่งอาจเป็นเพราะมีการระบุท้องที่ตำบลผิดพลาดไปหรือตกหล่นไป ก่อให้เกิดปัญหาที่จะต้องตีความว่า ท้องที่ที่ไม่ได้ระบุในพระราชกฤษฎีกาหรือกฎกระทรวงดังกล่าวเป็นท้องที่ที่อยู่ในเขตที่กำหนดตามพระราชกฤษฎีกาหรือกฎกระทรวงหรือไม่ มีคำพิพากษาศาลฎีกาวินิจฉัยไว้ ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 790/2498 วินิจฉัยว่า ต้องถือเอาท้องที่ตามที่ระบุในพระราชกฤษฎีกาเป็นสำคัญ ในการที่จะกำหนดให้ที่ใดเป็นป่าคุ้มครอง จะถือเขตตามที่ปรากฏในแผนที่ท้ายพระราชกฤษฎีกาใช้บังคับหาได้ไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาข้างต้นนี้วินิจฉัยในขณะที่ใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองและสงวนป่า พ.ศ. 2481 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับในขณะนั้น อย่างไรก็ตามก็มีคำพิพากษาศาลฎีกาในภายหลังวินิจฉัยตรงข้ามกับคำวินิจฉัยข้างต้น เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1324/2520 และที่ 3022/2536 วินิจฉัยว่า การวินิจฉัยว่าที่พิพาทอยู่ในเขตป่าคุ้มครองหรือไม่ต้องพิจารณาจากแผนที่ท้ายพระราชกฤษฎีกาด้วย แม้พระราชกฤษฎีกาจะมิได้ระบุตำบลที่เกิดเหตุไว้ แต่เมื่อที่เกิดเหตุอยู่ในแนวเขตแผนที่ท้ายพระราชกฤษฎีกา ก็เป็นป่าคุ้มครอง

ผู้เขียนเห็นด้วย กับแนวคำพิพากษาที่พิจารณาแผนที่ท้ายพระราชกฤษฎีกา เนื่องจากเมื่อพิจารณาบทบัญญัติของพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติฯ มาตรา 6 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติฯ มาตรา 6 และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าฯ มาตรา 33 แล้ว จะเห็นได้ว่ากฎหมายมิได้กำหนดให้ต้องระบุเขตตำบลหรือเขตท้องที่ไว้ในพระราชกฤษฎีกาหรือกฎกระทรวงแต่อย่างใด แต่กฎหมายกำหนดโดยเน้นให้มีแผนที่เป็นตัวแทนแสดงแนวเขตบริเวณที่กำหนดแนบท้ายพระราชกฤษฎีกาหรือกฎกระทรวง ดังนั้น จึงต้องถือว่าแผนที่ที่แนบท้ายพระราชกฤษฎีกาหรือกฎกระทรวงเป็นเครื่องบอกแนวเขตบริเวณที่กำหนดเขตนั้น ๆ เป็นสำคัญ

ในส่วนของการทำเครื่องหมายแสดงแนวเขตนั้น จะเห็นได้ว่า กฎหมายทั้ง 3 ฉบับ ได้ระบุไว้เหมือนกันคือ กำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่จัดให้มีหลักเขตและป้ายหรือเครื่องหมายแสดงแนวเขตเพื่อให้ประชาชนทราบแนวเขตป่าคุ้มครองด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นเจตนารมณ์ของกฎหมายได้ว่า การกระทำได้กล่าวของพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นหน้าที่ที่สำคัญ จึงได้นำการปฏิบัติดังกล่าวมากำหนดไว้ในกฎหมาย ทั้งกฎหมายทั้ง 3 ฉบับดังกล่าว ก็ได้กำหนดโทษของผู้ทำลายหรือทำให้

เสียหายซึ่งหลักเขต ป้าย หรือเครื่องหมายอื่นใดที่พนักงานเจ้าหน้าที่จัดให้มีขึ้นด้วย ตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ ฯ มาตรา 33 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ ฯ มาตรา 25 และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า ฯ มาตรา 56 หากไม่มีการดำเนินการตามข้อกำหนดในส่วนนี้ และมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น อาจเป็นเหตุให้ไม่อาจลงโทษจำเลยได้ ดังปรากฏในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 377/2529 ซึ่งวินิจฉัยว่า กระทรวงเกษตรแจ้งให้ทางอำเภอ กำนันและผู้ใหญ่บ้านแจ้งให้ราษฎรในท้องที่ทราบเขตอุทยานแห่งชาติ โดยไม่ปรากฏว่ามีการปักหลักเขตติดป้ายหรือเครื่องหมายอื่นใดพอแสดงให้เห็นทราบอาณาเขตอุทยานแห่งชาติ ไม่พอฟังว่าจำเลยทราบว่าที่เกิดเหตุอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ

ในปัจจุบัน กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ได้เตรียมประกาศจัดตั้งอุทยานแห่งชาติเพิ่มอีก 45 แห่ง⁷⁴ จึงต้องดำเนินการตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ให้ครบถ้วน มิให้เกิดเหตุการณ์ดังเช่นที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวอีก

4.2 บทบาทของศาลฎีกาในการกำหนดค่าเสียหายทางแพ่ง

นอกจากศาลฎีกาจะมีบทบาทที่สำคัญสำหรับการใช้มาตรการทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิดต่อทรัพยากรป่าไม้ดังได้ศึกษามาแล้ว การกำหนดค่าเสียหายทางแพ่งในกรณีมีการทำลายทรัพยากรป่าไม้นับได้ว่าเป็นบทบาทที่สำคัญของศาลฎีกาเช่นกันดังจะได้กล่าวในลำดับต่อไป

4.2.1 การกำหนดค่าเสียหายตามหลักกฎหมายว่าด้วยละเมิด

เดิมก่อนที่จะมีบทบัญญัติมาตรา 97 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 เมื่อมีการฟ้องเรียกค่าเสียหายจากผู้ทำลายทรัพยากรป่าไม้ กรมป่าไม้ก็จะทำการฟ้องโดยอาศัยบทบัญญัติว่าด้วยละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยถือว่าเป็นการทำให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินเหมือนอย่างคดีละเมิดทั่วไป ซึ่งกรมป่าไม้ผู้ฟ้องคดีก็จะฟ้องเรียกค่าเสียหายที่เกิดแก่ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าไม้นั้นทั้งหมดและมีภาระการพิสูจน์ให้ศาลรับฟังข้อเท็จจริงให้ได้ว่า จำเลยเป็นผู้กระทำละเมิดทำให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาตินั้น หากศาลรับฟังได้ว่าจำเลยกระทำละเมิด ศาลก็จะกำหนดให้มีการชดเชย

⁷⁴ อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 51

ค่าเสียหายตามควรแก่พฤติการณ์ ตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438 เช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ 1208/2540 กรมป่าไม้เป็นโจทก์ฟ้องว่า จำเลยก่อสร้าง แผ้วถาง ทำลายป่าสงวนแห่งชาติ เนื้อที่ 74 ไร่ ขอให้ชำระค่าเสียหายเป็นค่าชดเชยการปลูกสร้างและบำรุงรักษาสงวนป่า ไร่ละ 3,469 บาท รวม 74 ไร่ เป็นเงิน 256,706 บาท จำเลยที่ 1 ที่ 2 ขาดนัดพิจารณา ศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้อง ศาลอุทธรณ์ภาค 3 พิพากษาแก้ไขจำเลยที่ 1 ที่ 2 ชำระค่าเสียหายเป็นเงิน 125,800 บาท พร้อมดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี โจทก์ฎีกา ศาลชั้นต้นรับฎีกา โจทก์เฉพาะจำเลยที่ 3 ส่วนฎีกาโจทก์สำหรับจำเลยที่ 1 ที่ 2 มีทุนทรัพย์ไม่เกิน 200,000 บาท ต้องห้ามมิให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง คดีสำหรับจำเลยที่ 1 ที่ 2 จึงถึงที่สุดตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค 3

เนื่องจากคดีนี้มีข้อจำกัดในการฎีกา ศาลฎีกาจึงไม่ได้ใช้บทบาทในการพิจารณาค่าเสียหายแต่อย่างใด

คำพิพากษาฎีกาที่ 3883/2546 กรมป่าไม้เป็นโจทก์ฟ้องวัดลิเจียหรือวัดป่าสุญญดาราม วิเจียเป็นจำเลยที่ 1 ฟ้องพระสมหวังเป็นจำเลยที่ 2 ว่าจำเลยทั้งสองร่วมกันก่อสร้าง แผ้วถางป่าอุทยานแห่งชาติซึ่งเป็นต้นน้ำลำธาร เนื้อที่ 6 ไร่ แล้วสร้างศาลา กุฏิ 60 หลัง อันเป็นเหตุให้พันธุ์ไม้ และของป่าถูกทำลายไป คิดเป็นมูลค่าความเสียหายโดยตรงเฉลี่ยไร่ละ 40,825.10 บาทต่อไร่ มูลค่าความเสียหายโดยอ้อมที่ทำให้ฝนตกน้อยลงปีละ 110,117.60 บาทต่อไร่ รวมมูลค่าความเสียหายทั้งทางตรงและทางอ้อม ปีละ 150,942.70 บาทต่อไร่ แต่ฟ้องขอค่าเสียหายเพียงไร่ละ 150,000 บาท รวม 6 ไร่ เป็นเงิน 900,000 บาท ศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้อง ศาลอุทธรณ์ภาค 7 พิพากษาขึ้น โจทก์ฎีกา ศาลฎีกาให้เหตุผลว่า ไม้ที่ถูกตัดฟัน น่าจะเป็นต้นไม้ขนาดเล็ก การก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพอากาศและปฏิกิริยาในดินรวมทั้งแร่ธาตุคงมีไม่มากนัก เห็นสมควรกำหนดค่าเสียหายเฉลี่ยเป็นเงินไร่ละ 10,000 บาท พิพากษากลับให้จำเลยทั้งสองร่วมกันชำระเงินค่าเสียหาย 60,000 บาท พร้อมดอกเบี้ยนับแต่วันฟ้องในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี

การกำหนดค่าเสียหายของศาลฎีกาในคดีนี้ เป็นการกำหนดค่าเสียหายเหมือนอย่างคดีละเมิดทั่วไป ซึ่งมักจะมีการลดจำนวนค่าเสียหายที่โจทก์เรียกร้องและจะสังเกตเห็นได้ว่า แม้โจทก์จะเรียกค่าเสียหายน้อยกว่ามูลค่าความเสียหายที่คำนวณได้ ศาลฎีกาก็ยังคงลดค่าเสียหายที่โจทก์มีค่าขอ โดยมีได้มีการกล่าวถึงค่าเสียหายต่อระบบนิเวศแต่อย่างใด

ผู้เขียนขอกล่าวถึงคดีที่อยู่ในความสนใจของประชาชนคดีหนึ่งคือ คดีอ่าวมาหยา ซึ่งมีรายละเอียดแห่งคดีโดยย่อ ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5818/2549 องค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง กับพวกรวม 19 คนฟ้องรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์กับพวกอีก 5 คนว่า ได้อนุมัติให้มีการเข้าไปถ่ายทำภาพยนตร์ เรื่อง เดอะบิช ในหาดอ่าวมาหยาบนเกาะพีพีเล ซึ่งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติหาดนพรัตน์ธารา หมู่เกาะพีพี จังหวัดกระบี่ ต่อมากองถ่ายทำภาพยนตร์ได้ทำลายสภาพแวดล้อมในพื้นที่ดังกล่าว โจทก์จึงขอให้ศาลพิพากษาว่า คำสั่งของจำเลยที่ 1 ถึงที่ 3 ที่อนุญาตให้จำเลยที่ 4 เข้าไปถ่ายทำภาพยนตร์เป็นโมฆะ ให้จำเลยทั้งห้าร่วมกันวางเงินประกันความเสียหายไม่น้อยกว่า 100 ล้านบาท ให้จำเลยที่ 1 ถึงที่ 3 เพิกถอนการอนุญาต และให้จำเลยทั้งห้าปรับปรุงชายหาดอ่าวมาหยาให้กลับคืนสภาพเดิมตามธรรมชาติ จำเลยให้การต่อสู้ 4 ประเด็น ประเด็นหลักคือ เรื่องอำนาจฟ้อง และมีประเด็นหนึ่งต่อสู้ว่า ฟ้องโจทก์เคลือบคลุมไม่บรรยายว่าจำเลยทำอะไรละเมิดต่อโจทก์อย่างไรเสียหายอย่างไร ศาลแพ่งมีคำสั่งสืบพยานแล้วพิพากษายกฟ้อง ศาลอุทธรณ์พิพากษายกคำสั่งศาลแพ่งทั้งสืบพยานแล้วให้ศาลแพ่งสืบพยานต่อไปก่อนมีคำพิพากษารูปคดี คู่ความทั้งสองฝ่ายฎีกา ศาลฎีกาวินิจฉัยในประเด็นเรื่องอำนาจฟ้องว่า เฉพาะโจทก์ที่ 1 ที่ 2 ซึ่งเป็นองค์กรของรัฐเท่านั้นที่มีอำนาจฟ้อง ส่วนโจทก์อื่น ๆ อีก 17 คนซึ่งเป็นชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมยังไม่มีอำนาจฟ้อง เรื่องประเด็นฟ้องเคลือบคลุม ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า แม้โจทก์มิได้บรรยายถึงการทำอะไรละเมิดว่าค่าเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นมูลค่าเท่าใดก็มีไข้อย่างสำคัญ ฟ้องไม่เคลือบคลุม เรื่องสภาพบังคับตามคำขอท้ายฟ้องเกี่ยวกับการทำความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ศาลฎีกาเห็นว่า ข้อเท็จจริงยังได้เถียงกันอยู่ว่า การถ่ายทำภาพยนตร์ทำให้สภาพทางธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไป และจำเลยทั้งห้าได้แก้ไขแล้วหรือไม่ จึงให้ย้อนสำนวนไปให้ศาลแพ่งสืบพยานก่อนตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์

ตามคำพิพากษาศาลฎีกาในคดีนี้ ที่มีการฟ้องให้ปรับปรุงสภาพธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติ และศาลฎีกายอมรับในเรื่องความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยพิพากษาให้ศาลชั้นต้น ทำการสืบพยานก่อนนั้น แม้จะไม่ใช่คดีฟ้องเรียกให้ชดเชยค่าเสียหายเป็นตัวเงินโดยตรง แต่หากศาลพิพากษาคำขอของโจทก์ให้จำเลยทำการปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้กลับคืนดังเดิมแล้ว จำเลยก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการแก้ไขปรับปรุงสภาพแวดล้อมซึ่งน่าจะเป็นเงินจำนวนมากทีเดียว

4.2.2 การชดเชยค่าเสียหายตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมฯ มาตรา 97

ในปัจจุบันกรมป่าไม้ได้มีการสร้างและพัฒนาแบบจำลอง (model) ขึ้นมาเป็นเครื่องมือในการประเมินมูลค่าความเสียหายซึ่งมีหลักการในการเปรียบเทียบกันระหว่าง พื้นที่ที่ได้รับการชดเชยค่าเสียหายกับพื้นที่ป่าไม้ที่เหลืออยู่โดยรอบ ความแตกต่างที่เกิดขึ้นจะถูกนำมาตีค่าเป็นจำนวนเงินด้วยกระบวนการทางด้านเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อม⁷⁵ โดยมีขั้นตอนในการประเมินผลกระทบหลายประการ เช่น เก็บวัดข้อมูลเปอร์เซ็นต์พื้นที่หน้าตัดลำต้นไม้ทุกต้น เก็บตัวอย่างดินผิว 7 จุด เก็บวัดข้อมูลระดับความสูงของพื้นที่ ความลาดชัน รวบรวมข้อมูลปริมาณน้ำฝนรายปี และนำข้อมูลทั้งหมดเข้าแบบจำลองและประเมินค่าออกมาเป็นจำนวนเงิน⁷⁶ การคิดคำนวณค่าเสียหายดังกล่าวอาจมีปัญหาอยู่ว่า หากโจทก์คิดคำนวณค่าเสียหายที่เกิดแก่ทรัพยากรธรรมชาติตามแบบจำลองได้จริงแล้ว ศาลจะกำหนดค่าเสียหายให้เต็มตามจำนวนที่คิดคำนวณได้หรือไม่ ผู้เขียนเห็นว่า เมื่อพิจารณาบทบัญญัติในมาตรา 97 ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 แล้ว หากโจทก์พิสูจน์ได้ว่า การกระทำละเมิดของจำเลยทำให้รัฐต้องได้รับความเสียหายในทรัพยากรธรรมชาติอย่างใด และการคิดคำนวณตามแบบจำลองที่มีการสร้างขึ้นมานั้น สามารถยืนยันได้ว่าได้มีการคิดคำนวณได้อย่างถูกต้องตรงตามหลักวิชาและตรงต่อความจริงแล้ว ศาลก็น่าจะกำหนดค่าเสียหายตามมูลค่าทั้งหมดของทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกทำลายไปนั้น จากการศึกษาคำพิพากษาศาลฎีกา ยังไม่ปรากฏการฟ้องเรียกค่าเสียหายตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 มาตรา 97 แต่อย่างใด

ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นอีกประการหนึ่งคือ การเรียกค่าเสียหายในทรัพยากรธรรมชาติชนิดอื่นที่ไม่อยู่ในความดูแลของกรมป่าไม้โดยตรง เช่น แร่ธาตุต่าง ๆ ที่อยู่ใต้พื้นดิน กรมป่าไม้จะฟ้องเรียกค่าเสียหายดังกล่าวได้หรือไม่ ผู้เขียนมีความเห็นว่า สำหรับทรัพยากรธรรมชาติอื่นนั้นเมื่อพิจารณาบทนิยามคำว่า ของป่า ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ฯ มาตรา 4 (7) แล้ว กฎหมายระบุว่า ของ

⁷⁵ กอบกุล ราชะนคร, กฎหมายว่าด้วยเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์เพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมสำหรับประเทศไทย, เอกสารนำเสนอในการประชุมเวทีนโยบายสาธารณะ เรื่อง วันที่ 18 ธันวาคม 2549 ณ โรงแรมเรดิสัน กรุงเทพมหานคร

⁷⁶ พงษ์ศักดิ์ วิทวัสชุตกุล, ค่าเสียหายของสิ่งแวดล้อมจากการทำลายป่าต้นน้ำ, เอกสารประกอบการบรรยาย โครงการอบรมสัมมนาทางวิชาการของศาลในเขตภาค 5 เรื่อง การพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อม ณ โรงแรมเซ็นทรัลพลาซ่า จังหวัดเชียงใหม่ วันที่ 13, 20, 27 มิถุนายน 2550

ป่า นั้นรวมถึงหินที่ไม่ใช่แร่ตามกฎหมายว่าด้วยแร่ ดังนั้น หากเป็นการฟ้องเรียกค่าเสียหายที่เกิดแก่หินที่ไม่ใช่แร่ น่าจะถือว่า กรมป่าไม้มีอำนาจฟ้องได้ อย่างไรก็ดี กรณีทรัพยากรแร่ซึ่งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาตินั้น หากพิจารณาพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 มาตรา 4 ที่ให้นิยามคำว่า ของป่า หมายความว่ารวมถึง ดิน หิน กรวด ทราย แร่และน้ำมัน และพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 มาตรา 16 (2) ในเรื่องการคุ้มครองและดูแลรักษาอุทยานแห่งชาติ ที่มีข้อห้ามมิให้ทำด้วยประการใด ๆ ให้เป็นอันตรายหรือทำให้เสื่อมสภาพซึ่งแร่หรือทรัพยากรธรรมชาติอื่นแล้ว ผู้เขียนเห็นว่า หากมีการกระทำผิดในพื้นที่คุ้มครองตามกฎหมายทั้ง 2 ฉบับดังกล่าว กรมป่าไม้หรือกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืชซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ดูแลมิให้มีการฝ่าฝืนกฎหมายดังกล่าว น่าจะมีอำนาจฟ้องเรียกค่าเสียหายที่เกิดแก่ทรัพยากรแร่ได้

4.3 ข้อจำกัดการใช้บทบาทของศาลฎีกาในทางอาญาและทางแพ่ง

การใช้บทบาทของศาลฎีกาในการพิจารณาพิพากษาคดีทรัพยากรป่าไม้รวมทั้งคดีต่าง ๆ นั้น มีข้อจำกัดที่ส่งผลต่อการพิจารณาพิพากษาอยู่หลายกรณี โดยเป็นข้อจำกัดที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ข้อจำกัดดังกล่าวอาจเกิดได้ตั้งแต่คำฟ้องคดีของโจทก์ รวมทั้งการดำเนินคดีต่อมา และอาจเป็นข้อจำกัดอันมีที่มาจากการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ จากการศึกษาคำพิพากษาศาลฎีกาในคดีที่เกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ ผู้เขียนเห็นว่า มีข้อจำกัดในการใช้บทบาทของศาลฎีกาที่สำคัญอยู่หลายกรณี ซึ่งอาจเป็นเหตุให้การใช้บทบาทของศาลฎีกาต่อการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยป่าไม้ขาดประสิทธิภาพ ดังจะได้แยกกล่าวในลำดับต่อไป

4.3.1 การพิพากษาคดีได้ไม่เกินคำขอ

ข้อจำกัดการใช้บทบาทของศาลฎีกาในการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยป่าไม้ประการแรกที่จะกล่าวคือ การพิพากษาคดีต้องไม่เกินคำขอ ซึ่งเป็นข้อจำกัดของศาลทั้งในคดีอาญาและคดีแพ่งตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 142 ผู้เขียนขอยกตัวอย่างที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ เช่น กรณีผู้กระทำความผิดฐานเก็บหาของป่าในเขตอุทยานแห่งชาติ ซึ่งการกระทำความผิดดังกล่าวเป็นความผิดต่อพระราชบัญญัติป่าไม้ และพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ เป็นกรณีความผิดกรรมเดียวแต่ผิดกฎหมายหลายบท ในการฟ้องคดีโจทก์อาจฟ้องในความผิดต่อกฎหมายทั้งสองฉบับดังกล่าว ถ้า

หากโจทก์ฟ้องตามกฎหมายทั้งสองฉบับ ศาลก็จะลงโทษตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ ๑ ซึ่งเป็นบทที่มีโทษหนักที่สุด จำคุกได้สูงสุดไม่เกิน ๕ ปี แต่หากโจทก์ไม่ได้ฟ้องตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ ๑ มาด้วย การฟ้องคดีดังกล่าวของโจทก์ไม่ถือว่าเป็นการฟ้องผิดวิธีพิจารณาความแต่อย่างใด แต่ศาลไม่อาจลงโทษจำคุกจำเลยโดยใช้โทษตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ ๑ ได้ เนื่องจากข้อจำกัดที่ว่า การพิพากษาคดีของศาลต้องไม่เกินคำขอนั่นเอง ศาลจึงต้องลงโทษจำเลยได้เพียงเป็นความผิดต่อพระราชบัญญัติป่าไม้ ๑ ซึ่งมีโทษจำคุกสูงสุดเพียง ไม่เกิน ๑ ปี หรืออีกกรณีหนึ่งคือ ในเรื่องการลงโทษริบทรัพย์สินที่ใช้ในการกระทำความผิด เช่น จอบ เสียม มีด ที่ใช้ในการตัดไม้ทำลายป่า หากโจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยแล้วและบรรยายฟ้องว่าจำเลยใช้ทรัพย์สินดังกล่าวกระทำความผิด ถ้าโจทก์ไม่ระบุในคำขอท้ายฟ้องขอให้ริบของกลางดังกล่าว ศาลก็ไม่อาจริบทรัพย์สินดังกล่าวได้ เพราะเป็นการเกินคำขอเช่นกัน ในส่วนของคดีแพ่งนั้น เป็นการฟ้องเรียกร้องจำนวนเงินค่าเสียหาย ในการพิพากษากำหนดให้ชดใช้ค่าเสียหาย แม้ศาลเห็นว่า การกระทำของจำเลยก่อให้เกิดความเสียหายมากกว่าค่าเสียหายที่โจทก์ขอมา การพิพากษาคดีของศาลก็ถูกจำกัดให้พิพากษาได้ไม่เกินค่าเสียหายที่โจทก์ฟ้องมาเช่นกัน

4.3.2 การดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ขัดต่อกฎหมายวิธีพิจารณาความ

ดังที่ได้กล่าวมาในข้อ 4.1.2.3.2 เรื่องคดีที่มีปัญหาเกี่ยวกับกฎหมายวิธีพิจารณาความว่า ในการดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิดต่อกฎหมายนั้น ต้องปฏิบัติตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติไว้ สำหรับคดีอาญาต้องปฏิบัติตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ส่วนคดีแพ่งต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง การดำเนินคดีที่ขัดต่อกฎหมายวิธีพิจารณาความไม่ว่าทางอาญาหรือทางแพ่ง อาจเป็นข้อจำกัดการใช้บทบาทของศาลได้ เช่น การฟ้องที่ขาดองค์ประกอบความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 (5) หรือการฟ้องที่บรรยายข้อเท็จจริงผิดไปจากข้อเท็จจริง หรืออ้างบทกฎหมายที่บัญญัติว่าการกระทำเป็นความผิดผิดพลาดไป หากการดำเนินกระบวนการพิจารณานั้นเป็นการขัดต่อกฎหมายวิธีพิจารณาความในประเด็นสำคัญ ศาลอาจต้องวินิจฉัยว่า เป็นเรื่องที่ไม่อาจลงโทษจำเลยได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 เลย์ที่เดียว เช่น ฟ้องบรรยายข้อเท็จจริงขาดองค์ประกอบความผิด แม้จำเลยให้การรับสารภาพก็ลงโทษไม่ได้ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว หรือฟ้องที่อ้างกฎหมายที่บัญญัติว่าการกระทำเป็นความผิดและอ้างกฎหมายที่เป็นบทกำหนดโทษไม่ครบถ้วน อาจถือว่าโจทก์ไม่ได้ขอให้ลงโทษในข้อหาดังกล่าว หรือการนำสืบพยานแตกต่างจากคำบรรยายฟ้อง เช่น ฟ้องว่าทำไม้โดยตัดฟันออกจากต้นแล้วทอนเป็นท่อน แต่นำสืบว่าชักลากไม้ออกจากป่า ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงนอกเหนือคำฟ้อง เป็นต้น ส่วนคดี

แพ่งนั้น ยกตัวอย่างเช่น ฟ้องคดีโดยมอบอำนาจฟ้องไม่ถูกต้องหรือฟ้องเคลือบคลุมก็อาจเป็นเหตุให้ศาลยกฟ้องได้ เป็นต้น

4.3.3 การวินิจฉัยข้อเท็จจริงตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาของศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์

ตามที่ได้ศึกษาแนวคำพิพากษาศาลฎีกาในบทที่ 4 นี้เป็นต้นมา จะเห็นได้ว่า แนวคำพิพากษาศาลฎีกาในหลาย ๆ เรื่องหรือหลาย ๆ ประเด็น มีคำวินิจฉัยหรือหลักกฎหมายที่แตกต่างกันเป็นหลายแนว ในทางปฏิบัติของศาลนั้น มีแนวคิดที่ถือเสมอมาว่า คำพิพากษาศาลฎีกานั้นหากมีกรณีขัดกับแนวคำพิพากษาศาลฎีกาเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ตัดสินโดยมีคำพิพากษาไว้ก่อน ถือว่าคำพิพากษาศาลฎีกาคดีหลังได้มีการกลับแนววินิจฉัยเดิมแล้ว แต่ผู้เขียนเห็นว่า หลักการดังกล่าวมิใช่หลักการที่ตายตัว ดังจะเห็นได้ในการศึกษาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ที่ปรากฏว่า แนวคำพิพากษาศาลฎีกาในบางเรื่อง เช่น แนววินิจฉัยของศาลฎีกา เรื่องการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติป่าไม้ มาตรา 5 มีแนวคำวินิจฉัยที่กลับไปกลับมาโดยตลอด เมื่อหลักการดังกล่าวมิใช่เรื่องตายตัว ย่อมสะท้อนให้ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิพากษาคดีตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวแนวใดแนวหนึ่งก็ได้ ทั้งนี้ตามแต่ความเห็นของศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์จะเห็นด้วยกับแนวคำพิพากษาศาลฎีกาแนวใด ซึ่งหากศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ตัดสินคดีโดยวินิจฉัยตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาแนวใดแนวหนึ่ง แล้วพนักงานอัยการโจทก์เห็นว่าเป็นการตัดสินคดีตามคำพิพากษาศาลฎีกา จึงไม่ได้อุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาดังกล่าวต่อศาลฎีกา ทั้ง ๆ ที่ยังมีแนวคำพิพากษาศาลฎีกาอีกแนวหนึ่งที่ผู้เขียนมีความเห็นว่าน่าจะสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกฎหมายและเอื้ออำนวยต่อแนวคิดว่าการอนุรักษ์มากกว่า หรืออาจจะต้องมีการพิจารณาตีความกฎหมายอีกครั้ง เช่น แนวคำวินิจฉัยในเรื่อง “ป่า” ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่กล่าวมาแล้ว เมื่อโจทก์ไม่อุทธรณ์หรือฎีกาปัญหาข้อเท็จจริงดังกล่าว จึงส่งผลให้ศาลฎีกาถูกจำกัดบทบาทไม่มีอำนาจพิพากษาคดีต่อไป

4.3.4 การใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษและกำหนดค่าเสียหายของศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์

จากการศึกษาแนวการลงโทษอาญาหรือการกำหนดค่าเสียหายทางแพ่งของศาลฎีกานั้น ส่วนใหญ่จะพบว่า มักไม่มีการที่ศาลฎีกาลงโทษจำเลยหนักกว่าโทษที่ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์กำหนดไว้หรือศาลฎีกากำหนดค่าเสียหายให้โจทก์มากกว่าที่ศาลล่างกำหนด ทั้งนี้ เนื่องจากในกรณีที่ศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์แล้วแต่กรณีได้ลงโทษจำเลยหรือกำหนดค่าเสียหายแล้ว พนักงานอัยการซึ่งเป็นโจทก์ดำเนินคดีแทนรัฐมักจะไม่อุทธรณ์หรือฎีกาให้ศาลในลำดับต่อมา

ลงโทษจำเลยให้หนักขึ้น จึงทำให้ศาลฎีกาซึ่งเป็นศาลสูงลงโทษผู้กระทำความผิดให้หนักขึ้นหรือกำหนดค่าเสียหายเพิ่มขึ้นไม่ได้ เนื่องจากกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีหลักว่าหากโจทก์ไม่อุทธรณ์ฎีกา ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาไม่อาจเพิ่มโทษได้⁷⁷ การใช้ดุลพินิจกำหนดโทษและกำหนดค่าเสียหายของศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์จึงมีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการกำหนดทิศทางการลงโทษผู้กระทำความผิดให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย ซึ่งถือได้ว่าเป็นข้อจำกัดการใช้บทบาทของศาลฎีกาอีกประการหนึ่ง

4.3.5 ข้อจำกัดในการอุทธรณ์ฎีกา

เมื่อศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาหรือคำสั่งประการใดแล้ว หากกรณีไม่ต้องห้ามตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งหรือตามกฎหมายอื่น คู่ความย่อมมีสิทธิอุทธรณ์ฎีกาได้เสมอ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมาย⁷⁸ อย่างไรก็ตาม ในการอุทธรณ์ฎีกานั้น มีข้อจำกัดสิทธิบางประการในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ห้ามมิให้อุทธรณ์ฎีกาคำพิพากษาของศาลในปัญหาข้อเท็จจริง ซึ่งต้องพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193 ทวิ , 218-220 สำหรับคดีอาญา ส่วนคดีแพ่งต้องพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 224 , 248-249 แต่กฎหมายเปิดช่องให้มีการขออนุญาตให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193 ตรี , 221 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 224 , 248 และหากคดีมีหลายข้อหาหรือหลายกรรม การพิจารณาว่าคดีถูกจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาหรือไม่ ต้องพิจารณาเป็นรายข้อหาไป⁷⁹ คดีเกี่ยวกับการกระทำความผิดต่อกฎหมายว่าด้วยป่าไม้นั้น ส่วนใหญ่จะเป็นคดีหลายข้อหาหรือหลายกรรม หากไม่มีการรับรองให้ฎีกาย่อมส่งผลให้ศาลฎีกาไม่มีอำนาจพิจารณาข้อหาที่ถูกจำกัดการอุทธรณ์หรือถูกจำกัดการฎีกาได้

⁷⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 212

⁷⁸ คณิง ภาไชย , กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2 , โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์ มธ , (กรุงเทพมหานคร : บริษัท โรงพิมพ์เดือนตุลา จำกัด , 2548), น.171

⁷⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 568/2544 , 204/2522

4.3.6 ข้อจำกัดในด้านพยานหลักฐาน

ข้อจำกัดต่าง ๆ ตามที่กล่าวมาข้างต้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับขั้นตอนในการดำเนินคดีหรือวิธีการพิจารณาคดีต่อศาล แต่การที่ศาลจะพิจารณาลงโทษได้ก็ต่อเมื่อศาลเห็นว่าจำเลยมีความผิด หากศาลเห็นว่าจำเลยไม่มีความผิดหรือไม่ควรต้องรับโทษ ศาลก็จะพิพากษายกฟ้องปล่อยตัวจำเลยไป สิ่งที่สำคัญที่สุดที่ศาลจะนำมาพิจารณาว่าจำเลยมีความผิดหรือบริสุทธิ์ ก็คือ พยานหลักฐานนั่นเอง

โดยพื้นฐานของระบบกล่าวหานั้น ในคดีอาญาโจทก์มีหน้าที่นำสืบก่อนและมีภาระการพิสูจน์ความผิดของจำเลย ซึ่งต่างจากคดีแพ่งที่หน้าที่นำสืบก่อนและภาระการพิสูจน์อาจจะตกอยู่กับคู่ความฝ่ายใดก็ได้ ในคดีกระทำผิดเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้นั้นก่อให้เกิดปัญหาเรื่องภาระการพิสูจน์แก่โจทก์อยู่เสมอ เนื่องจากการกระทำความผิดส่วนใหญ่เกิดขึ้นในป่าและผู้กระทำความผิดมีความชำนาญในพื้นที่ การหลบหนีจึงทำได้ง่าย ประจักษ์พยานจึงมีค่อนข้างน้อย ดังนั้น การใช้ดุลพินิจชี้หน้าหนักพยานหลักฐานทั้งปวงของศาลจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ดังปรากฏคำพิพากษาคดีว่าด้วยป่าไม้ ที่ศาลต้องพิพากษายกฟ้องโจทก์ เนื่องจากพยานหลักฐานของโจทก์มีข้อสงสัยตามสมควร การที่ศาลมีเหตุสงสัยในพยานหลักฐานโจทก์และยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลยจึงถือเป็นข้อจำกัดที่สำคัญอีกประการหนึ่ง